

Najaarsnota 2018

OZB

€ 230,-

Uitgangspunt
voor de
berekening:

woningwaarde
€ 228.000

Rioolheffing

Eenpersoonshuishouden	€ 117,-
Meerpersoonshuishouden	€ 233,-

Uitgangspunt voor de
berekening:

eenpersoonshuishouden
waterverbruik 50 m³
meerpersoonshuishouden
waterverbruik 150 m³

Afvalstoffenheffing

	Vast	Variabel	Totaal
Eenpersoonshuishouden	€ 144,-	€ 17,-	€ 161,-
Meerpersoonshuishouden	€ 202,-	€ 26,-	€ 238,-
Tarief huisvuilzak € 1,-			

Uitgangspunt voor de
berekening:

eenpersoonshuishouden
circa 17 zakken per jaar
meerpersoonshuishouden
circa 26 zakken per jaar

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Algemeen.....	3
Voorwoord en persbericht.....	4
Samenvatting.....	5
Leeswijzer.....	7
Ambities.....	8
Programma's.....	9
Inwoner.....	10
Doelen & resultaten.....	10
Wat willen we bereiken?.....	10
Wat gaan we daarvoor doen?.....	10
Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota.....	20
Beleidskaders.....	23
Verbonden partijen.....	23
Onze buurt.....	23
Doelen & resultaten.....	24
Wat willen we bereiken?.....	24
Wat gaan we daarvoor doen?.....	24
Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota.....	35
Beleidskaders.....	39
Verbonden partijen.....	41
Onze gemeente.....	41
Doelen & resultaten.....	42
Wat willen we bereiken?.....	42
Wat gaan we daarvoor doen?.....	43
Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota.....	60
Beleidskaders.....	62
Verbonden partijen.....	63
Ons geld.....	63
Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota.....	64
Beleidskaders.....	68
Verbonden partijen.....	68
Overhead.....	68
Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota.....	69
Beleidskaders.....	71
Paragrafen.....	71
Financiële begroting.....	72
Inleiding.....	73
Overzicht baten en lasten.....	73
Incidentele baten en lasten.....	73
Financieel MeerjarenPerspectief.....	77
Overhevelen budgetten.....	78
Bijlagen.....	79
Raadsvoorstel.....	80
Overzicht lopende kredieten.....	85
Toelichting financiële begrippen.....	94
Toelichting afkortingen.....	96

Algemeen

Voorwoord en persbericht

Voorwoord

Welkom bij onze Najaarsnota 2018!

In de Programmabegroting 2018 hebben wij onze ambities, doelen en resultaten voor 2018 beschreven. Ook de geraamde inkomsten en uitgaven staan in de begroting.

Tussentijds rapporteert het college aan de raad over de realisatie van de begroting. De eerste rapportage voor 2018 was de Voorjaarsnota. De tweede rapportage voor 2018 is de Najaarsnota.

Deze rapportage gaat over:

1. Hoe ver zijn we met het behalen van de afgesproken resultaten?
2. Welke geraamde inkomsten en uitgaven passen we aan?

Hoe ver zijn we met de afgesproken resultaten en ambities?

Per programma hebben we de actuele stand van zaken van de doelen en resultaten beschreven en de financiële gevolgen hiervan verwerkt.

Wat is het financieel effect van deze Najaarsnota?

De grootste nadelige afwijkingen worden veroorzaakt door de algemene uitkering, wachtgeldverplichtingen voor de voormalige wethouders, sociaal domein, huishoudelijke hulp en afval. De grootste voordelige afwijkingen worden veroorzaakt door de bijstand en bedrijfsvoeringskosten.

De mutaties uit deze Najaarsnota leiden tot een begrotingssaldo voor 2018 van € 1.714.000 nadelig. Dit tekort dekken we door de algemene reserve aan te wenden.

Het raadsvoorstel en het raadsbesluit zijn opgenomen in de bijlagen. Klik hier om direct naar het raadsvoorstel en het raadsbesluit te gaan.

Met vriendelijke groet,

College van Burgemeester en Wethouders

Persbericht Najaarsnota 2018

Groesbeek, november 2018

Najaarsnota 2018: klein tekort

Uit de Najaarsnota blijkt een tekort van € 56.000. Een belangrijke reden voor dit tekort is dat de gemeente Berg en Dal minder geld van het Rijk ontvangt (de algemene uitkering). Een andere reden zijn de toegenomen kosten in het sociaal domein; de WMO en Jeugdzorg. Andere oorzaken zijn de kosten voor huishoudelijke hulp, afval en wachtgeld voor oud-wethouders. Het tekort wordt vanuit de algemene reserve gedekt.

Voorjaarsnota-Najaarsnota

De gemeenteraad heeft op 5 juli 2018 de Voorjaarsnota 2018 vastgesteld (-/-€ 1.658.000). Ten opzichte van de Voorjaarsnota komt de Najaarsnota uit op een nadeel van € 56.000. Naast de genoemde negatieve afwijkingen zijn er ook afwijkingen die het resultaat positief beïnvloeden: minder bijstandsuitkeringen en lagere bedrijfsvoeringkosten dankzij vacatures die niet zijn ingevuld.

Wat is de Najaarsnota?

De gemeente maakt jaarlijks een begroting. In de loop van het jaar zijn er twee momenten waarop wijzigingen aan de raad gerapporteerd worden. Dit doet de gemeente Berg en Dal in juli met de Voorjaarsnota en in december met de Najaarsnota.

Wanneer wordt de Najaarsnota besproken?

Op donderdag 13 december behandelt de gemeenteraad de Najaarsnota. De politieke partijen kunnen dan nog onderdelen van de najaarsnota wijzigen. De najaarsnota is vanaf 8 november te bekijken via: <http://programmavan.bergendal.nl/>.

Samenvatting

Op 5 juli 2018 heeft de gemeenteraad de Voorjaarsnota 2018 vastgesteld. De mutaties tot en met de Voorjaarsnota waren € 2.951.000 nadelig. Daarmee kwam het begrotingssaldo na de Voorjaarsnota uit op **€ 1.658.000** nadelig.

Volgens genomen besluiten en de ontwikkelingen en afwijkingen die in deze Najaarsnota zijn vermeld stellen we het begrotingssaldo nu met **€ 56.000** nadelig bij. Het begrotingssaldo komt daarmee op **€ 1.714.000** nadelig. Zie onderstaande tabel.

Het tekort voor 2018 dekken we door aanwending van de algemene reserve. Als dit tekort zich bij het opstellen van de jaarrekening niet voordoet, dan vindt de aanwending niet plaats.

In deze Najaarsnota zijn per programma de mutaties aangegeven en toegelicht. De grootste mutaties zijn:

- bijstelling algemene uitkering	- 99.000
- dotatie voorziening wachtgeldverplichtingen voormalig wethouders	- 365.000
- bijstandsverlening	+ 285.000
- sociaal domein	- 97.000
- huishoudelijke hulp	- 84.000
- afval	- 86.000
- bedrijfsvoeringskosten	+ 344.000

Na het vaststellen van de Voorjaarsnota 2018 was de begroting niet structureel sluitend. Hiervoor zijn bij het opstellen van de begroting 2019 - 2022 al maatregelen genomen. Daardoor hebben we vanaf 2019 weer een structureel sluitende begroting. Een overzicht van het FinancieelMeerjarenPerspectief (FMP) vindt u bij het onderdeel 'Financiële begroting'.

Bedragen x€ 1.000

Omschrijving	Bedrag
Primaire begroting 2018	1.293
Wijzigingen tot en met Voorjaarsnota	-956
Voorjaarsnota 2018	-1.996
Begrotingsresultaat na vaststelling Voorjaarsnota 2018	-1.658
Najaarsnota 2018:	
> Verwerkte besluitvorming	6
> Overige ontwikkelingen	-62
	-56
Begrotingsresultaat na Najaarsnota 2018	-1.714

Hieronder staat een overzicht met daarin de saldi per programma na verwerking van de mutaties in deze Najaarsnota.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2018 Primair Saldo	Begroting 2018 na VJN Saldo	Mutaties 2018 tot NJN Saldo	Mutaties 2018 NJN Saldo	Begroting 2018 na NJN Saldo
Inwoner	-31.511	-33.461	-36	170	-33.455
Onze buurt	-11.673	-12.422	-460	-203	-13.085
Onze gemeente	-4.692	-4.877	-837	-342	-6.056
Ons geld	56.695	57.324	4	-133	57.195
Overhead	-8.194	-9.282	-8	304	-8.857
Saldo rekening baten en lasten	626	-2.718	-1.337	-204	-4.259
Toevoeging aan reserves	-2.078	-2.778	-1.382	-95	-4.255
Onttrekking aan reserves	2.745	3.838	2.725	237	6.800
Resultaat rekening baten en lasten	1.293	-1.658	6	-62	-1.714

In de Najaarsnota 2018 staat een lijst met budgetten die we willen overhevelen naar 2019. Als de werkzaamheden in 2018 niet of niet helemaal zijn uitgevoerd, voegen we het restant van deze budgetten toe aan de reserve lopende projecten.

In 2019 zijn deze bedragen dan beschikbaar om de werkzaamheden uit te kunnen voeren. Zo heeft de onderuitputting van deze budgetten geen effect op het rekeningresultaat van 2018 en kunnen we in 2019 verder met de uitvoering van deze werkzaamheden. Bij het onderdeel 'Financiële begroting' benoemen we deze budgetten.

Leeswijzer

Na het algemeen gedeelte staan bij de `ambities` de keuzes weergegeven die bij de programmabegroting zijn gemaakt. De `programma's` bevatten wat we willen bereiken en wat we al hebben bereikt. Onder `financiële begroting` staat het totaaloverzicht van de verwachte baten (inkomsten) en lasten (uitgaven) voor 2018. Daarnaast zijn bij dit onderdeel een overzicht van de incidentele baten en lasten, het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP) en overheveling van budgetten opgenomen.

Tot slot zijn in de `bijlagen` het raadsvoorstel en een overzicht van de lopende kredieten opgenomen. Ook wordt hier een toelichting gegeven op afkortingen en financiële begrippen.

Onze schrijfstijl proberen we kort en helder te houden en verwijst met 'elektronische links' naar de documenten die erbij horen.

Minbedrag betekent: nadelig of uitgaaf/investering

Plusbedrag betekent: voordelig of inkomst

Ambities

Onze missie is:

“Iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.”

1. We doen het samen!

De gemeente Berg en Dal is er voor haar inwoners. Die inwoners vormen samen de gemeenschap Berg en Dal. Met elkaar zorgen we ervoor dat het goed wonen is in onze gemeente. Maar er verandert wel iets in de manier waarop we dat doen. De tijd dat de gemeente voor alles zorgde én over alles besliste is voorbij. Dat kan niet meer en dat willen we ook niet meer. U als inwoner vraagt en krijgt steeds meer zeggenschap. En u zorgt steeds vaker zelf voor een goed woon-, werk- en leefklimaat. Voor uzelf en voor anderen. De gemeente wil hierbij een gelijkwaardige partner zijn. We willen ruimte geven aan uw initiatieven en u ondersteunen om dingen mogelijk te maken.

2. Betaalbaar Berg en Dal!

Wij zijn ons er heel goed van bewust dat wij met gemeenschapsgeld werken. De portemonnee van de gemeente verschilt daarbij niet zo veel met die van uzelf. Niet alles wat we willen kan ook, dus maken wij duidelijke keuzes. En we geven niet meer uit dan er binnenkomt. Als er een tekort dreigt dan kijken we eerst of er in de uitgaven geschrapt kan worden. We kunnen ook de belastingen verhogen, maar dat willen we zoveel mogelijk voorkomen. Onze belastingen zijn bijna de laagste van Gelderland en dat willen we zo houden.

3. Hier wordt gewerkt!

We willen dat iedereen de kans krijgt om aan het werk te zijn. Als u daar niet op eigen kracht in slaagt, dan helpen wij daarbij. Onze gemeente heeft een prachtige natuur en ligt in een afwisselend landschap. We hebben een rijke geschiedenis en daarvan is in onze gemeente veel terug te vinden. Buiten, maar ook in onze musea. Het toerisme is dan ook belangrijk voor onze gemeente en we werken er hard aan om onze gemeente nog aantrekkelijker te maken. Voor u als inwoners, maar ook voor al die bezoekers. Het toerisme zorgt ook voor werkgelegenheid. Dat is belangrijk. Onze missie is niet voor niets: iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.

4. Duurzaam Berg en Dal!

De zorg voor de wereld van morgen is ontzettend belangrijk. Onze kinderen moeten kunnen opgroeien in een mooie, veilige en gezonde omgeving. Daarom gaan we energie besparen, meer schone energie opwekken, grondstoffen hergebruiken, blijven we lokale initiatieven ondersteunen en zorgen voor minder afval. Doordat ons klimaat verandert, krijgen we ook steeds extremer weer. We moeten zorgen dat we onze omgeving hier goed op inrichten. Hiervoor is de komende jaren veel geld nodig. Wij kunnen dat niet alleen, dat moeten we samen doen met u. Wij passen de openbare ruimte aan. Aan u vragen wij hetzelfde te doen op uw eigen terrein.

5. Zichtbaar en betrouwbaar!

Onze inwoners, instellingen en bedrijven weten voor welke producten en diensten zij bij de gemeente terecht kunnen. Wij communiceren hier duidelijk over. Aan de balie, de telefoon, maar ook op de gemeentepagina, website en sociale media. U weet ons te vinden en u bent tevreden over onze dienstverlening. Dat komt omdat we duidelijk zijn over wat we doen en wat we niet doen. We zijn vriendelijk, geven snel antwoord op eenvoudige vragen en leveren maatwerk als dat nodig is. We bieden hulp aan mensen in nood. We hebben contact met u en weten wat er speelt in onze gemeente en in de regio. Wij laten zien dat wij opkomen voor de belangen van onze inwoners.

Programma's

Inwoner

Meestal heb je de gemeente niet nodig in je dagelijks leven. Je redt het prima zelf. Dat is ook de bedoeling. Maar dat lukt niet iedereen. Soms lukt het niet om alles zelf te regelen. Vaak zonder dat je daar zelf iets aan kunt doen. De gemeente probeert je dan te helpen. Dat kan voor een korte of lange tijd zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om zorg, inkomen, onderwijs of gezondheid. De belangrijkste dingen die je nodig hebt om op een normale en prettige manier te kunnen leven. De gemeente is vaak een laatste plek voor hulp. Daarbij werkt de gemeente samen met andere organisaties of huurt hen hiervoor in. Onze bedoeling is iedereen een goede basis te geven, een steun in de rug, zodat je verder kunt en mee kunt blijven doen!

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 1.1 Ik heb voldoende inkomen.
- 1.2 Ik kan hulp vragen als dat nodig is.
- 1.3 Ik ben betrokken en doe mee.
- 1.4. Alle kinderen krijgen gelijke kansen.

Wat gaan we daarvoor doen?

1.1.1 Alle inwoners kennen de regelingen voor inwoners met een laag inkomen. Wie het nodig heeft kan er gebruik van maken.

Het gebruik ten opzichte van 2017 is toegenomen. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Pas aan het einde van het jaar is te zien of het gebruik van gemeentelijke regelingen in 2018 is toegenomen. We benaderen inwoners op verschillende manieren (bijv. gemeentepagina, nieuwsbrieven of gericht) met informatie over mogelijkheden van de diverse regelingen. Ook andere partijen wijzen daarop of hebben aangegeven dat ze dat op hun website e.d. willen gaan doen. We controleren meer met steekproeven achteraf, zodat het aanvragen eenvoudiger wordt, met minder papierwerk.

Stand van zaken Najaarsnota

We hebben nogmaals de regelingen uitgebreid onder de aandacht gebracht in de plaatselijke kranten, bij scholen, verenigingen en openbaar toegankelijke accommodaties. Het aantal aanvragen voor de Doe Mee regeling is al wel wat hoger dan hetzelfde moment vorig jaar.

1.1.2 We ondersteunen initiatieven voor inwoners met een laag inkomen.

Er zijn meer inwoners met een laag inkomen die deelnemen aan initiatieven voor hen. Voorbeelden hiervan zijn het buurtsoepie, een kleding- of speelgoedbank of schuldhulpbuddy's. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met partners kijken we hoe inwoners zich makkelijker voor iets kunnen aanmelden. Hierbij is de vraag van de inwoner leidend, en niet meer het werkproces. Doorverwijzingen gaan sneller doordat we maatwerk leveren.

Stand van zaken Najaarsnota

We zien dat inwoners initiatieven makkelijker omarmen en ondersteunen. Kort geleden is er nog een weggeefwinkel gestart in het voorzieningshart Op de Heuvel. Ook is daar gestart met een wekelijkse buurtlunch als uitbreiding op het buurtsoepie. Het aantal gezinnen dat gebruik maakt van de voedselbank is gestegen van 55 naar 63.

1.1.3 We nemen zo veel mogelijk administratieve rompslomp weg.

We gebruiken de beschikbare (persoonlijke) gegevens die we al hebben. Procedures zijn zo eenvoudig mogelijk en formulieren zijn digitaal en offline beschikbaar. (relatie met ambitie 1, 3 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We gaan sneller (bijv. kindpakket) beoordelen wie er recht heeft op een voorziening. Wij wachten niet af tot een inwoner een aanvraag doet maar informeren hem/ haar over de mogelijkheden. Als iemand al eerder een voorziening heeft gehad kijken we actief of hij/zij in het jaar daarop weer recht heeft. We kennen de voorziening dan weer toe.

Stand van zaken Najaarsnota

We beoordelen sneller wie er recht heeft op een voorziening. We kijken naar de gehele gezinssituatie in plaats van alleen naar het individu. Daarnaast bieden we wijzigings- en inkomstenformulieren zowel op papier als digitaal aan. Wij wachten niet af tot een inwoner een aanvraag doet, maar informeren hem/haar actief over de mogelijkheden. Ook hebben we verschillende formulieren eenvoudiger gemaakt, bijvoorbeeld voor leerlingenvervoer.

1.2.1 We helpen u als het u niet lukt via internet uw zaken bij de gemeente te regelen.

Inwoners moeten steeds meer diensten via internet aanvragen en regelen. Als inwoners dat moeilijk vinden, helpt de gemeente. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inwoners doen steeds meer digitaal een aanvraag voor een voorziening. Als iemand dat niet kan of wil mailen we een pdf-bestand van het aanvraagformulier of sturen we een papieren versie toe. We merken dat deze mogelijkheden voldoende zijn en zetten geen verdere acties uit. Als inwoners toch nog problemen ervaren bieden we een oplossing op maat

Stand van zaken Najaarsnota

Er zijn geen wijzigingen na de voorjaarsnota.

1.2.2 60 % van de inwoners en 100% van de lokale partners (huisarts, school, kinderopvang, politie, woningbouw etc) kent de sociale teams en weet hen te vinden.

We verbeteren de bekendheid van de sociale teams. Dit doen we bijvoorbeeld door te zorgen dat er via internet, de website, de lokale krant en folders meer informatie over de sociale teams komt. We investeren extra in de samenwerking met de lokale partners. De sociale teams houden in hun werkgebied een spreekuur voor alle inwoners. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is meer promotiemateriaal gemaakt dat ingezet wordt om de bekendheid van de Sociale Teams te vergroten. We hebben afspraken gemaakt over structurele informatie over de Sociale Teams in de lokale krant, internet en de website. Een facebookpagina voor Team Zuid is in de maak. We werken aan het realiseren van locaties in de kernen. Team Noord is nu drie dagdelen te vinden in het Voorzieningshart Op de Heuvel, Team Beek in het Kulturhus Beek. We hebben de contacten met scholen geïntensiveerd. Daarnaast is per team contact gelegd met de huisartsenpraktijk(en) en worden afspraken gemaakt voor een betere samenwerking. Komend jaar werken we hier verder aan.

Stand van zaken Najaarsnota

De bekendheid van de Sociale Teams is groter geworden. Het aantal aanvragen is gestegen met 20%. De inwoner en de lokale partners weten de Sociale Teams beter te vinden. We hebben contact gelegd met de huisartsen. We hebben nog niet met alle huisartsen goede afspraken over een betere samenwerking kunnen maken. We blijven hier aan werken en hebben bij andere gemeenten gevraagd hoe zij dit doen.

1.2.3 We helpen inwoners zichzelf te redden.

Voorkomen is beter dan genezen. We helpen inwoners met informatie over activiteiten, cursussen en voorzieningen. Ook organiseren we groepsactiviteiten over onderwerpen waar veel vragen over zijn. Bijvoorbeeld een cursus met tips om te voorkomen dat je valt, informatie over dementie of psychische problemen. We versterken de samenwerking tussen mensen. Bijvoorbeeld door groepen deskundige vrijwilligers te ondersteunen die mensen helpen. (relatie met ambitie 1 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We hebben met onze partners afspraken gemaakt over het organiseren van het preventieve aanbod. Dit aanbod is voor een deel vast. Het andere deel wordt lopende het jaar in samenspraak met de Sociale Teams geïnitieerd en ingezet. In het kader van de pilot Wijkgerichte Ggz zijn Indigo en MEE gestart met de trainingen "Mental Health First AID" en "Ontwa(a)r verward gedrag".

Stand van zaken Najaarsnota

Inwoners bezoeken de trainingen die wij aanbieden goed. De trainingen voor psychische problemen 'MHFA' en 'Ontwa(a)r verward gedrag' zijn succesvol afgerond. Met Indigo zijn we in overleg om de training MHFA ook in 2019/2020 te geven. In Leuth loopt een pilot waarbij er informatieve gesprekken met ouderen worden gevoerd over Langer Zelfstandig Thuis wonen.

1.2.4 Wij helpen mantelzorgers, zodat zij de zorg voor hun naasten kunnen blijven bieden.

Het steunpunt Mantelzorg Berg en Dal staat klaar voor mantelzorgers in onze gemeente. Kijk op www.mantelzorgbergendal.nl waarvoor u hen kunt bellen. Om nog meer bekendheid te geven aan mantelzorg gaat het steunpunt zich in de gemeente presenteren. Op zoveel mogelijk plekken, waar ook mantelzorgers komen en waar een gesprek kan ontstaan. In 2018 heeft Mantelzorg Berg en Dal zich op 10 verschillende plekken voorgesteld. Bij verenigingen, maar bijvoorbeeld ook het bedrijfsleven. Ook zijn in 2018 door Mantelzorg Berg en Dal meer jonge mantelzorgers ondersteund. Bijvoorbeeld bij het opzetten van een activiteit, zodat de jongeren met elkaar over zorg, maar ook hele andere dingen kunnen praten. Of een chatfunctie voor onze jonge mantelzorgers waar ze hun verhaal en vragen kwijt kunnen. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Mantelzorg Berg en Dal is een project gestart om contact te leggen met jonge mantelzorgers uit onze gemeente. Een eerste stap is door jongeren (vrijwilligers) uit Millingen gezet. Zij voeren op verschillende plekken het gesprek met jongeren voeren over mantelzorg. Dit doen ze door bijvoorbeeld de volgende vraag te stellen 'ishetnormaal dat: Is het normaal dat je voordat je naar school gaat voor je moeder zorgt?'

Ook nodigt Mantelzorg Berg en Dal zichzelf uit op verschillende plekken om haar verhaal te doen. Een voorbeeld is een bijeenkomst over Parkinson bij Kalorama in Beek(18 januari)In het eerste kwartaal hebben zij dit al meerdere keren gedaan. Zoals bijvoorbeeld bij een bijeenkomst over Parkinson bij Kalorama in Beek (18 januari).

Stand van zaken Najaarsnota

Mantelzorg Berg en Dal is een project gestart om contact te leggen met jonge mantelzorgers uit onze gemeente. Op dit moment worden verschillende promotiefilmpjes afgerond. In deze filmpjes vertellen jongeren waarom zij jonge mantelzorger zijn. Dit is een samenwerking tussen het jongerenwerk, Mantelzorg Berg en Dal en een toneelvereniging uit Groesbeek. De filmpjes gaan we breed verspreiden.

Op verschillende plekken in de gemeente vertellen vrijwilligers het verhaal van Mantelzorg Berg en Dal. Zoals bijvoorbeeld bij de DOE mee Markt! (10 september) in Beek en de Beweeg- en Vitaliteitsmarkt (18 oktober) in Ooij.

Eind van het jaar verstrekken we het mantelzorgcompliment (bedrag van € 50). Mantelzorg Berg en Dal is bezig met de voorbereidingen.

1.2.5 De hulp en ondersteuning die u krijgt voldoet aan de wettelijke (kwaliteits-)eisen.

Hulp en ondersteuning moeten van goede kwaliteit zijn en op een goede manier ingezet worden. Niet alleen voor de hulp die u krijgt, maar ook voor de medewerkers in de sociale teams, Veilig Thuis en de aanbieders die samen met u kijken wat er nodig is. Samen met bijvoorbeeld huisartsen, uitvoerders en aanbieders werken we aan het verbeteren van de kwaliteit maar ook aan het voorkomen van fraude. In 2018 maken we afspraken waaraan de kwaliteit moet voldoen en hoe we controleren. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er wordt op diverse manieren gewerkt aan (het verbeteren van) de kwaliteit. In 2017 is het beleidskader voor kwaliteit en handhaving opgesteld en is gestart met het ontwikkelen van het uitvoeringsplan. Samen met de regio wordt hier verder aan gewerkt. Er wordt een PGB-toets ontwikkeld, waardoor ook de aanbieders van PGB (Persoonsgebonden Budget) gefinancierde - zorg op kwaliteit getoetst kunnen worden. De voorbereidingen van het jaarlijks cliëntervaringsonderzoek Wmo en Jeugd (CEO) zijn getroffen. Bij jeugd is gekozen voor een kwalitatieve insteek in plaats van een kwantitatieve insteek. Het CEO wordt in mei uitgevoerd. Er is onafhankelijk onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de hulpmiddelen. Hier zijn verbeterpunten uit voortgekomen, waarna we een verbetertraject in gang hebben gezet.

Stand van zaken Najaarsnota

Regionaal werken we aan het uitvoeringsplan Kwaliteit en Handhaving. Op deze manier voeren we Kwaliteit en Handhaving structureel goed in. Dit heeft meer tijd nodig dan we van te voren dachten. De regio verwacht het definitieve plan in 2019. Afgelopen jaren zijn diverse aanbieders getoetst op kwaliteit en soms ook op rechtmatigheid. Hieruit zijn verbetertrajecten gekomen en in uitzonderlijke gevallen is er een contract opgezegd. Er is een PGB-toets ontwikkeld en we zijn gestart met de kwaliteitstoetsing bij PGB-aanbieders. Het jaarlijks cliëntervaringsonderzoek is uitgevoerd. Hieruit komt naar voren dat onze inwoners (zeer) tevreden zijn over de dienstverlening.

1.2.6 De verbeteringen uit de evaluatie van de sociale teams zijn uitgevoerd.

De sociale wijkteams zijn in 2017 geëvalueerd. Ook is in 2017 een onderzoek uitgevoerd naar de gemeentelijke organisatie. Het onderzoek en de evaluatie geven aanleiding de werkwijze en de personele inzet verder te onderzoeken. In het najaar van 2017 is hiermee gestart. Daarnaast heeft de evaluatie een aantal verbeterpunten opgeleverd. In 2018 werken we verder aan deze verbeteringen. Bijvoorbeeld betere stuurinformatie en het aanbod van voorzieningen beter afstemmen op de vragen en behoeften van de inwoners in onze gemeente. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het meerjarenbeleidskader voor het sociaal domein 2018-2022 is in concept klaar en wordt voorgelegd aan externe partners. Behandeling van het beleidskader in de Raad is gepland na de zomervakantie. Het beleidskader combineert actuele uitgangspunten van de transformatie met trends en ontwikkelingen in de gemeente. Het sluit daarmee aan op aanbevelingen uit de evaluatie van de lokale toegangspoort.

Eind 2017 is een project gestart om de monitoring van gegevens van de Wmo en Jeugdzorg te verbeteren. Naar verwachting zullen eind 2018 de verbeterde gegevens beschikbaar zijn.

We werken verder aan maatregelen om het financiële tekort voor de Wmo en Jeugd terug te dringen. Een werkgroep van de Raad is hierbij betrokken. De Raad besluit over de maatregelen na de zomervakantie.

Er loopt een project om de lokale toegangspoort (de sociale teams) beter te laten functioneren. Planning is om per 1 januari 2019 een nieuwe organisatievorm operationeel te hebben. De 'quick wins', ofwel 'het laag hangend fruit' uit de evaluatie van de sociale teams is hierin meegenomen.

Stand van zaken Najaarsnota

Het beleidskader voor het sociaal domein 2018-2021 is klaar. Op 13 december 2018 bespreekt de gemeenteraad het beleidskader. Ook bespreekt de gemeenteraad dan een voorstel om te besparen op kosten voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de Jeugdzorg. Het project monitoring verloopt goed. De foutmarges lopen terug. De informatie over de aantallen en de financiën is steeds betrouwbaarder. Naar verwachting zal het project doorlopen tot medio 2019. De werkprocessen binnen de sociale teams zijn opnieuw beschreven, waardoor sneller kan worden gewerkt.

1.3.1 Inwoners bepalen zelf welke onderwerpen belangrijk zijn voor hun dorp en gaan hiermee aan de slag.

Inwoners bespreken met elkaar wat ze in hun dorp kunnen doen. Hierover maken ze samen afspraken. Inwoners bepalen zelf waar ze aan willen werken en waar ze hulp van de gemeente of andere organisaties bij nodig hebben. De onderwerpen waar ze aan willen werken is de 'dorpsagenda'. De gemeente stimuleert inwoners een 'dorpsagenda' te maken. Ook vanuit de Omgevingswet staat de invloed van de inwoner op zijn omgeving centraal. Per dorp of wijk wordt daarom samen met inwoners gewerkt aan wat er in het dorp moet gebeuren. Er is budget beschikbaar om te helpen de wensen van inwoners te realiseren. Er is ruimte om te zoeken naar de beste ideeën en oplossingen. Ook inwoners die door het jaar heen met ideeën komen, maar niet goed weten hoe ze deze kunnen realiseren, helpen we. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Kekerdom heeft op 7 januari haar dorpsagenda aan de gemeente overhandigd. Hierna is door de inwoners een start gemaakt met de uitvoering van verschillende actiepunten. De gemeente ondersteunt hen hierbij wanneer dit nodig is.

Heilig Landstichting heeft met 'Horizon 2020' ook al een dorpsagenda. In Breedeweg is door initiatiefnemers vorig jaar veel met inwoners gesproken over mogelijke onderwerpen voor de agenda. Zij werken dit nog uit.

In Ooij en Leuth hebben we met mogelijke initiatiefnemers eerste oriënterende gesprekken gevoerd voor een dorpsagenda. Dit wordt (vooral door de inwoners zelf!) verder opgepakt. Op De Horst inventariseert de gemeente samen met stakeholders wat er allemaal in het dorp speelt en wat inwoners daarmee willen.

In Stekkenberg Noord organiseren we een gesprek met betrokken professionals om met hen in kaart te brengen wat er al is in de wijk is en wat er nog nodig is. Dit is een eerste aanzet voor een mogelijke dorpsagenda.

Stand van zaken Najaarsnota

In Leuth is een inwonersavond voor de dorpsagenda geweest op 27 september. In Ooij is de geplande datum 15 november. De binnengekomen informatie vertalen we naar een dorpsagenda. De dorpsagenda voor Breedeweg hopen we dit jaar af te ronden. Voor De Horst zijn nog gesprekken gaande met inwoners. Op de Stekkenberg heeft inmiddels een mini-bijeenkomst met zeer betrokken professionals plaatsgevonden. Doel is samen te werken aan actiepunten die de wijk kunnen verbeteren. Dit is een eerste stap naar een dorpsagenda door en met inwoners.

1.3.2 Alle statushouders doen mee in de Berg en Dalse samenleving.

Statushouders krijgen een 'maatje' die hen betreft bij activiteiten in het dorp. De nieuwe inwoners willen graag iets voor onze gemeente betekenen. Ze worden geholpen bij het vinden van vrijwilligerswerk. Zeker als ze nog geen betaalde baan hebben. We steunen initiatieven waarbij zij met andere inwoners activiteiten uitvoeren in de buurt. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We voeren het plan “statushouders, onze nieuwe inwoners”, voor de integratie van statushouders uit van december 2016. Speerpunten in dit plan zijn:

1. We zorgen voor woningen voor statushouders.
2. Zo snel mogelijk de Nederlandse taal leren.
3. Snel integreren in de wijk door ontmoeting met andere inwoners.
4. Zo snel mogelijk aan de slag en aan het werk gaan.

We zetten actief in op succesvolle inburgering. Er is een casusregisseur statushouders aangetrokken. Zij houdt in beeld hoe het staat met de inburgering, of er een traject naar werk is opgesteld, of vluchtingenwerk betrokken is en ze kijkt bijv. met P&O naar werkervaringsplaatsen binnen de gemeente. Daarnaast worden de gemeentelijke participatiecoaches en Forte Welzijn ingezet bij het vinden van (vrijwilligers)werk. 18 statushouders hebben een vrijwillig maatje. Deze helpt hen bij het leren kennen van buurt en omgeving en het ondernemen van activiteiten. Daarnaast hebben 80 statushouders een vrijwillig taalmaatje. Deze helpen vooral bij het leren van de Nederlandse taal (naast taalonderwijs), maar nemen hen vaak ook mee naar bijvoorbeeld evenementen in het dorp. Statushouders verrichten inmiddels steeds meer vrijwilligerswerk. Bijvoorbeeld bij 't Groeske, de Treffers, de Meent en zwembad de Lubert. In het eerste kwartaal van 2018 zijn 37 statushouders actief in een traject, zijn 7 statushouders geplaatst op een werkplek met behoud van een uitkering en zijn 2 statushouders uitgestroomd uit de uitkering (1 x werk en 1 x opleiding).

Stand van zaken Najaarsnota

We zetten actief in op succesvolle integratie. De casusregisseur houdt alle statushouders, hun integratietraject, inburgering en traject naar (vrijwilligers)werk in beeld. De casusregisseur verbindt betrokken partijen, signaleert en verbetert knelpunten in het integratietraject. De gemeentelijke participatiecoaches en Forte Welzijn helpen bij het vinden van vrijwilligerswerk en nemen deel aan activiteiten. 93 statushouders hebben een vrijwillig taalmaatje. Ook bij ZZG Zorggroep leveren een aantal statushouders vrijwilligerswerk. In het tweede kwartaal van 2018 zijn 50 statushouders actief in een traject bij Werkbedrijf Rijk van Nijmegen. Hiervan zijn er 12 aan het werk met behoud van hun uitkering. 9 statushouders zijn uit de bijstand, waarvan 8 door uitstroom naar betaald werk en 1 door het volgen van een opleiding.

1.3.3 Eind 2018 heeft elk sociaal team in samenwerking met de teams van Forte Welzijn en andere partners in de dorpen een vrijwilligersgroep.

In deze groep zitten bijvoorbeeld vrijwilligers van Mantelzorg Berg en Dal, ouderenadviseurs of 'maatjes'. Maar ook actieve inwoners die af en toe iets voor een ander willen betekenen. Door te werken met een groep wordt per dorp zichtbaar welke vrijwilligers er op dit gebied zijn. Een vrijwilliger kan zo sneller door een lid van een sociaal team aan een vraag gekoppeld worden. Ook kan in een breder verband met vrijwilligers gekeken worden of het zinvol is om samen een cursus te organiseren, zodat vrijwilligers nog beter hun vrijwilligerswerk kunt uitvoeren. In de nota vrijwilligerswerk heeft de gemeente geld voor cursussen beschikbaar gesteld. (relatie met ambitie 1 en 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We zijn met Forte Welzijn in gesprek hoe we de vrijwilligersgroep vorm te geven. We pakken dit op met het vrijwilligerssteunpunt, Mantelzorg Berg en Dal en Samen meedoen (koppelen van maatjes).

Op dit moment loopt de cursus fondsenwerving voor stichtingen/verenigingen. Binnenkort start de cursus vertrouwenscontactpersoon. Beide cursussen worden door onze vrijwilligers goed bezocht en enthousiast ontvangen. We hebben vanuit vrijwilligers nog drie aanvragen voor cursussen ontvangen. Hier gaan we mee aan de slag.

Stand van zaken Najaarsnota

Forte Welzijn gaat een vrijwilligersgroep organiseren in het knooppunt vrijwilligerssteunpunt, Mantelzorg Berg en Dal en Samen meedoen (koppelen van maatjes).

Binnenkort start de cursus 'Groepsdynamica' voor vrijwilligers. Dit jaar zijn de cursussen vertrouwenscontactpersoon, nieuwe privacywetgeving (meer dan 75 !! aanmeldingen), fondsenwerving en leren schminken al afgerond.

1.3.4 Er zijn eind 2018 laagdrempelige en betaalbare vervoersvoorzieningen die aansluiten op de vervoersbehoeften van inwoners.

In de kernen worden lokale, kleinschalige vervoersvoorzieningen gemist: de bus komt niet altijd en overal. Avan is niet altijd het geschikte vervoermiddel. Er zijn signalen dat vooral oudere inwoners daarom minder de deur uit gaan. De gemeente wil dat iedereen mee kan doen aan activiteiten en vindt dat het vervoer daarin zo min mogelijk een belemmerende factor mag zijn. In 2017 is met inwoners van de kernen geïnventariseerd wat hun behoefte is en welke invulling daaraan gezamenlijk gegeven wordt. In 2018 voeren we dit uit. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Een inventarisatie in de kernen maakte duidelijk dat er vooral behoefte is aan betere informatie over de vervoersmogelijkheden. We hebben daarom een flyer gemaakt met alle vervoersmogelijkheden, zoals openbaar vervoer en lokale initiatieven. We hebben deze informatie ook op de website www.ikwilvervoer.nl gezet. Diverse initiatieven hebben we ondersteund met advies of geld, zoals de Toektoek in Berg en Dal. De inventarisatie wees daarnaast uit dat er geen structurele problemen zijn met het vervoer in onze gemeente, ook niet naar Inloop en Ontmoeting. Het blijkt vooral te gaan om incidentele vervoersproblemen bij inwoners. Die incidentele problemen worden nu opgepakt door bijvoorbeeld de sociale teams of Forte Welzijn. De flyer kan daarbij behulpzaam zijn. Het project is afgerond.

Stand van zaken Najaarsnota

Dit punt is afgerond. Er zijn geen wijzigingen na de voorjaarsnota.

1.3.5 Eind 2018 worden de mogelijkheden van Inloop en Ontmoeting door een grotere groep inwoners benut.

In veel kernen zijn er plaatsen waar mensen zelf activiteiten kunnen organiseren en elkaar kunnen ontmoeten, de Inloop en Ontmoetingpunten. In 2018 willen we er voor zorgen dat meer mensen en ook meer verschillende (kwetsbare) inwoners hiervan gebruik maken. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met de aanbieders hebben we eind 2017 een traject gestart om de Inloop en Ontmoeting te verbreden, de verschillende (kwetsbare) inwoners beter te bereiken en ze te betrekken bij de ontwikkeling van de inlooppunten. We hebben hiervoor een gezamenlijk toekomstbeeld gemaakt, waar we de komende tijd stapsgewijs naartoe werken. In het kader van dit traject wordt in mei 2018 een volgende gezamenlijke werkbijeenkomst gehouden.

Stand van zaken Najaarsnota

Met de aanbieders van Inloop & Ontmoeting is in mei een gezamenlijke bijeenkomst gehouden. Tijdens deze bijeenkomst zijn er vervolgspraken gemaakt. De Inloop en Ontmoetingsplekken in de dorpskernen ontwikkelen zich los van elkaar. Daardoor lijkt het mixen van doelgroepen niet altijd mogelijk. Samen met de aanbieders kijken we hoe we onze ambities gaan bijstellen. In Groesbeek loopt een pilot waarbij de specialistische dagbesteding voor ouderen aan de Inloop & Ontmoeting gekoppeld is.

We hebben nu 11 locaties met een groeiend aantal bezoekers. Bijvoorbeeld in Leuth en Millingen gemiddeld 12 bezoekers per dag, in Ooij 30 en in Groesbeek 10 bij Op de Heuvel en 25 bij 't Groeske.

1.4.1 Jongeren helpen we in hun ontwikkeling naar het volwassen worden.

In 2018 zijn college en raad twee keer met Berg en Dalse jongeren in gesprek gegaan om te vragen wat bij hen speelt. Hier worden onderwerpen besproken die voor hen belangrijk zijn. De jongeren kunnen meedenken en ook invloed uitoefenen. De gemeente heeft in 2018 drie initiatieven van en door jongeren ondersteund die volgens de initiatiefnemers een succes zijn (geweest). Dit zijn initiatieven die een positieve bijdrage leveren aan de leefomgeving van de jongeren in onze gemeente. Jongeren leren door zelf iets te organiseren. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Met verschillende groepen jongeren is gesproken over het realiseren van een ontmoetingsplek. Helaas hebben deze gesprekken nog niet geleid tot een succes. Ondanks dat het initiatief van de jongeren komt, worden zij minder enthousiast gedurende het proces ernaartoe. We bespreken daarom met het jongerenwerk hoe we hiermee verder te gaan. Het uitgangspunt blijft dat jongeren eigenaar zijn van hun eigen initiatief.

Het college en raad hebben dit jaar nog niet met Berg en Dalse jongeren gesproken.

Stand van zaken Najaarsnota

We zijn in gesprek met jongeren in Beek die graag een ontmoetingsplek in de buurt van het Kulturhus willen realiseren. Samen met het jongerenwerk maken zij nu plannen.

Voor jongeren in Groesbeek is een ontmoetingsplek gerealiseerd in de Maddogs.

Er komt een raads werkgroep om jeugdparticipatie meer vorm te geven.

1.4.2 Voor ouders met opvoedvragen is er informatie en praktische hulp.

Ouders kunnen op verschillende manieren informatie en hulp krijgen. Bijvoorbeeld via de website www.opvoedinforegionijmegen.nl en de peutercafés. Er is ook hulp thuis, zoals video home training en Home Start. De sociale teams kijken samen met ouders wat het beste past bij de behoefte van de ouders. (relatie met ambitie 1 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Om gezinsondersteuning breder in te kunnen zetten is de opzet van Home Start iets gewijzigd en de leeftijdsgrens verhoogd. Kinderen van 0-12 jaar komen nu in aanmerking. Dit was eerst 0-6 jaar. Home Start heet nu Forte Thuis. Begin april hebben 7 vrijwilligers zich gecertificeerd voor Forte Thuis. Zij kunnen nu ingezet worden om gezinnen te begeleiden.

Stand van zaken Najaarsnota

Vrijwilligers van Forte Thuis begeleiden tien gezinnen. Drie gezinnen staan in de wacht, omdat er onvoldoende gecertificeerde vrijwilligers zijn. In het najaar van 2018 gaat Forte Welzijn nog een aantal vrijwilligers trainen, zodat er meer ondersteuningsmogelijkheden zijn voor gezinnen. Ouders bezoeken de peutercafés in Groesbeek en Leuth goed. Elke keer is het gezellig druk met kinderen en volwassenen. Iedere maand is er een peutercafé waar steeds een ander onderwerp over opvoeden wordt besproken.

1.4.3 De samenwerking van maatschappelijke organisaties bij de aanpak tegen huiselijk geweld en kindermishandeling is verbeterd.

We helpen sociale teams, kinderopvang, scholen en andere maatschappelijke organisaties bij het bespreekbaar maken, signaleren en het aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Onder andere door deskundigheidsbevordering, het organiseren van themabijeenkomsten en het ondersteunen van Veilig Thuis. (relatie met ambitie 1 en 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Begin april is een werkbijeenkomst “samen doen, samen leren” georganiseerd voor alle medewerkers van de sociale wijkteams, regieteams, Veilig Thuis en het Veiligheidshuis in Gelderland-Zuid. Binnen onze sociale teams zijn inmiddels twee mensen aangewezen die zich gaan richten op de problemen rond ouderenmishandeling. Zij volgen dit jaar hiervoor extra scholing.

Stand van zaken Najaarsnota

In november staat een regiobijeenkomst gepland over de aanpak van kindermishandeling en de rol van het onderwijs hierin. We nemen deel aan een proef project over ingewikkelde scheidingen. Dit project start in het 4e kwartaal 2018. Doel van dit project is om de aanpak rondom ingewikkelde scheidingen/ vechtscheidingen beter te organiseren. We willen daarmee de negatieve effecten van deze scheidingen beperken en het welzijn van gezinnen vergroten. Om in te kunnen spelen op alle adviesvragen en meldingen van burgers en professionals is extra budget beschikbaar gesteld voor Veilig Thuis.

1.4.4 Meer leerlingen maken hun middelbare beroepsopleiding af, zodat ze meer kans op werk hebben.

Samen met gemeenten om ons heen willen we niet dat kinderen met school stoppen zonder diploma. Onze leerplichtambtenaren ondersteunen ouders en leerlingen daarbij als er problemen zijn. Via het Regionaal Opleidingscentrum in Nijmegen worden leerlingen op MBO niveau 1 extra begeleid. De scholen voor voortgezet onderwijs helpen leerlingen bij de overstap naar het middelbaar beroepsonderwijs. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De bestaande aanpak met scholen over het tijdig melden van schoolverzuim bij de leerplichtambtenaren werkt. De leerplichtambtenaren gaan na melding in gesprek met de leerling en de ouders. In de meeste situaties is dit voldoende om weer naar school te gaan en een diploma te behalen. Een andere route kan zijn dat de leerling naar een andere school gaat of even hulp krijgt vanuit het Sociaal Team. Pas aan het einde van het jaar is zichtbaar of de inzet leidt tot een daling van het schoolverzuim.

Stand van zaken Najaarsnota

In het schooljaar 2016-2017 hebben meer leerlingen de school verlaten met een diploma of minimaal onderwijsniveau MBO 2 dan voorheen. Dit betekent dat meer Berg en Dalse leerlingen een goede kans hebben op betaald werk. Met een percentage van 1,1 % aan voortijdig schoolverlaters doen we het even goed als de andere kleinere gemeenten in onze regio. De meeste leerlingen die de school zonder diploma verlaten komen van het ROC. Het ROC heeft maatregelen genomen om de leerlingen nog beter te helpen. Zo hebben ze extra begeleiders ingezet die in gesprek gaan met de leerlingen als ze vaak afwezig zijn. Een van de veel voorkomende redenen van deze afwezigheid is dat leerlingen veel problemen thuis hebben. Het Sociaal Team kijkt dan mee, zodat we ook aan een oplossing voor die problemen werken.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Raming 2018 na VJN	Mutaties t/m NJN	Raming 2018 na NJN
Lasten	-43.622	-43.155	-44.763	-14	-44.777
Baten	12.349	11.644	11.302	147	11.450
Totaal programma	-31.273	-31.511	-33.461	133	-33.327

Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties uit de Najaarsnota toegelicht. Voor een toelichting op de mutaties uit de Voorjaarsnota verwijzen wij u naar de [Voorjaarsnota](#).

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Datum	2018	Invest.
--------------	-------	------	---------

Mutaties Voorjaarsnota

Besluitvorming tot en met Voorjaarsnota:

1e begrotingswijziging	2-nov-17	-	-200
Gemeentebrede uitrol project Passende Kinderopvang	8-feb-18	-36	-
Voorjaarsnota 2018	5-jul-18	-1.914	-

Totaal mutaties t/m Voorjaarsnota		-1.950	-200
--	--	---------------	-------------

Mutaties Najaarsnota

1. Besluitvorming door raad tot Najaarsnota:

1.1. Ondersteuning dorpshuis De Sprong Ooij	5-jul-18	-60	-
1.2. Investeringsbijdrage dorpshuis De Vriendenkring Leuth	5-jul-18	-	-115
1.3. Jaarstukken 2017	5-jul-18	-118	-
1.4. Overdracht vm dorpshuis de Ubburch aan Havo Notre Dame	5-jul-18	142	-140

2. Overige wijzigingen Najaarsnota

2.1. 2.1. Kapitaallasten	19	-
2.2. Subsidie Impulsplan wonen		
- doorbetaling subsidie provincie	-67	-
- subsidie provincie	67	-
2.3. Dorpshuis Den Ienloop	-12	-
2.4. Schuldhulpverlening	-58	-
2.5. Subsidie peuteropvang/ VVE	35	-
2.6. Sociaal Domein	-97	-
2.7. Huishoudelijke hulp	-84	-
2.8. Bijstand	285	-
2.9 Bijdrage IBO	20	-
2.10. Sociale werkvoorziening MGR	62	-
Afrondingsverschillen	-1	-

Totaal mutaties Najaarsnota	133	-255
------------------------------------	------------	-------------

Totaal mutaties programma 1	-1.817	-455
------------------------------------	---------------	-------------

1.1. Ondersteuning dorps huis De Sprong Ooij

Op 5 juli 2018 heeft de raad besloten om aan dorps huis De Sprong in Ooij een eenmalige bijdrage van € 60.000 te verlenen. Deze kosten dekken we door een bijdrage uit de Algemene reserve. Per saldo leidt dit dus niet tot een uitzetting van de begroting. Zie ook programma Ons geld (1.5).

1.2. Investeringsbijdrage dorps huis de Vriendenkring Leuth

De gemeenteraad heeft besloten om een investeringsbijdrage van € 115.000 beschikbaar te stellen voor de renovatie van dorps huis De Vriendenkring. Deze kosten dekken we door een bijdrage uit de Algemene reserve. Volgens de boekhoudregels moeten we deze bijdrage activeren. Daarom storten we het bedrag van € 115.000 in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering gedekt. Zie ook programma Ons geld (1.6).

1.3. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2017 heeft de raad besloten om het budget voor Kindpakket bijzondere bijstand (€ 118.000) door te schuiven naar 2018. Deze budgetoverheveling is gedekt uit de reserve lopende projecten. Zie ook programma Ons geld (1.7).

1.4. Overdracht voormalig dorps huis de Ubburch aan Havo Notre Dame

In juli 2018 heeft de gemeenteraad besloten om voormalig dorps huis de Ubburch over te dragen aan Havo Notre Dame. Daarnaast is er een investeringsbijdrage van € 140.000 beschikbaar gesteld voor de herbouw. Deze kosten dekken we door de vrijval van de onderhoudsvoorziening voor dit gebouw. Volgens de boekhoudregels moeten we deze bijdrage activeren. Daarom storten we het bedrag van € 140.000 in de bestemmingsreserve

dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering gedekt. Zie ook programma Ons geld (1.8).

2.1. Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn bijgesteld volgens de werkelijke stand van de Staat vaste activa per 1 januari 2018. Dit leidt voor dit programma tot een voordeel van € 19.000.

2.2. Subsidie Impulsplan wonen

Het project 'Impulsplan wonen' is afgerond. In 2018 is de subsidie afgewikkeld. We hebben het restantbedrag (€ 67.327) van de subsidie ontvangen van de provincie. Dit bedrag is doorbetaald aan Gasthuis St. Jan de Deo. Zij hebben het project uitgevoerd. Per saldo leidt dit dus niet tot een uitzetting van de begroting.

2.3. Dorpshuis Den Ienloop

Aan het pand van Dorpshuis Den Ienloop is de monumentenstatus toegekend. Hiervoor was het noodzakelijk om achterstallig onderhoud uit te voeren aan de gevel en aan het schilderwerk. Het meerwerk van dit onderhoud is € 12.000.

2.4. Schuldhulpverlening

Van het rijk krijgen we 3 jaar extra geld voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede, in het bijzonder onder kinderen. We ontvangen € 58.000 in 2018 en € 48.000 in 2019 en 2020. Om schulden te voorkomen zetten we deze extra middelen in op preventie en om vroeg signalering van beginnende schulden te herkennen.

Voor het eind van dit jaar komen we met een voorstel hoe we de extra middelen inzetten. Het geld dat we in 2018 niet besteden hevelen we over naar 2019 om uitvoering te geven aan het voorstel.

2.5. Subsidie peuteropvang/ VVE

Op basis van de aanvragen voor de subsidie voor peuteropvang verlagen we het budget met € 35.000.

2.6. Sociaal Domein

Van het rijk ontvangen we via de algemene uitkering een hogere rijksuitkering voor het sociaal domein (zie programma Ons geld). We krijgen voor de onderdelen Wmo nieuw en jeugd € 114.000 extra. Op dit programma stellen we nu de diverse begrotingsposten met hetzelfde bedrag bij. Daarnaast zijn er nog enkele kleine bijstellingen van diverse begrotingsposten. Per saldo leidt dat op dit programma tot een nadeel van € 97.000.

2.7. Huishoudelijke hulp

In 2017 heeft het rijk besloten dat gemeenten een reëel tarief moeten betalen voor Huishoudelijke Hulp (Algemene Maatregel van Bestuur). Voor onze gemeente geldt dit vanaf 2018, omdat toen het contract voor Huishoudelijke Hulp is verlengd.

Daarnaast is er op 1 april 2018 een cao-loonsverhoging doorgevoerd voor verpleeg-, verzorgingshuizen en thuiszorg.

Het reële tarief en de loonstijging volgens de cao zorgen voor een verhoging van de huidige tarieven. Volgens de productiecijfers van 2017 verwachten we dat dit € 84.000 meer gaat kosten.

2.8. Bijstand

We zien een daling van het aantal uitkeringsgerechtigden. In de begroting 2018 was uitgegaan van 812 personen. Eind september 2018 waren dit er nog 756. De uitkeringslasten dalen hierdoor met € 572.000.

Doordat de uitgaven dalen ontvangen we een lagere vangnetuitkering. Deze aanvullende uitkering ontvangen we omdat onze uitgaven meer dan 105% van de genormeerde rijksuitkering bedragen. De totale rijksuitkering daalt met € 287.000.

Per saldo is het positieve effect van deze mutaties € 285.000 op het begrotingssaldo.

2.9. Bijdrage IBO

We krijgen over 2017 € 20.000 terug, omdat het IBO (Instituut Bijzonder Onderzoek) minder onderzoeken heeft gedaan.

2.10. Sociale werkvoorziening MGR

Volgens de bijgestelde begroting van de MGR is onze bijdrage in de kosten van het onderdeel Sociale Werkvoorziening € 62.000 lager.

Beleidskaders

Gemeentelijke kaders

Sociaal Maatschappelijke Visie 2014-2018

Algemene subsidieverordening Berg en Dal 2017

Nota vrijwilligerswerk 2017-2019

Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018
Partiële wijziging

Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregels Beschermd Wonen en Opvang Groesbeek 2015

Verordening Tegenprestatie naar Vermogen gemeente Berg en Dal 2016

Afstemmingsverordening (maatregelenverordening) Participatiewet, loaw en loaz gemeente Groesbeek 2015

Verordening cliëntenparticipatie werk en inkomen gemeente Berg en Dal 2016

Verordening Doe mee Plus gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregel bijzondere bijstand 2016

Beleidsregel kinderopvang gemeente Groesbeek 2015

Verordening leerlingenvervoer Groesbeek 2014

Verbonden partijen

- Gemeentelijke GezondheidsDienst Gelderland Zuid
- Instituut Bijzonder Onderzoek

Onze buurt

Je brengt een groot deel van je vrije tijd door in de gemeente en het dorp waar je woont. Je wilt daar fijn kunnen leven en wonen. Dat gaat niet vanzelf. Daar moet aan gewerkt worden. Denk bijvoorbeeld aan een schone buurt, veilige wegen, goede riolering en het onderhouden van bomen en planten. Maar ook aan sport en bewegen. De gemeente heeft daarin een aantal taken, maar inwoners en ondernemers hebben dat ook. We hebben elkaar nodig om deze dingen goed te regelen. Daarbij geeft de gemeente steeds meer ruimte aan inwoners en ondernemers om zelf met ideeën te komen. De gemeente wil niet voor inwoners bedenken wat goed zou kunnen zijn, maar juist helpen de ideeën van inwoners te realiseren.

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 2.1 In onze buurt is iedereen, zo veel als mogelijk, lichamelijk, geestelijk en sociaal gezond.
- 2.2 Ik voel me veilig in mijn buurt. Inwoners en ondernemers werken samen met de gemeente, politie en andere (zorg)instanties om dat zo te houden.
- 2.3 In onze buurt is een prettige sfeer.
- 2.4 We willen een duurzamere gemeente zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

2.1.1 Inwoners die actief hun eigen gezondheid willen verbeteren ondersteunen we.

Uitvoering van het Plan van aanpak Gezond in Berg en Dal. Samen met inwoners worden onder andere de volgende activiteiten georganiseerd: cursus 'gezonde voeding hoeft niet duur te zijn' en de kookcursus voor mannen 60+. In Berg en Dal wordt een bankjesroute (om uit te rusten) en in de Heiliglandstichting een beweegroute uitgezet. In resultaat 3.7.3. wordt nader ingegaan op wandelroutes. We maken Fitplannen voor inwoners die een uitkering hebben. (relatie met ambitie 1, 3 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De kookcursus voor mannen 60+ vindt nu, naast in Leuth, ook in Groesbeek plaats. De pilot 'liever bewegen dan moe' krijgt een vervolg via de pilot 'vrouwen zijn kleur'. De beweegcoach van Berg en Dal en een medewerker van Indigo gaan wekelijks samen lesgeven aan vrouwelijke statushouders en vrouwen met lage SES (sociaal-economische status), om deze groep vrouwen te ondersteunen bij hun mentale problemen en te activeren om meer te bewegen.

Stand van zaken Najaarsnota

Met de consultants participatie zijn de fitplannen van 2017 besproken. Ook is bekeken hoe we deze in 2018 in kunnen zetten voor uitkeringsgerechtigden. Kandidaten met een uitkering, waarbij gezondheid een hindernis vormt, krijgen (in samenspraak met hen) een maatwerkprogramma om weer 'fit' te worden. Resultaat is dat kandidaten afvallen, beter slapen, een beter dag- nachtritme krijgen en lekkerder in hun vel zitten. Er worden vanaf juni bootcamplessen in Millingen georganiseerd. Met deze lessen komen we tegemoet aan de behoefte van mannelijke statushouders en minima om te sporten en te ontmoeten. In Kekerdom is in september de beweegroute het Kekerommetje geopend. Deze route met beweegoefeningen kan individueel of wekelijks onder begeleiding worden gelopen.

2.1.2 Elke inwoner kan sporten en spelen in de buurt.

Speeltuinen vernieuwen wij in overleg met kinderen en buurtbewoners. Voor 2018 zijn de volgende plekken aan de beurt: Bisschop Hamerplein (Berg en Dal), Burgemeester Reijmersstraat (Millingen aan de Rijn), Koningin Wilhelminastraat (Ooij). Daarnaast is er een inwonersinitiatief voor een speelplek in het centrum van Groesbeek. Ook overleggen wij met inwoners over een ander inwonersinitiatief; buurtpark de Drul. (relatie met ambitie 1, 3 en 4).

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Bisschop Hamerplein (Berg en Dal). Er is opdracht gegeven voor het vernieuwen van deze speelplek. Hoe de speeltuin er uit komt te zien is bepaald door de dorpsraad, het kinderpaleis van school en 118 kinderen uit de wijk. Medio juni 2018 zal de nieuwe speelplek klaar zijn.

- Burgemeester Reijmersstraat (Millingen aan de Rijn). Hier staan slechts vier kunststof doelpalen. De palen zijn nog goed en zullen wij voorlopig niet vervangen.

- Koningin Wilhelminastraat. Op deze plek staat alleen een wipkip. Met het actualiseren van het vervangingsschema adviseren wij over deze locatie. Wij verwachten het actuele vervangingsschema eind 2018 voor te leggen aan de gemeenteraad.

- Inwoners zijn met het idee gekomen om een speelplek te maken naast het gemeentehuis. Hiervoor is vanuit de buurt veel draagvlak. Initiatiefnemers zijn een stichting aan het oprichten. Via subsidies willen zij een groot deel van het benodigde budget regelen.

- Buurtpark de Drul is in uitvoering. Vorig jaar zijn twee speelplekken in het buurtpark vernieuwd. In mei 2018 is het voetbalveld vernieuwd. Nu zijn wij met bewoners in overleg over een boomstammenpad. De bewoners regelen zelf veel.

Stand van zaken Najaarsnota

- Bisschop Hamerplein (Berg en Dal) is gereed. De speeltoestellen zijn geplaatst en in gebruik.
- De wipkip aan de Koningin Wilhelminastraat is weggehaald. De gemeente zet vooral in op grotere en centraal gelegen speelplekken.

- Buurtbewoners van de omgeving Kerkstraat maken stappen met hun idee voor het realiseren van een speelplek naast het gemeentehuis. Inmiddels is een stichting opgericht en zijn subsidies aangevraagd. Binnenkort is er een gesprek met buurtbewoners die nog bezwaren hebben.

- Buurtpark de Drul (Groesbeek) is een fase verder. Inmiddels is ook het boomstammenpad gerealiseerd. Voor eind 2018 is uitvoering van de volgende fase in voorbereiding. Dit is het verkeersplein. Voor 2019 staan nog vier fases op de agenda.

Het aangepaste vervangingsschema van de speelplekken is eind september 2018 vastgesteld door de gemeenteraad. Daarin is het budget voor groot onderhoud van speelplekken voor de aankomende jaren geregeld.

2.1.3 In mijn buurt is begrip voor mensen met psychische problematiek en/of dementie.

In 2018 wordt de pilot wijkgerichte GGZ uitgevoerd. We willen inwoners met psychische problemen helpen, zodat ze zelfstandig kunnen wonen en mee kunnen blijven doen aan activiteiten in hun buurt. Daarvoor willen we samenwerken met alle instellingen uit de gemeente. We willen dat de dorpen vriendelijk zijn voor mensen met dementie. Hiervoor worden in 2018 de sociale teams en medewerkers van de gemeente getraind in hoe dementie te herkennen en hoe een gesprek te voeren met iemand met dementie. We gaan onderzoeken hoe het samenwerkingsproject in het dorp Berg en Dal tussen huisarts, wijkverpleging en opbouwwerk voor dementerende inwoners ook in andere dorpen kan plaatsvinden. (relatie met ambitie 1 en 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We willen dat meer mensen met psychische problemen kunnen meedoen in de samenleving. Daarom zijn in april 2 trainingen gestart: "Mental Health First Aid (EHBO voor GGZ)" van Indigo en "Ontwa(a)r verward gedrag" van MEE. Beide trainingen bieden inzicht, handvatten en vaardigheden voor (de omgang met) mensen met een psychiatrische achtergrond. Een mix van professionals en vrijwilligers neemt deel aan de trainingen. Ook is in april in de Stekkenberg een spreekuur van IrisZorg gestart voor verslavingsbehandeling. Mensen met verslaving worden vandaar uit laagdrempelig doorverwezen en hoeven niet eerst naar Nijmegen. Een huisbezoek is ook mogelijk. Daarbij vergemakkelijkt de aanwezigheid van IrisZorg in Groesbeek de samenwerking met andere professionals.

Stand van zaken Najaarsnota

In oktober vindt een eerste gesprek plaats over hoe het project zorg en welzijn in het dorp Berg en Dal uit te breiden naar de andere kernen. Bij dit project werken huisarts, wijkverpleging, thuiszorg en het sociale team in het dorp Berg en Dal gestructureerd samen om er voor te zorgen dat (kwetsbare) ouderen op een kwalitatief goede manier thuis kunnen blijven wonen. Het project is ook een heel mooi voorbeeld van het ontschotten van budgetten.

2.2.1 Mijn kind kan zelfstandig naar school.

Om dit te bereiken voeren we de volgende projecten uit: school-thuis route projecten (hoe komen kinderen via een veilige route op school); studie fietspad Ooij – Erlecom; studie schoolroute Marktplaats Groesbeek – Nijmeegsebaan. (relatie met ambitie 4).

Stand van zaken Voorjaarsnota

De hierboven genoemde projecten staan gepland voor het derde en vierde kwartaal 2018, eerder bleek niet haalbaar door de krappe formatie voor verkeer, welke pas begin 2018 op sterkte is gebracht.

Stand van zaken Najaarsnota

In het najaar 2018 richten we de schoolzones op De Horst en in Millingen aan de Rijn veiliger in. Ook starten we met de genoemde school-thuisroute projecten.

De Provincie Gelderland voert momenteel een trajectverkenning uit naar haar N840. Samen met de provincie en de gemeente Nijmegen zijn we daarom na de zomer verkenningen gestart naar mogelijke kwaliteitsverbeteringen op de hoofdfietsroute Nijmegen – Beek – Leuth – Millingen aan de Rijn. Zo kijken we met de gemeente Nijmegen naar een voor de fietser duidelijkere inrichting van de parallelweg tussen het Traianusplein en de havo Notre Dame. De Provincie Gelderland onderzoekt betere oversteekplaatsen over de N840 bij de Thornsche Molen en De Snap. Zelf zijn we gestart met een haalbaarheidsstudie naar een fietspad om Leuth. Aan deze projecten hebben we voorrang gegeven boven de eerder genoemde studies naar een fietspad Ooij – Erlecom en Markt – Stekkenberg (Groesbeek). Deze studies pakken we op in 2019.

2.2.2 We maken de wegen veiliger.

Na een voorbereiding in 2017 worden in 2018 de volgende wegen veiliger gemaakt door: aanleg apart fietspad Heumensebaan – Rijlaan; herinrichting Herwendaalseweg; herinrichting Heerbaan – Wethouder Koenenstraat (ook vanwege trillingshinder); ingebruikname van het tweede parkeerterrein bij de Lidl in Groesbeek met een veiligere route voor vrachtverkeer (relatie met ambities 3 en 4) en door groot onderhoud aan de Meerwijkselaan. Deze weg wordt veiliger gemaakt door een maximum toegestane snelheid van 50 km/uur in de Heilig Landstichting en 80 km/uur tussen de Heilig Landstichting en de Postweg. In 2018 werken we bovendien aan de ontwikkeling van toeristisch opstappunten (TOP). Een TOP is een herkenbare plek met parkeerterrein, een horecagelegenheid en plattegronden. Met deze goed bewegwijzerde plekken willen we toeristen een goede voorziening bieden en kunnen we de verkeerssituaties op de dijken en in de Weverstraat in Kekerdom verbeteren. (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Fietspad Heumensebaan-Rijlaan; momenteel lopen de ruimtelijke procedures voor zowel het fietspad als de verplichte natuurcompensatie, voor het laatste zijn in de polder zijn aangekocht.
- Herinrichting Herwendaalseweg; na een uitvoerig traject met burgerparticipatie werken we momenteel aan het realiseren van het technisch bestek en –tekeningen.
- Heerbaan – Koenenstraat; het concept definitief ontwerp is besproken met omwonenden. We streven naar uitvoering vanaf oktober / november 2018.
- Tweede parkeerterrein De Lidl: we starten dit jaar met de bestemmingsplanprocedure.
- Onderhoud Meerwijkselaan; na afronding van de provinciale werkzaamheden aan de Nijmeegsebaan krijgt de Meerwijkselaan deze zomer onderhoud. Het idee om tussen de Heilig Landstichting en Postweg de weg in te richten als 80 km/uur weg blijkt helaas niet mogelijk. De snelheid op dit stuk weg blijft daarom 60 km/uur.
- TOP's: staan als genoemd gepland voor 2018.

Stand van zaken Najaarsnota

- Fietspad Heumensebaan-Rijlaan: de Provincie Gelderland heeft officieel haar akkoord gegeven op het plan voor de natuurcompensatie in de polder. Op dit moment stellen we de bestemmingsplannen op voor zowel het fietspad als de natuurcompensatie. Op het moment dat de plannen geldig zijn is uitvoering mogelijk; we verwachten dat nu in 2019.
- Herwendaalseweg: uitvoering 2019 na de Vierdaagse.
- Wethouder Koenenstraat – Heerbaan: uitvoering start deze winter.
- Tweede parkeerterrein Lidl: op 27 september is het bestemmingsplan door de raad vastgesteld. De uitvoering kan starten zodra het bestemmingsplan onherroepelijk is. Dit moment is afhankelijk van eventueel beroep.
- TOP's: zoals is afgesproken in het coalitieakkoord werken we in het najaar 2018 eerst aan een heroverweging van de beoogde locaties voor TOP's. Besluitvorming daarover vindt plaats in de eerste helft van 2019.

2.2.3 We helpen inwoners hun eigen veiligheid en zelfredzaamheid te vergroten.

Inwoners en instellingen weten wat ze moeten doen in een noodsituatie. Ze weten wat ze van de overheid kunnen verwachten en wat ze zelf (met elkaar) kunnen doen. Buurtbewoners zijn in alle woonkernen van onze gemeente aangesloten bij WhatsApp Buurtpreventiegroepen. De gemeente helpt onder andere door het plaatsen van waarschuwbordjes in de kernen. Nadat in 2017 binnen de Veiligheidsregio Gelderland- Zuid extra aandacht is besteed aan het thema 'brand en verminderd zelfredzamen' staat in 2018 het thema 'continuïteit van voorzieningen' op het programma. Hoe kunnen we samen de gevolgen van storingen/uitval van bijvoorbeeld gas en stroom, internet en/of drinkwater verkleinen en ons hierop zo goed mogelijk voorbereiden? Samen met hulpdiensten, nutsbedrijven en instellingen/inwoners zullen we hiervoor onderzoek, oefening en planvorming organiseren. Daarnaast wordt in 2018 een besluit verwacht over een plan van de Veiligheidsregio dat onder andere inhoudt hoe het beschikbare personeel en materieel zo efficiënt en effectief mogelijk kan worden ingezet. We letten daarbij op de risico's in het gebied en wat er door alle betrokkenen aan het voorkomen van risico's wordt gedaan. (relatie met ambitie 1, 3, 4 en 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inmiddels is ook de kern Heilig Landstichting afgedekt met WhatsApp-Buurtpreventiegroepen en voorzien van waarschuwborden (Attentie Whatsapp Buurtpreventie). Hiermee zijn nu alle grote woonkernen van de gemeente Berg en Dal afgerond. Dit project heeft de nodige mediapubliciteit opgeleverd.

Verder is in april 2018 het 'Brandweertzorgplan basisbrandweertzorg Gelderland-Zuid' definitief vastgesteld, met als insteek risicobeheersing en kostenbeheersing. Hierdoor ontstaat voor de komende jaren duidelijkheid over de verdeling van personeel en materieel. Voor de brandweerpost Groesbeek betekent dit o.a. het behoud van de hoogwerker.

De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid werd eind 2017 getroffen door een vliegtuigongeval met grootschalige stroomuitval in meerdere gemeenten. Dit incident heeft geleid tot inzet van de volledige regionale crisisorganisatie tot en met GRIP 4. Hierbij werd nauw samengewerkt met de crisisorganisaties van Liander, Defensie en het Waterschap.

In deze periode stond ook de regionale systeemtest "Hermes" op het programma, waarbij een GRIP 4 situatie zou worden beoefend. Om deze systeemtest goed te kunnen evalueren heeft de voorzitter van de Veiligheidsregio, na overleg met de Inspectie Justitie en Veiligheid, hem tot nader bericht uitgesteld. Bij de evaluatie wordt ook gekeken naar verbeterpunten voor het thema continuïteit van voorzieningen.

Stand van zaken Najaarsnota

Het 'Plan van Aanpak compenserende maatregelen' van de brandweer is gereed. Hiermee start de uitvoering van de maatregelen zoals in het 'Brandweezorgplan basisbrandweezorg' is aangegeven.

Het "concept-Brandweezorgplan Specialismen en OvD-gebieden" is klaar en komt op de agenda van de bestuurlijke tweedaagse (half november 2018). Afhankelijk van de uitkomsten daarvan, kan dit onderdeel van het Brandweezorgplan dan geagendeerd worden voor officiële besluitvorming in de vergadering van het algemeen bestuur in december.

De wethouders hebben "de basis opleiding crisisbeheersing voor bestuurders" en een interne training op het gebied van openbare orde en veiligheid gevolgd om de taak van locoburgemeester te kunnen vervullen.

In het najaar vinden drie infospecials plaats over het jaar thema Continuïteit van gezonde infrastructuur waarvan één over Zorgcontinuïteit en één over de Samenwerking binnen de veiligheidsregio.

De regionale systeemtest Hermes heeft eind oktober plaats gevonden. Hierin zijn de aanbevelingen van de evaluatie van de stroomstoring West Betuwe meegenomen.

2.3.1 We richten de dorpscentra goed in.

We willen dat er een prettige sfeer is in de verschillende dorpen. De toeristen die op het landschap afkomen kunnen daardoor langer blijven. De toeristische sector kan zich hierdoor verder verbeteren. (relatie met ambitie 3). Op de volgende plekken zijn we bezig met de voorbereiding van projecten: In het centrum van Ooij; herinrichting Reinier van Ooijplein, de uitvoering volgt in 2021. Op de volgende plekken gaan we aan de slag met de uitvoering van projecten: In het centrum van Beek: aanpassing winkelcentrum Beek. In het centrum van Groesbeek: herinrichting van het marktplein. In 2017 is een proef gestart, of we door gebruik van verkeerslichten het autoverkeer kunnen verminderen op de Dorpsstraat in Groesbeek. In 2018 zullen we daarover besluiten. Om in ieder geval te beschikken over goede alternatieven voor het verkeer worden alternatieve routes in orde gemaakt. Denk hierbij aan (een gedeelte van) de Kerkstraat en de Burg. Ottenhofstraat.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Hetzelfde als de tekst hierboven.

Ter aanvulling:

Voor herinrichting markt Groesbeek loopt momenteel een uitgebreid burgerparticipatie traject. In samenhang daarmee loopt een politieke discussie over de mate van autoluw maken van de Dorpsstraat en het marktplein.

Stand van zaken Najaarsnota

Bij de navolgende projecten is nadrukkelijk aandacht voor een prettige sfeer in de omgeving waar inwoners en toeristen verblijven. De projecten zijn meer dan (verkeer/infra/water) technische oplossingen.

- Project Waterstraat Beek: dit project is voorlopig uitgesteld. Er vindt eerst nader onderzoek plaats naar een betere beheersing van de waterproblematiek in de kern Beek. Dit onderzoek voeren we deze winter uit. We verwachten in het voorjaar 2019 de consequenties op projectniveau te kunnen overzien.

- Centrum Groesbeek: in het coalitieakkoord is een nader onderzoek naar de verkeersafwikkeling van, naar en in het centrum van Groesbeek afgesproken. We plannen in 2018 – 2019 twee thema-avonden met de raad om de gemeentebrede mobiliteitsvisie tussentijds te evalueren en te komen tot onderzoeksvragen voor het nadere onderzoek naar het centrum. Dit onderzoek voeren we vervolgens in de tweede helft van 2019 uit. Tegelijk met dit traject loopt via burgerparticipatie de verkenning naar de herinrichting van de markt. Gelijktijdig blijven we verder werken aan de herinrichting van de alternatieve routes om het centrum. In 2019 voorzien we zo onder andere de aanpassing van de Kerkstraat, waarvoor we dit najaar het ontwerp maken.

2.3.2 We gebruiken de accommodaties beter.

Met accommodaties bedoelen we gemeentelijke gebouwen of gebouwen die met gemeenschapsgeld zijn opgezet of in stand worden gehouden. Al deze gebouwen bekijken we samen met de gebruikers op beter en vaker gebruiken. We willen zo de kosten verminderen en de opbrengsten verhogen. We sluiten aan bij de dorpsagenda waarbij inwoners zelf bepalen wat zij belangrijk vinden voor hun dorp (relatie programma inwoners). We doen dit omdat we deze ontmoetingsmogelijkheden belangrijk vinden voor de leefbaarheid van een dorp. Per jaar worden twee dorpen aangedaan. In 2018 zijn dat Leuth en Ooij.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In Leuth is een groep vrijwilligers bezig met de voorbereidingen voor een dorpsagenda. Hier zijn vrijwilligers van het Kulturhus en de vriendenkring bij betrokken. Het gebruik van dorpsaccommodaties komt hierbij aan bod.

In Ooij is een oriënterend gesprek gevoerd met inwoners die met de dorpsagenda aan de slag willen. Het dorpshuis de Sprong wordt hier ook bij betrokken. De inwoners gaan als eerste in gesprek met verschillende stakeholders uit het dorp, om te kijken wat er allemaal speelt. Aan hen zal ook gevraagd worden of zij mee willen helpen/denken.

Stand van zaken Najaarsnota

De inwonersavond voor de dorpsagenda in Leuth vond plaats op 27 september in de Vriendenkring. De beoogde inwonersavond voor Ooij is gepland op 15 november. De uitkomsten bepalen de aandachtspunten voor de dorpsagenda's. Voor De Sprong in Ooij ligt er een concept toekomstplan/businessplan voor het toekomstige gebruik. Dit moeten we nog beoordelen.

Dorpshuis de Vriendenkring en het Kulturhus Leuth hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten om meer efficiency, samenhang en afstemming in het aanbod aan sociaal-culturele activiteiten in Leuth te bereiken. De Vriendenkring heeft een financiële bijdrage gekregen om het gebouw intern te vernieuwen en een duurzaam gebruik mogelijk te maken.

2.3.3 We zijn zuinig op de bijzondere, oude panden/monumenten in onze gemeente.

In Millingen aan de Rijn bekijken we (in overleg met de eigenaren) wat de bijzondere panden zijn en wijzen we er weer zeven aan als gemeentelijk monument. Voor alle eigenaren van een gemeentelijk monument komen er nieuwe monumentenschildjes met daarop het nieuwe gemeentewapen. Er zullen vier borden met informatie over de Tweede Wereldoorlog worden geplaatst in respectievelijk Beek, Leuth, Millingen en Heilig Landstichting. (relatie met ambitie 3).

Stand van zaken Voorjaarsnota

In januari 2018 zijn uiteindelijk acht panden in Millingen aangewezen als gemeentelijk monument.

De nieuwe monumentenschildjes met het wapen van Berg en Dal worden uitgereikt op 9 juni. Van de vier informatiepanelen WOII is het paneel in Leuth op 4 mei onthuld.

Stand van zaken Najaarsnota

Door diverse verenigingen en stichtingen zijn in het erfgoedberaad projecten ingediend. Voor zes projecten is subsidie toegekend. In augustus is vanuit het erfgoedberaad de stuurgroep Erfgoednet Berg en Dal opgericht. Ondersteund door de gemeente gaat deze groep een gezamenlijke erfgoedsite voor onze gemeente opzetten.

2.3.4 We maken het landschap mooier en beter bereikbaar.

Uit het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) voeren we meerdere projecten uit. We voeren het Plan van Aanpak Regie op Wandelen uit. We brengen alle basisscholen en natuurorganisaties bij elkaar om natuurprojecten op te nemen in het lespakket. Er worden bij de scholen zelf verschillende groene lesplekken aangelegd of uitgebreid. (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Plan van Aanpak Regie op Wandelen:

Alle wandelpaden en –routes zijn in beeld gebracht. Er is al veel aan promotie van wandelen in de gemeente Berg en Dal gedaan. De knelpunten en de mogelijke oplossingen zijn in beeld gebracht.

Met de basisscholen in Beek, Leuth, Groesbeek en De Horst zijn afspraken gemaakt over natuureducatie en groene lesplekken. De groene lesplekken zijn al aangelegd of leggen we binnenkort aan.

Stand van zaken Najaarsnota

In het kader van Regie op wandelen zijn verschillende knelpunten opgelost (1x aankoop van een landweg, 2x is een oplossing gevonden voor afgesloten landwegen). Het waterschap heeft ingestemd met gebruik van hun controle stroken. Dit regelen we in een gebruiksovereenkomst. De eerste 2 dorpsommetjes in Heilig Landstichting zijn opgeleverd en feestelijk geopend op Burendag. We werken nog aan twee nieuwe ommetjes.

De eerste groene lesplek voor natuureducatie aan de Leygraaf is feestelijk geopend.

In september is in Kekerdom en de Millingerwaard de goed bezochte derde editie van de Landschapsparade gehouden.

2.4.1 We nemen maatregelen tegen de effecten van klimaatverandering.

We zoeken een oplossing voor de wateroverlast in de kernen Beek en Breedeweg. Uitvoering van deze oplossing staat gepland in de periode 2018-2020. We moedigen inwoners aan om bij de inrichting van hun tuin rekening te houden met extremere weersomstandigheden.

Bijvoorbeeld regenwater niet meer via het riool afvoeren, ook wel afkoppelen genoemd en meer groen en minder tegels, zodat het water in de bodem kan zakken. We gaan samen met bijvoorbeeld Waterschap nieuwe methodes zoeken om de effecten van bijzonder harde regenbuien beter in de vingers te krijgen. De wijk Groesbeek Noord vormt hierbij een proeflocatie. We stellen samen met de gemeentes in de regio een plan op om in de toekomst overlast van klimaatverandering (te nat, te droog, te warm) zo veel mogelijk te voorkomen (Regionale Adaptatie Strategie). (relatie met ambitie 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De Regionale Adaptatie Strategie (RAS) is in de maak. Er zijn interviews gehouden met allerlei partijen in het gebied. Daarnaast hebben verschillende workshops en inspiratiebijeenkomsten plaatsgevonden. De RAS is in november 2018 klaar.

Stand van zaken Najaarsnota

De RAS (Regionale Adaptatie Strategie) is in concept in november/december gereed, waarna besluitvorming kan plaatsvinden in het eerste kwartaal 2019.

2.4.2 We stimuleren het verminderen van de hoeveelheid restafval.

De hoeveelheid restafval in 2015 per inwoner in de voormalige gemeente Ubbergen was 190 kg. In de voormalige gemeenten Groesbeek en Millingen was dit 70 kg per inwoner. Vanaf 2017 wordt in de hele gemeente op dezelfde wijze afval opgehaald. In 2018 kunnen we de eerste resultaten beoordelen en stellen waar nodig verbeteringen voor. We streven naar gemiddeld maximaal 70 kg restafval per inwoner. We gaan proberen deze hoeveelheden nog verder terug te brengen. We ondersteunen initiatieven, die ertoe leiden dat afval steeds meer als grondstof wordt gebruikt (circulaire economie). (relatie met ambitie 2 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De scheidingsresultaten over 2017 inclusief de milieustraten, worden momenteel verzameld en geanalyseerd. Op basis hiervan kunnen we mogelijk verbeteringen voorstellen. De gescheiden ingezamelde grondstofstromen worden al gerecycled.

We informeren inwoners over het goed scheiden van hun afval. Hiermee hopen we de vervuiling in de gescheiden grondstofstromen terug te dringen, zodat recycling zo hoogwaardig mogelijk plaats vindt.

Stand van zaken Najaarsnota

Over 2017 is de hoeveelheid restafval uitgekomen op 73 kg per inwoner per jaar. Daarmee behalen we bijna het gewenste resultaat. We proberen door voorlichting mensen te stimuleren om afval verder te scheiden en zo min mogelijk vervuiling in de gescheiden afvalstromen. Momenteel werken we voorstellen uit voor mogelijke aanpassingen in de afvalinzameling en verwerking. Begin 2019 vragen we de raad om hierin keuzes te maken.

2.4.3 We maken duidelijk waar en onder welke voorwaarden we de opwekking van duurzame energie mogelijk maken.

We gaan samen met inwoners en gemeenteraad een kaart maken waarin we voor iedere vorm van duurzame energie aangeven waar mogelijkheden zijn. De kaarten stellen we op voor zonne-energie, windenergie, geothermie (warmte-koudeopslag), biomassa-verbranding en waterenergie.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inmiddels zijn er verschillende ontwerp sessies Kansenskaart Duurzame Energie geweest. Hierin konden inwoners aangeven hoe en waar volgens hen duurzame energie opgewekt moet worden binnen de gemeente. Komende tijd worden de resultaten samengevoegd en teruggekoppeld naar de inwoners. Daarna bespreken we de resultaten vanuit verschillende beleidsvelden. Nadat dit deel is afgerond kan het resultaat het besluitvormingstraject in.

Stand van zaken Najaarsnota

Tijdens de ontwerp sessies "Kansenskaart Duurzame Energie" zijn de voorkeuren van de inwoners verzameld.

Deze voorkeuren zijn gebruikt als basis in de gesprekken met de verschillende beleidsvelden. Hieruit zijn onderwerpen gekozen die de basis vormen voor de Ruimtelijke Visie Duurzame Energie. Op dit moment zijn we deze Ruimtelijke Visie Duurzame Energie aan het schrijven. Daarna gaat de visie het besluitvormingstraject in. Zodra de Ruimtelijke Visie Duurzame Energie is vastgesteld gebruiken we de visie ook als input voor de Regionale Energie en Klimaat Strategie (RES).

2.4.4 We geven zelf het goede voorbeeld en stimuleren onze inwoners, bedrijven en instellingen om te verduurzamen.

We willen ieder jaar 3 tot 5% minder CO₂ (kooldioxide) produceren en zoeken bedrijven en instellingen die met ons meedoen. We gaan zwembad De Lubert duurzaam opknappen en zonnepanelen plaatsen. Ook sporthal De Duffelt krijgt zonnepanelen. Binnen 7 jaar is 50% tot 80% van alle elektriciteit die de gemeente zelf gebruikt duurzaam opgewekt in onze regio. Wat we nog niet regionaal duurzaam opwekken en nog moeten kopen, mag vanaf 2018 alleen nog maar Nederlandse groene stroom zijn. We richten een energiewinkel in waar inwoners informatie kunnen krijgen over energiebesparing en het duurzamer maken van hun woning. We verstrekken een duurzaamheidslening zodat ook inwoners die het geld zelf niet hebben kunnen verduurzamen. We gaan meer laadpalen voor elektrische auto's plaatsen. We stellen energiescans beschikbaar aan inwoners en sportverenigingen. Met bedrijven gaan we in gesprek om te inventariseren wat de mogelijkheden van verduurzaming zijn. We gaan bekijken wat de mogelijkheden zijn in het ondersteunen van de bedrijven om dit te realiseren. (relatie met ambitie 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Als gemeente geven we het goede voorbeeld. Er lopen verschillende trajecten om nog meer zonnepanelen op ons vastgoed te plaatsen. De gunning voor het plaatsen van nog meer laadpalen in onze gemeente vindt deze zomer plaats.

Om klimaatneutraal te worden, faciliteren we onze bedrijven, organisaties en inwoners. Dit doen we onder andere door overlegruimte beschikbaar te stellen aan organisaties zoals Energiecoöperatie Energierijck. Ook is er een energiewinkel (pop-up store) in Beek die onze inwoners van juiste informatie kan voorzien. Verder hebben we een subsidie voor energiebesparende maatregelen woningen, een duurzaamheidslening, en een stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties Berg en Dal opgezet. Daarnaast zijn we constant met bedrijven en organisaties in gesprek om te kijken in hoeverre het mogelijk is om (verder) te verduurzamen en hoe wij als gemeente daarbij kunnen faciliteren. Naast deze zaken komt er steeds meer aandacht te liggen op gasloos bouwen en wat dat betekent voor onze gemeente. Ook geven we meer aandacht aan communicatie rondom duurzaamheid.

Stand van zaken Najaarsnota

Als gemeente geven we het goede voorbeeld. Trajecten om meer zonnepanelen op ons vastgoed te plaatsen zijn ingezet. Het bedrijf dat zorgt voor het plaatsen van nog meer laadpalen in onze gemeente is gekozen. Op dit moment bekijken we waar we deze laadpalen het beste kunnen plaatsen. Om klimaatneutraal te worden, faciliteren we onze bedrijven, organisaties en inwoners. Dit doen we onder andere door het faciliteren van de organisaties zoals Energiecoöperatie Energierijck en het loket duurzaam wonen plus. De duurzaamheidsleningen en de subsidieregeling lopen ook goed. Een deel was op en hebben we al aangevuld. Daarnaast zijn we constant met bedrijven en organisaties in gesprek om te kijken in hoeverre het mogelijk is om (verder) te verduurzamen en hoe wij als gemeente daarbij kunnen helpen. Naast deze zaken komt er steeds meer aandacht te liggen op gasloos bouwen. Daar waar mogelijk ondersteunen we initiatieven op dit gebied.

Op dit moment speelt er veel op het gebied van duurzaamheid, zowel nationaal, provinciaal als binnen onze gemeente. Om alles zo goed mogelijk af te stemmen, werken we aan een duurzaamheidsactieplan. Dit actieplan bouwt voort op de Energievisie, maar is breder en integraler van aard. Bovendien laat het de samenhang tussen alle acties zien. Het duurzaamheidsactieplan bestaat uit een korte visie en een reeks acties die wij komende tijd willen ondernemen/opzetten.

Op 27 september 2018 ontvingen we een Green Destinations Award. Met de aanbevelingen die hieruit volgen, gaan we in 2019 aan de slag.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Raming 2018 na VJN	Mutaties t/m NJN	Raming 2018 na NJN
Lasten	-19.576	-20.125	-20.920	-711	-21.631
Baten	10.408	8.452	8.497	49	8.546
Totaal programma	-9.168	-11.673	-12.422	-662	-13.085

Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties uit de Najaarsnota toegelicht. Voor een toelichting op de mutaties uit de Voorjaarsnota verwijzen wij u naar de [Voorjaarsnota](#).

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Datum	2018	Invest.
Mutaties Voorjaarsnota			
<i>Besluitvorming tot en met Voorjaarsnota:</i>			
Aangenomen moties tijdens begrotingsbehandeling:	2-nov-17		
- Stimuleringslening duurzaamheid		-200	-
- Subsidie energiebesparende maatregelen woningen		-300	-
- Herstel trappen Koekeleklef		-15	-
- Haalbaarheidsonderzoek vrijliggend fietspad rondom Leuth		-50	-
Extra krediet vervanging bergingsvoorziening en wegdek Kwakkenberglaan/ Kon.Julianalaan	2-nov-17	-	-1.035
Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties	8-feb-18	200	-
Voorjaarsnota 2018	5-jul-18	-385	-
Totaal mutaties t/m Voorjaarsnota		-750	-1.035

Mutaties Najaarsnota

1. Besluitvorming tot Najaarsnota:

1.1. Verzelfstandiging en aanleg kunstgrasveld BVC'12	17-mei-18	-7	-275
1.2. Nieuwbouw sportaccommodatie DVSG	14-jun-18	-	-213
1.3. Extra budget Stimuleringslening	14-jun-18	-	-
1.4. Extra budget Duurzaamheidslening	14-jun-18	-	-
1.5. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling	5-jul-18	-188	-
1.6. Extra budget energiebesparende maatregelen woningen	27-sep-18	-250	-

2. Overige wijzigingen Najaarsnota

2.1. Opbrengst grondverkoop		42	-
2.2. Aanpassen salon- en pakwagentrein sporthal Heuvelland		-	-45
2.3. Bijdrage GOAN, deelonderwerp Duurzaamheid		-7	-
2.4. Invalidelift zwembad de Lubert		-7	-
2.5. Verkeersmaatregelen		-23	-
2.6. Kosten en leges kabels en leidingen		-21	-
2.7. Riolering			
- diverse mutaties riolering		30	-45

- dotatie voorziening	-30	-
2.8. Kapitaallasten	107	-
2.9. Bestrijding eikenprocessierups	-10	-
2.10. Afval	-86	-
2.11. Sporthallen	-27	-
2.12. Zwembad de Lubert	-10	-
2.13. Projecten basisgezondheidszorg	10	-
2.14. Harmonisatie accommodatiebeleid	-31	-
2.15. Gladheidsbestrijding	-31	-
2.16. Dotatie voorziening onderhoud wegen	-111	-
2.17. Extra krediet Kruising Weth.Koenenstraat - Heerbaan Millingen a/d Rijn	-	-35
Administratieve overboeking	-15	-
Afrondingsverschillen	3	-

Totaal overige Najaarsnota	-662	-613
-----------------------------------	-------------	-------------

Totaal mutaties programma 2	-1.412	-1.648
------------------------------------	---------------	---------------

1.1. Verzelfstandiging en aanleg kunstgrasveld BVC'12

Op 17 mei 2018 heeft de raad besloten om een subsidie van € 350.000 beschikbaar te stellen aan BVC'12. Voor de privatisering is een bedrag beschikbaar gesteld van € 75.000. Met de privatisering was al deels rekening gehouden in de begroting 2018. De eenmalige extra kosten van € 32.000 dekken we uit de algemene reserve.

Daarnaast is een bedrag van € 275.000 beschikbaar gesteld voor de aanleg van een kunstgrasveld met veldverlichting. De kosten voor de veldverlichting (€ 25.000) dekken we uit een bijdrage uit de reserve sportattributen. Volgens de regels moeten we deze investering activeren. Daarom hebben we het bedrag van € 25.000 gestort in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering deels gedekt. Zie ook programma Ons geld (1.1).

1.2. Nieuwbouw sportaccommodatie DVSG

Op 14 juni 2018 heeft de raad een aanvullend krediet van € 213.000 beschikbaar gesteld voor een nieuwe sportaccommodatie bij DVSG. Voorwaarde hierbij is dat ook duurzaamheidsmaatregelen worden gerealiseerd. De jaarlijkse extra kapitaallasten zijn € 4.200.

1.3. Extra budget Stimuleringslening

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Daarom biedt de gemeente de Stimuleringslening aan. Hierdoor hebben verenigingen en stichtingen de mogelijkheid om tegen een lage rente een lening af te sluiten voor het treffen van duurzaamheidsmaatregelen. Hiervoor was € 200.000 beschikbaar gesteld. In de raadsvergadering van 14 juni 2018 heeft de gemeenteraad een extra budget van € 500.000 beschikbaar gesteld ten behoeve van de stimuleringslening non-profitorganisaties voor verenigingen en stichtingen. Zie ook programma Ons geld (1.2).

1.4. Extra budget Duurzaamheidslening

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Om dit te bereiken hebben we onder andere onze inwoners nodig. Daarom biedt de gemeente de Duurzaamheidslening aan. Hiermee kunnen particuliere woningeigenaren en huurders tegen een lage rente geld lenen om energiebesparende en/of duurzaamheidsmaatregelen aan hun woning te financieren. Daarnaast kunnen particuliere eigenaren of huurders tegen een verlaagd tarief geld lenen om te participeren en investeren in collectieve of coöperatieve duurzame energieopwekking. Het beschikbare budget van € 500.000 is (bijna) uitgeput. In de raadsvergadering van 14 juni 2018 heeft de gemeenteraad een extra budget van € 500.000 beschikbaar gesteld ten behoeve van de duurzaamheidslening voor particuliere woningeigenaren en huurders. Zie ook programma Ons geld (1.4).

1.5. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2017 heeft de raad besloten om de budgetten voor het omvormen van de groenvoorzieningen (€ 20.000), beplantingsmateriaal (€ 63.000), onderhoud aan zwembad de Lubert (€ 45.000) en duurzaamheidsprojecten (€ 60.000) over te heven naar 2018. Deze budgetoverheveling is deels gedekt uit het voordelige saldo van de jaarrekening 2017 (€ 83.000) en deels uit de reserve lopende projecten (€ 105.000). Zie ook programma Ons geld (1.7).

1.6. Extra budget subsidie energiebesparende maatregelen

In de raadsvergadering van 27 september 2018 heeft de gemeenteraad een bedrag van € 250.000 beschikbaar gesteld als aanvullend budget voor de subsidie energiebesparende maatregelen woningen voor 2018. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook programma Ons geld (1.9).

2.1. Opbrengst grondverkoop

In de begroting ramen we een kleine opbrengst voor grondverkoop. Dit budget is vooraf moeilijk in te schatten. In 2018 zijn meer verkopen geweest dan voorzien. Vooral de verkoop van een stuk grond aan het Resort bij het zwembad veroorzaakt dit voordeel.

2.2. Aanpassen salon- en pakwagenterrein sporthal Heuvelland

In 2017 is het parkeerterrein bij sporthal Heuvelland gebruikt als stalling voor de salon- en pakwagens van de kermisexploitanten. Om schade aan de openbare ruimte te voorkomen hebben we besloten om dit terrein aan te passen. Er is riolering aangelegd, een nieuwe inrit gemaakt en het terrein is opnieuw bestraat en aangeplant. De kosten zijn € 45.000. Volgens de regels moeten we deze investering activeren. De jaarlijkse kapitaallasten zijn € 1.795 per jaar. Dit is al verwerkt in de begroting 2019.

2.3. Bijdrage GOAN, deelonderwerp Duurzaamheid

De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling GOAN (Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem-Nijmegen) voor het deelonderwerp Duurzaamheid is € 7.000. Dit is voor het project uitvoering routekaart energietransitie dat in 2018 en 2019 wordt uitgevoerd. De bijdrage voor 2019 is al verwerkt in de begroting 2019.

2.4. Invalidenlift zwembad de Lubert

De invalidenlift van zwembad de Lubert is afgekeurd. Om ervoor te zorgen dat minder valide gebruikers van het zwembad kunnen blijven zwemmen is een invalidenlift noodzakelijk. Het college heeft besloten een nieuwe invalidenlift aan te schaffen. De kosten zijn € 7.330 en dekken we uit de post onvoorzien (zie ook programma Ons geld).

2.5. Verkeersmaatregelen

In 2018 hebben we een inhaalslag gemaakt met het vervangen van de lokale bewegwijzeringsborden. De kosten hiervan zijn € 7.500.

Er zijn twee verkeertelkasten kapot gereden. De (extra) kosten om deze kasten te vervangen zijn € 17.500. Hier staat een schadevergoeding van € 4.600 tegenover. Daarnaast is € 3.000 extra nodig voor het onderhoud en beheer van de VerkeersRegelInstalatie (VRI), Priodeck en de vaste verkeertellers. Per saldo leiden deze mutaties tot een nadeel van € 23.000.

2.6. Kosten en leges kabels en leidingen

Voor de reparatie van steensleuven in wegen door graafwerkzaamheden door Nutsbedrijven was geen raming opgenomen. Dit leidt in 2018 tot een nadeel van € 46.500. Hier staat een straatwerkvergoeding tegenover. Deze opbrengst is wel opgenomen in de begroting. Daarnaast stellen we de legesopbrengst voor de graafmeldingen bij volgens de werkelijke opbrengsten. Dit leidt tot een voordeel van € 26.000.

2.7. Diverse mutaties riolering

Bij werkzaamheden aan het riool is geen rekening gehouden met de kosten voor verkeersmaatregelen. Dit leidt tot een nadeel van € 20.000. Volgens de werkelijke stand van de investeringen per 1 januari 2018 stellen we de kapitaallasten met € 28.000 voordelig bij. Daarnaast is de opbrengst rioolheffing €22.000 hoger. Ook is uit een rioolinspectie gebleken dat de riolering in de Bosweg in Berg en Dal aangetast is. Dit moeten we nog in 2018 vervangen. De kosten van deze investering zijn € 45.000. De jaarlijkse kapitaallast is vanaf 2019 € 1.575 per jaar.

Omdat de voorziening egalisatie riolering met dezelfde bedragen wijzigt (per saldo € 30.000), hebben bovenstaande mutaties geen invloed op het begrotingssaldo.

2.8. Kapitaallasten

De kapitaallasten zijn bijgesteld volgens de werkelijke stand van de Staat vaste activa per 1 januari 2018. Dit leidt voor dit programma tot een voordeel van € 107.000.

2.9. Bestrijding eikenprocessierups

Dit jaar is het bestrijden van de eikenprocessierups een stuk duurder. Dit komt doordat wij in een vrij groot gebied ook geen biologische bestrijding mogen toepassen. Wij moeten de nesten handmatig op laten ruimen, omdat in dat gebied beschermde vlinders leven. De extra kosten zijn € 10.000.

2.10. Diverse mutaties afval

Binnen het taakveld afval zijn er meerdere mutaties die samen een nadeel van € 86.000 veroorzaken. Dit zijn de volgende nadelen: een lagere dividenduitkering DAR over het jaar 2017, hogere verwerkingskosten van afval, lagere verkoop van afvalzakken en minder afvalstoffenheffing dan geraamd. Daarnaast hebben we ook een aantal voordelen: lagere kapitaallasten, hogere leges bij de milieustraten en een hogere bijdrage voor vergoeding voor restafval.

2.11. Sporthallen

In de primaire begroting 2018 is er van uit gegaan dat we de kantine in sporthal de Duffelt zouden verpachten. Dit is nog niet het geval en leidt tot een nadeel van € 15.000. Daarnaast zijn er bij de diverse sporthallen defecte sportmaterialen vervangen. Per saldo leiden deze mutaties tot een nadeel van € 27.000.

2.12. Zwembad de Lubert

Bij de ingang van zwembad de Lubert is een draaihek geplaatst. De kosten hiervan zijn € 10.000.

2.13. Projecten basisgezondheidszorg

Dit jaar hebben de ondernemers zelf de alcoholbandjes betaald. Daardoor kunnen we budget met € 5.000 verlagen. Daarnaast verwachten we dit jaar aan € 5.000 minder uit te geven voor het project 'Gezond in de Stad'.

2.14. Harmonisatie accommodatiebeleid

In 2015 heeft de raad € 40.000 beschikbaar gesteld voor de harmonisatie van het accommodatiebeleid. Toen is besloten om de kosten van dit project te dekken uit de algemene reserve.

Bij de jaarrekening 2017 was nog € 31.000 van dit budget over. In het raadsvoorstel over de vaststelling van de jaarrekening 2017 is per abuis vergeten om dit bedrag op te nemen in het overzicht van de over te hevelen bedragen. Dit corrigeren we nu. De kosten komen ten laste van de algemene reserve. Dit betekent dat deze mutatie geen invloed heeft op het begrotingssaldo. Zie ook programma Ons geld.

2.15. Gladheidsbestrijding

Het budget voor de huur van materialen voor de gladheidsbestrijding stellen we bij volgens de gegevens over de afgelopen jaren. Dit leidt tot een nadeel van € 31.000. Deze mutatie is ook verwerkt in de begroting 2019.

2.16. Dotatie voorziening onderhoud wegen

Voor de aanleg van het fietspad Biesseltsebaan is in 2017 € 950.000 beschikbaar gesteld. Voor 50% van de gemaakte kosten ontvangen we een subsidie van de provincie. De andere helft dekken we uit de voorziening onderhoud wegen en hebben we gestort in de reserve dekking kapitaallasten. Nu blijkt dat het project veel goedkoper is uitgevallen. We hebben dus teveel uit de voorziening onderhoud wegen gehaald. Daarom halen we dit bedrag (€ 111.000) weer uit de reserve dekking kapitaallasten en storten we het weer terug in de voorziening. Per saldo heeft deze mutatie geen invloed op het begrotingssaldo. Zie ook programma Ons geld.

2.17. Extra krediet kruising Wethouder Koenenstraat - Heerbaan Millingen aan de Rijn

In het MIP is een bedrag van € 165.000 opgenomen voor de kruising Wethouder Koenenstraat - Heerbaan in Millingen aan de Rijn. Op deze kruising is sprake van trillingshinder. Met een kleine aanvulling op het bestaande werk kunnen we de trillingshinder op deze kruising verminderen. Daarom heeft het college besloten om € 35.000 extra beschikbaar te stellen. De extra kapitaallasten zijn € 1.925 per jaar. Deze verwerken we in de Voorjaarsnota 2019.

Beleidskaders

Bovengemeentelijke kaders

Gemeentewet

Algemene wet bestuursrecht

Wet veiligheidsregio's

Politiewet

Wet Natuurbescherming

Aanbestedingswet

Bouwstoffenbesluit bodem- en oppervlaktewaterenbescherming

Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten

Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen

Kaderrichtlijn water

Nationaal bestuursakkoord water

Waterwet

Wet milieubeheer

Gelders Energieakkoord (www.geldersenergieakkoord.nl)

Wegenverkeerswet

Wegenwet

Erfgoedwet

Omgevingswet

Gemeentelijke kaders

Sociaal-maatschappelijke-visie

Nota accommodatiebeleid “ontmoeten en verbinden met accommodaties”

Nota subsidiebeleid

Regionaal beleidsplan Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal risicoprofiel Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal crisisplan Veiligheidsregio VRGZ

Integraal Veiligheidsplan Tweestromenland 2015-2018

Visiedoc notitie Kernenbeleid

Beheerplan gemeentelijke gebouwen

Basisvisie groen

Beheerverordening begraafplaatsen

Bomenstructuurplan

Landschapsontwikkelingsplan

Vervangingsplan speelvoorzieningen

Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)

Samenwerkingsovereenkomst Werkeenheid regio Nijmegen

Verkeerscirculatieplan

Verkeersbeleidsplan

Mobiliteitsplan

Wegenbeheersplan

Wegenbeleidsplan

Verlichtingsbeheerplan

Verordening geurhinder en veehouderij 2017

Bodemnota en bodemkwaliteitskaart

Woonvisie

Energievisie gemeente Berg en Dal 2017-2020

Subsidieverordening Erfgoedprojecten in de kernen gemeente Berg en Dal 2017

Woonvisie Berg en Dal

Verbonden partijen

- Dar N.V.
- Leisurelands
- Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen
- Veiligheidsregio Gelderland Zuid
- Vitens N.V.

Onze gemeente

Sommige dingen die de gemeente voor je regelt ken je. Bijvoorbeeld een nieuw paspoort, trouwen of het registreren van een pas geboren kind. Maar we regelen meer voor je. Dingen waar je niet zoveel van merkt en die verder gaan dan onze gemeentegrenzen. Denk aan het versterken van de economie, zodat er genoeg bedrijven en banen zijn. Of woningbouw-afspraken om woningen te mogen bouwen of het organiseren van zorg. Om dat goed te kunnen doen werken we samen met andere gemeenten om ons heen. Wat we ook doen, het belang van onze inwoners staat voorop!

In dit programma wordt duidelijk wat je van ons kan verwachten als dienstverlener.

Daarnaast wordt in dit programma duidelijk dat de gemeente Berg en Dal ook actief is buiten de gemeentegrens. Vaak juist om de zaken dichtbij inwoners goed te regelen. We hebben als gemeente de laatste jaren steeds meer taken gekregen, bijvoorbeeld op het gebied van zorg. Om de taken goed en goedkoop te kunnen uitvoeren, werken we samen met andere gemeenten uit onze regio.

Maar we werken ook samen met andere gemeenten om de economie in de regio te bevorderen. Een sterke economie in de regio heeft namelijk tot gevolg dat in Berg en Dal de werkgelegenheid groeit.

Ook de woningmarkt houdt zich niet aan de gemeentegrens. Wanneer er te veel woningen in een buurgemeente gebouwd worden, is er een grote kans dat in andere gemeenten huizen leeg komen te staan. Dit willen we niet en daarom maken we samen met de gemeenten in onze regio afspraken over hoeveel woningen elke gemeente mag bouwen.

In dit programma vind je dus de onderwerpen die zich binnen én buiten onze gemeentegrens afspelen.

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 3.1 Onze inwoners weten ons te vinden en zijn tevreden over hoe ze worden geholpen.
- 3.2 We helpen onze inwoners om te doen wat ze willen, maar stellen grenzen als het nodig is.
- 3.3 In Berg en Dal werkt iedereen zo veel als mogelijk is.
- 3.4 We hebben een sterke lokale economie met volop werkgelegenheid.
- 3.5 De juiste woning, op de juiste plek, voor de juiste doelgroep.
- 3.6 We willen meer samenwerken met andere gemeenten en overheden als het belangrijk is voor Berg en Dal.
- 3.7 Toeristen bezoeken graag Berg en Dal.

Wat gaan we daarvoor doen?

3.1.1 Wij brengen paspoorten en identiteitsbewijzen op verzoek ook bij inwoners thuis.

Op verzoek gaan we paspoorten en identiteitsbewijzen thuis of op het werk bezorgen. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inmiddels is er een aantal gemeenten dat reisdocumenten laat bezorgen. Het gebruik hiervan door inwoners blijkt sterk afhankelijk van onder andere de prijs die zij daarvoor moeten betalen, de oppervlakte van de gemeente en de communicatie richting inwoners over de mogelijkheden. In 2018 onderzoeken we de kosten en mogelijkheden van een eventuele thuisbezorging van reisdocumenten.

Stand van zaken Najaarsnota

De kosten van eventuele thuisbezorging zijn bekend. Of en hoe we hiervan gebruik gaan maken besluiten we in 2019.

3.1.2 Inwoners en ondernemers zijn tevreden over onze dienstverlening.

We meten de tevredenheid van de inwoners over de telefonische dienstverlening. In 2018 willen we het veel beter doen dan in 2017. We scoren in 2018 een goed rapportcijfer. We richten het klantcontactcentrum (KCC) in. Zo kunnen we de meeste vragen van inwoners direct beantwoorden. Binnen het KCC gaat het gebruiken van social media een steeds belangrijkere rol spelen. We halveren de levertijd van de meest voorkomende producten door de werkprocessen opnieuw in te richten. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De telefonische dienstverlening is inmiddels onderzocht. We wachten op dit moment op de rapportage.

We maken vorderingen als het gaat om de inrichting van het KCC. Zo is de bezetting aangepast, waardoor de gemiddelde wachttijd voordat inwoners ons aan de lijn krijgen is gedaald van 40 naar 15 seconden. Door de aanschaf van een Klant Contact Systeem kunnen we eenvoudige veel voorkomende vragen komend jaar sneller beantwoorden en grip houden op terugbelnotities. In de tweede helft van 2018 verwachten we dat het KCC kan beginnen met het beantwoorden van de eenvoudige en veelgestelde vragen via sociale media.

Stand van zaken Najaarsnota

In het rapport over onze telefonische dienstverlening is een duidelijke verbetering te zien ten opzichte van vorig jaar. Toch zijn er verbeterpunten en daar hebben we aandacht voor. De testfase van het Klant Contact Systeem begint eind oktober. Dat is iets later dan gepland. Hierdoor stellen we het beantwoorden van de eenvoudige veelgestelde vragen via social media door het Contact Centrum Berg en Dal (CCB, voorheen KCC) uit naar eerste helft 2019.

3.1.3 Het gemeentebestuur heeft meer contact met inwoners.

Het gemeentebestuur gaat vaker op werkbezoek bij de ondernemers, instellingen en bij inwoners die bijzondere initiatieven hebben. Social media (internet) is een volwassen communicatiekanaal. We volgen sociale media zodat we snel op de hoogte zijn van bijzonderheden die spelen in onze gemeente. We gebruiken sociale media om met de inwoners te communiceren. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Mooie initiatieven vanuit onze samenleving bieden we een podium. Zo bezoekt de burgemeester of een ander collegelid regelmatig deze initiatieven om zijn/haar waardering over te brengen. Ook geven we aandacht aan de initiatieven via verschillende kanalen onder de titel 'Bijzonder Berg en Dal'.

We hebben richtlijnen vastgesteld voor sociale media. Bijvoorbeeld: waar reageer je wel of niet op (gerichte en ongerichte vragen, opmerkingen, grove beledigingen)). Mede met de komst van het KCC worden vragen en opmerkingen via de sociale media hetzelfde opgepakt als telefoontjes, e-mails, mensen aan de balie etc. Vragen en opmerkingen over onze informatie pakken we direct op.

We monitoren de sociale media dagelijks om te inventariseren wat er leeft bij onze inwoners. Via gebruiken de sociale media (net als via andere media) om inwoners en, ondernemers te informeren.

Stand van zaken Najaarsnota

Onder de titel 'Bijzonder Berg en Dal' bezoeken collegeleden bijzondere mensen of projecten in onze gemeente. Het college geeft deze mensen en/of projecten de verdiende waardering.

Naast 'Bijzonder Berg en Dal' bezoekt het college wekelijks meerdere instellingen, bedrijven, inwoners, evenementen en andere bijeenkomsten. We houden niet exact bij hoe vaak.

We maken sinds september 2018 gebruik van OBI4Wan. Dit is een instrument voor het monitoren van sociale media en plaatsen van berichten op sociale media. Hiermee kunnen we snel inzicht krijgen en (re)ageren op ontwikkelingen die we online zien. De sociale media worden hiermee steeds meer, beter en efficiënter een kanaal voor inwoners en bedrijven om met de gemeente in contact te komen. Een laagdrempelige aanvulling op onze telefonische bereikbaarheid, de balie en andere traditionele kanalen. Sinds mei 2018 zijn we ook actief op Instagram. Met name om ook onze jongere inwoners te bereiken.

3.1.4 Wij maken onze informatie begrijpelijk.

De brieven voor onze inwoners schrijven we in eenvoudige taal. Ook de teksten op de website van de gemeente gaan we gemakkelijk leesbaar maken. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Alle standaard formats van college- en raadsvoorstellen en van brieven worden in klare taal geschreven/aangepast. Voor nieuwe en oude medewerkers starten nog dit eerste half jaar de opleidingen Klare Taal. Ook zullen we een interne campagne over klare taal houden.

Alle webteksten die worden geplaatst zijn in klare taal. Als een aangeleverde tekst niet voldoet aan de norm voor klare taal koppelen we dit terug aan diegene die de tekst geschreven heeft. Die persoon past de tekst aan en heeft weer wat geleerd voor de volgende keer.

Stand van zaken Najaarsnota

De formats van de college- en raadsvoorstellen zijn aangepast. Ook in andere documenten streven we ernaar om deze voor iedereen gemakkelijk leesbaar te maken. Hier hebben we blijvend aandacht voor.

3.1.5 Samen met ondernemers, initiatiefnemers en bewoners blijven we experimenteren met de nieuwe Omgevingswet.

In 2021 wordt de Omgevingswet ingevoerd. We bereiden ons voor op de Omgevingswet door in vier gebieden te experimenteren en daar volgens de werkwijze van de Omgevingswet te gaan werken. Dat houdt in dat we één plan maken waarin alle zaken uit de omgeving (zoals woningen, verkeer, milieu, water, monumenten, gezondheid, openbare orde, enzovoorts) worden samengebracht. Zo krijgt iedereen makkelijker overzicht van de geldende regels in een bepaald gebied. In De Horst gaan we een dorpsagenda opstellen en tegelijkertijd werken volgens de werkwijze van de Omgevingswet. Dat houdt in dat we samen met inwoners, instellingen en bedrijven het plan gaan opstellen. In de loop van 2018 gaan we de experimenten tussentijds evalueren, zodat we leren wat wel en wat niet werkt. Op basis van de uitkomst vindt bijsturing plaats. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Alle vier de pilots zijn gestart. De aanpak is niet overal gelijk. De reden hiervoor is enerzijds omdat de rol van de gemeente verschilt in de afzonderlijke pilots. Anderzijds bestaat de behoefte om met deze pilots zo breed mogelijk ervaring op te doen.

- Met betrekking tot de pilot Ooijse Graaf/Reomie hebben informatieavonden plaatsgevonden, zijn werkgroepen gestart en heeft meermaals overleg met doelgroepen plaatsgevonden. Een deel van het geplande woningbouwprogramma is al in uitvoering op basis van een eerder onherroepelijk geworden deelplan. De pilot is uiteindelijk samengevoegd met de pilot Reinier van Ooijplein, tot één pilot Ooij. De reden hiervoor is dat gewenste planoverstijgende ontwikkelingen van invloed zijn op beide pilots en dit vraagt om een integrale aanpak. Ook past deze schaal beter bij de uitvoering van de nog op stellen Kernagenda Ooij.
- Met betrekking tot het woonrijp maken van de Rietlanden is een Voorlopig Ontwerp opgesteld en is al twee keer met de bewoners besproken.
- De pilot Vijverhof loopt langs twee sporen. Het ene spoor is de herontwikkeling van het instellingsterrein. De gemeenten Berg en Dal en Nijmegen hebben gezamenlijk ruimtelijke en programmatische randvoorwaarden vastgelegd voor de herontwikkeling van het terrein. De eigenaar ZZG is nu bezig met een tender om een ontwikkelaar te selecteren voor het terrein. Het andere spoor is verbetering van de leefbaarheid voor de bewoners van de Vijverhof totdat de herontwikkeling begint. De verschillende betrokken partijen (ZZG, Oosterpoort, gemeente) hebben een projectgroep opgericht. De projectgroep pakt samen met de bewoners concrete acties op die de leefbaarheid op het terrein moeten bevorderen. Een goede communicatie richting de bewoners en omwonenden is hierbij van groot belang.
- In de Horst zijn mede op advies van de Wijkraad, verkennende gesprekken gevoerd met de belangrijkste stakeholders uit het dorp. Uit deze gesprekken komt een duidelijk eerste beeld naar voren van de onderwerpen die in het dorp leven. In juni wordt een vervolgbijeenkomst ingepland met alle stakeholders om dit beeld met elkaar te delen. Daarnaast willen we in deze bijeenkomst met hen overleggen hoe we het proces om te komen tot een dorpsagenda het beste kunnen inrichten en wat hun rol daarin is. Voor een tussentijdse evaluatie is het nu nog te vroeg.

Stand van zaken Najaarsnota

De proefprojecten verlopen positief. Er is al veel overleg met burgers die vertellen wat ze in hun buurt belangrijk vinden. Ook van de kant van de gemeente geven we dan aan wat de gemeentelijke ideeën zijn. Op deze manier proberen we er samen uit te komen. Zowel de gemeente als de burgers zijn erg positief over deze nieuwe manier van samenwerken. Deze aanpak kost wel meer tijd. De planning is daarop aangepast.

Een adviesbureau heeft een voorstel gedaan voor de invoering van de Omgevingswet. We zijn aan de slag gegaan met een plan van aanpak voor het invoeren van de Omgevingswet. Het opstellen van een Omgevingsvisie is onderdeel daarvan. We betrekken de gemeenteraad hierbij.

3.2.1 Wij bewaken de regels die we met elkaar hebben afgesproken in deze gemeente.

In juni 2017 hebben wij het nieuwe beleid voor toezicht en handhaving vastgesteld. We gaan onze mensen inzetten waar dit het meest nodig is. Nadruk ligt dit jaar op de veiligheid in zorginstellingen, scholen en kinderdagverblijven en bij permanente bewoning van recreatiewoningen. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Op korte termijn stellen we geactualiseerd beleid inzake permanente bewoning vast. Hierover informeren we de raad. Er wordt volop gewerkt aan de aanpak zorginstellingen en scholen. Met VRGZ en ODRN werken we aan een duidelijkere opdrachtformulering, waarover dan periodiek kan worden gerapporteerd. Daarnaast brengen we op korte termijn de (wettelijke) toetsingskaders in beeld, zodat er minder op ad hoc basis beslist moet worden.

Stand van zaken Najaarsnota

Het beleid over permanente bewoning is nog in voorbereiding.

Een groot aantal zorginstellingen, scholen en kinderdagverblijven is gecontroleerd op veiligheid en daar waar nodig zal hercontrole of handhaving plaatsvinden. We hebben het 'toetsingskader brandveiligheid gebouwen' vastgesteld. De VRGZ kan op basis van dit document bepalen op welk niveau ze de brandveiligheid van een gebouw moeten controleren. Er is een nieuw werkplan geschreven met daarin een duidelijkere opdrachtformulering. Voor 2019 is deze minder algemeen en meer gericht op de gemeente Berg en Dal.

3.3.1 We helpen inwoners die een baan zoeken.

We kijken waar we onze inwoners zonder baan bij kunnen helpen. Dat kan zijn: vrijwilligerswerk zoeken, werkervaring krijgen bij werkgevers, een taalcursus volgen, trainen bij solliciteren, schuldhulpverlening, psychologische hulp. We ondersteunen ook ondernemers bij de plaatsing van kandidaten. Wij doen dit samen met het regionaal Werkbedrijf (WBRN). (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Ons werkbedrijf is onze partner als het gaat om bemiddeling naar werk. Mocht bij iemand de afstand tot de arbeidsmarkt nog te groot zijn, dan kan die persoon terecht bij het lokale project Berg en Dal werkt. Door integraal te werken (Werkbedrijf; participatiecoaches; Sociaal team) worden met dit project successen geboekt. Inwoners komen uit hun isolement en doen weer mee, maar vooral ze doen er toe!!

Stand van zaken Najaarsnota

Met onze aanpak hebben wij alle inwoners met een uitkering van de gemeente in beeld. Als zij nog niet toe zijn aan werk helpen de participatieconsulenten hen. De consulenten zorgen dat de inwoners naar eigen kunnen meedoen, in vrijwilligerswerk, tegenprestatie of op een maatwerkplek. Als betaald werk nog niet direct mogelijk is dan melden we de inwoners aan bij het project Berg en Dal Werkt!. Dit project begeleidt inwoners vanuit de locaties Beek, Groesbeek en Millingen aan de Rijn. Dit jaar (peildatum 1 september) zijn vanuit dit project 19 mensen betaald aan het werk gegaan. Dit aantal zal nog toenemen. Naast de inwoners die een baan vonden via Berg en Dal Werkt! zijn er andere inwoners met een uitkering via de participatieconsulenten of via het werkbedrijf aan het werk gegaan. Dit vertaalt zich in een afname van het aantal huishoudens met een uitkering binnen onze gemeente. Op 1 januari 2018 hadden 799 mensen een uitkering. Op 1 oktober 2018 waren dit er nog 756.

3.3.2 We stimuleren inwoners die een bijstandsuitkering én een parttime baan hebben om meer te gaan werken.

We maken meer werken aantrekkelijker. Inwoners met een bijstandsuitkering en een parttime baan, mogen een deel van het geld dat ze verdienen met het werk houden. Het verdiende geld wordt dus niet of minder gekort op de bijstandsuitkering. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De cijfers tot 01-04-2018 zijn nog niet bekend. We rapporteren met de gegevens van 31-12-2017.

Van de 799 uitkeringsgerechtigden hebben 109 inkomsten uit deeltijdwerk. Voor sommigen is deeltijdwerk een goede opstap om later volledig aan het werk te gaan. Voor sommigen is deeltijdwerk het maximaal haalbare. Uitkeringsgerechtigden met deeltijdwerk voorzien in ieder geval voor een deel in de eigen bestaanskosten. Doordat de inkomsten uit deeltijdwerk worden gekort op de uitkering wordt er minder uitkering verstrekt. Voor de gemeente Berg en Dal betekent dit dat er in 2017 € 649.024,00 minder uitkering is verstrekt.

Per situatie wordt er gekeken of de kandidaat in aanmerking kan komen voor een vrijlating van inkomsten. Het gaat nog steeds om maatwerk. De wet biedt hier voldoende ruimte voor.

Stand van zaken Najaarsnota

Op 1 januari 2017 was het aandeel inwoners met een uitkering en een parttime baan 13,6 % (109 van 799). Op 1 april 2018 bedroeg dit percentage 12,3 % (98 van 797) en op 1 juli 2018 12,7% (96 van 756). We weten niet wat de reden is van de terugloop. Het kan zijn dat inwoners volledig aan het werk zijn gegaan, het kan ook zijn dat de uitkering om een andere reden is beëindigd en het kan zijn dat het tijdelijke werk is gestopt.

3.3.3 Van de inwoners die bij de sociale werkvoorziening werken, werkt 70% bij reguliere bedrijven.

Het gaat om inwoners die een plek hebben bij de sociale werkvoorziening. Van de groep mensen die daar werken, werkte 59% halverwege 2016 bij een regulier bedrijf. Eind 2018 willen we dit percentage hebben verhoogd naar 70%. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

In het eerste kwartaal van 2018 is het percentage dat werkt bij een regulier bedrijf toegenomen van 63,9% naar 64,7%. Het betreft groepsdetachering, individuele detachering en werken op locatie. De toename is vooral bij individuele detachering.

Stand van zaken Najaarsnota

Het Werkbedrijf Rijk van Nijmegen doet er alles aan om zoveel mogelijk inwoners met een Wsw-indicatie aan het werk te krijgen. Op 1 april bedroeg het percentage nog 64,3%, op 1 september 66,3%; een vooruitgang van 2%. Gemiddeld ligt het percentage binnen het werkbedrijf op 71,8%. Het gaat om individueel maatwerk, zodat vergelijking tussen gemeenten onderling en ten opzichte van het gemiddelde van 71,8% geen goede basis is. Het streefpercentage van 70% blijft daarom een goede doelstelling voor onze gemeente.

3.3.4 Alle inwoners met een uitkering zijn betrokken en doen mee.

We weten wie deze inwoners zijn en bekijken samen met hen wat de mogelijkheden zijn om actief te worden in de samenleving. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Vanuit diverse invalshoeken kijken we of inwoners mee kunnen doen. Vanuit de participatiecoaches; vanuit de Sociale Teams; vanuit ons Werkbedrijf iedereen doet mee! De inwoners met een uitkering zijn bekend bij het WBRN (Werkbedrijf) of doen een tegenprestatie via de participatiecoaches.

Stand van zaken Najaarsnota

De groep inwoners met een uitkering van de gemeente is verdeeld in drie groepen: Werkkandidaten, participatiekandidaten en participatiekandidaten met een ontheffing. Het werkbedrijf Rijk van Nijmegen begeleidt Werkkandidaten zoveel als nodig en mogelijk naar werk. De gemeente begeleidt de participatiekandidaten. De begeleiding door de gemeente richt zich op activeren en oppakken van vrijwilligerswerk door de kandidaat. Werkkandidaten van het werkbedrijf die na twee jaar dienstverlening nog niet aan het werk zijn, worden overgedragen aan de participatieconsulenten van de gemeente. Op 1 juli waren er 434 participatiekandidaten. Daarvan participeren er 127, met 108 kandidaten zijn afspraken over participatie gemaakt, 73 kandidaten zitten in de intakefase en er zijn 72 nieuwe aanmeldingen. 54 kandidaten hebben geen participatieplicht omdat zij geen vrijwilligerswerk kunnen doen. Met onze aanpak bereiken wij alle mensen met een uitkering van de gemeente.

3.4.1 We onderzoeken hoe we in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen kunnen aanleggen.

Snelle en betrouwbare internetverbindingen worden steeds belangrijker voor bedrijven en inwoners. Daarom maken we een voorstel hoe we er (samen met bedrijven) voor kunnen zorgen dat er in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen zijn. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er lopen twee trajecten om de snelle en betrouwbare internetverbindingen te realiseren. Het eerste traject betreft de mogelijke aanleg van glasvezel door de partij NDIX rondom de Ooijse Bandijk en op bedrijventerrein de Bouwkamp. Na een vraagbundelingstraject onder de bewoners en de bedrijven bleek er voldoende animo te zijn om de business case rond te krijgen. Bij een recente gedetailleerde berekening van de kosten van de aannemer is echter gebleken dat deze hoger uitvallen. NDIX is met de aannemer hierover in gesprek. Daarnaast vraagt NDIX een tweede offerte op. Afhankelijk van de uitkomst van deze acties wordt een besluit genomen over de voortgang van het project.

Stand van zaken Najaarsnota

Sinds kort is de situatie op de glasvezelmarkt erg veranderd. Er zijn op dit moment, buiten NDIX, meerdere partijen die graag het glasvezelnetwerk wensen aan te leggen. "Digitale Stad Berg en Dal" en "Glasvezel buitenaf" hebben zich gemeld bij de gemeente om glasvezel in onze gemeente aan te leggen. "Digitale Stad Berg en Dal" gaat ongeacht het aantal deelnemers aanleggen. "Glasvezel buitenaf" laat dit afhangen van het aantal deelnemers. Als alles volgens planning verloopt dan kan er medio 2019 snel internet in het buitengebied zijn.

3.4.2 We hebben aantrekkelijke en concurrerende winkelgebieden.

Winkelgebieden hebben het moeilijk om aantrekkelijk te blijven voor de klant. Samen met de ondernemers gaan we de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden vergroten. Dit doen we door de volgende zaken op te pakken. In Groesbeek is in 2017 een ondernemersfonds opgericht. Samen met de vereniging die dit fonds beheert, voeren we acties uit om de het winkelgebied Groesbeek aantrekkelijk te maken. Als in Beek of Millingen ook ondernemers zijn die meer samen willen werken, dan willen we dat ook ondersteunen. In Groesbeek zijn vrij veel leegstaande winkels. Samen met de provincie en de Bedrijven Investeringszone (BIZ) Centrum pakken we leegstand aan, zodat het kernwinkelgebied aantrekkelijker wordt.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In afstemming met BIZ Groesbeek Centrum en de Groesbeekse Ondernemers Vereniging hebben we een plan gemaakt om de leegstand in het winkelcentrum van Groesbeek aan te pakken. Een eerste actie, het afnemen van interviews bij pandeigenaren en winkeliers, wordt op dit moment uitgevoerd. Op basis van het beeld dat zo ontstaat kijken we naar mogelijke acties om de leegstand terug te dringen.

BIZ Groesbeek Centrum is al begonnen en huurt vanaf dit jaar een centrummanager in. Deze manager zorgt voor extra activiteiten.

Winkeliers en horecaondernemers in het centrum van Millingen willen werken aan een aantrekkelijker centrum nu de leegstand daar is toegenomen. Dit heeft de Millingse Ondernemers Vereniging (MOV) aangegeven. Er wordt een overleg ingepland met deze ondernemers om te komen tot een plan van aanpak en een soort visie.

Stand van zaken Najaarsnota

Groesbeek:

Inmiddels zijn in Groesbeek de interviews afgenomen met pandeigenaren en winkeliers. De belangrijkste conclusie uit deze interviews is dat er een verbeteropgave ligt, zowel binnen als buiten het kernwinkelgebied. Het is de verwachting dat het winkelaanbod verder zal afnemen en dat niet-winkelfuncties (bijvoorbeeld horeca, kantoren, ambachten) belangrijker worden. Het plan is om samen met pandeigenaren toekomstige functieprofielen op te stellen voor de verschillende deelgebieden in en om het centrumgebied. Het doel hiervan is om tot een afname van winkelpanden te komen en vastgoedeigenaren kansen te bieden in het onzekere veranderproces. Daarnaast kijken we bij dit project ook naar een meer logische routing van consumenten in het centrum (om zo het centrum meer een geheel te maken).

Millingen aan de Rijn:

In Millingen hebben twee overleggen plaatsgevonden met de ondernemers die het centrum willen versterken. Tijdens deze overleggen zijn diverse punten benoemd om het centrum te versterken. Deze leggen we vast in een duidelijk actieprogramma met een kostenplaatje. Dit doen we samen met de Millingse Ondernemers Vereniging.

3.4.3 Het lokale bedrijfsleven is dynamisch en vernieuwend.

We stimuleren de bedrijven om met nieuwe ideeën te komen om de concurrentiemogelijkheden van de bedrijven te versterken. We verbeteren onze contacten met het Regionaal Centrum voor Techniek Gelderland, Oost NV, en de Euregio. Zij kunnen helpen bij het verbeteren van de positie van onze ondernemers. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Als vervolg op Het Beste Idee van Berg en Dal gaan wij in 2018 innovatieve startende bedrijven en ZZP'ers op verschillende manieren ondersteunen. Zij zijn erg belangrijk voor de lokale economie en zorgen voor vernieuwing, vitaliteit en dynamiek. Zo gaan we een werkplek, een "broedplaats" voor ze creëren, subsidie aanbieden en een startersbijeenkomst organiseren. Hiervoor worden er o.a. gesprekken gevoerd met vastgoedeigenaren.

Ook kunnen starters een subsidie aanvragen. Het project wordt naar verwachting in het 4e kwartaal van dit jaar gelanceerd met een startersbijeenkomst waarin de broedplaats wordt geopend en bij de opening het subsidieprogramma wordt opengesteld.

Stand van zaken Najaarsnota

Er vinden op dit moment gesprekken plaats met de eigenaar van een pand dat ontwikkeld kan worden tot broedplaats. De planning is dat we dit jaar een samenwerkingsovereenkomst tekenen met deze partij. De broedplaats kan dan begin volgend jaar worden geopend. Bij de opening organiseren we een startersevent en lanceren we het subsidieprogramma.

3.4.4 We hebben aantrekkelijke bedrijventerreinen.

Op de bedrijventerreinen is circa 10% van de werkgelegenheid in Berg en Dal te vinden. We gaan de kwaliteit van de bedrijventerreinen verbeteren. Samen met ondernemers bepalen we of er behoefte is aan meer samenwerking op de bedrijventerreinen, bijvoorbeeld op het gebied van het beheer. In Groesbeek gaan we onderzoeken hoeveel behoefte er is om een parkeerplek voor vrachtwagens te realiseren. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Parkmanagement in de polder

Met een aantal ondernemers van de bedrijventerreinen Lieskes Wengs, Molenveld en De Bouwkamp is meerdere malen gesproken over meer samenwerking in de vorm van parkmanagement. Er is gesproken over een aantal onderwerpen waarop deze samenwerking zich kan richten. Uit de gesprekken blijkt dat met name het groenonderhoud een thema is waarop eenvoudig meer samenwerking mogelijk is. Door de samenwerking eerst rondom dit thema goed vorm te geven is het mogelijk om draagvlak te creëren onder de ondernemers voor samenwerking op andere thema's (wellicht binnen een Bedrijven Investeringszone (BIZ)). Een voorbeeld is het opwekken en distribueren van duurzame energie.

- Ontwikkeling Hulsbeek

De verkoop van kavels op bedrijventerrein De Mies gaat goed. Daarom willen wij de locatie Hulsbeek ontwikkelen als nieuw bedrijventerrein. Regionaal hebben we reeds akkoord gekregen voor deze ontwikkeling. Met name lokale bedrijven krijgen hier de ruimte.

- Onderzoek parkeerplek Hulsbeek

We willen op het nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein Hulsbeek een gedeelte inrichten als parkeerplek voor vrachtwagens en touringcars, als daar behoefte aan is. In maart van dit jaar hebben wij een enquête uitgezet om te onderzoeken wat de behoefte is. Ook is in de enquête gevraagd of en hoe de gemeente daarvoor een terrein op de Hulsbeek zou kunnen inrichten. Medio mei zijn de resultaten bekend van dit onderzoek.

- Onderzoek parkeerplek De Bouwkamp

Begin dit jaar hebben wij van ondernemers op bedrijventerrein De Bouwkamp gehoord dat er een tekort is aan (vrachtwagen)parkeerplekken en ruimte voor vrachtwagens om te laden en lossen. Wij willen graag inzicht hebben in de omvang van dit probleem en zetten daarom een enquête uit medio mei. De resultaten van de enquête gebruiken wij om te bepalen welke oplossingen er mogelijk zijn.

Stand van zaken Najaarsnota

Parkmanagement bedrijventerreinen polder

Op 11 september 2018 is het college akkoord gegaan met het project om parkmanagement op de bedrijventerreinen in de polder uit te voeren. Het project bestaat uit drie fases:

1. We dragen het groenbeheer op de terreinen over aan een nieuw op te richten vereniging "Parkmanagement Berg en Dal". Het doel van deze eerste fase is dat de ondernemers het beheer op een hoger niveau tillen en dat ze de onderlinge samenwerking verder vorm geven. Op deze manier willen we draagvlak bij andere bedrijven creëren voor verdere samenwerking.
2. We doen onderzoek naar samenwerking op andere thema's.
3. De resultaten op het groenbeheer, in combinatie met het onderzoek naar andere samenwerkingsmogelijkheden, moet leiden tot draagvlak bij andere bedrijven voor deelname aan parkmanagement en aan het eventueel bijdragen aan een ondernemersfonds voor de uitvoering.

Ontwikkeling Hulsbeek

Er heeft inmiddels een eerste bewonersavond plaatsgevonden. De bestemmingsplanprocedure ronden we volgens planning in 2019 af. Er hebben een aantal ondernemers aangegeven interesse te hebben in een kavel. Met deze partijen sluiten we intentieovereenkomsten af.

Parkeerplek vrachtwagens Groesbeek

Uit de gehouden enquête blijkt dat er twee parkeerproblemen zijn op de bedrijventerreinen in Groesbeek. Allereerst is er overlast van geparkeerde vrachtwagens langs De Mies. Daarnaast is er een gebrek aan reguliere parkeerplaatsen bij De Ren. Het college heeft besloten om de mogelijkheid voor een parkeerplek op een (gedeelte van een) vrije kavel te onderzoeken. Allereerst werken we nu aan een inrichtingsschets voor deze parkeerplek.

Parkeerplek De Bouwkamp

We hebben slechts 7 ingevulde enquêtes retour ontvangen. Uit deze enquêtes blijkt dat er twee parkeerproblemen zijn op De Bouwkamp. Het eerste speelt zich af rondom het bedrijf Clean Lease. Dit bedrijf heeft te weinig ruimte en gebruikt de openbare parkeerplekken. Clean Lease is zelf bezig met aanpassingen zodat er genoeg plaatsen zijn om op eigen terrein te parkeren. Later dit jaar moet dit gereed zijn.

Een tweede probleem bevindt zich op een ander gedeelte van De Bouwkamp, rondom garage Ooij. Verder zijn wij zelf aan het onderzoeken of er mogelijkheden zijn rondom De Bouwkamp om meer parkeerruimte te creëren.

3.4.5 Onze inwoners kunnen meer streekproducten kopen, eten en drinken.

We gaan de samenwerking tussen boeren, voedselverwerkers en (super)markten starten. Zodat het voedsel dat hier verbouwd wordt steeds meer hier ook wordt gekocht, gegeten en gedronken (eten uit de eigen omgeving). (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

In 2017 hebben wij samen met Heumen en ZLTO een projectplan uitgewerkt om de korte voedselketen te versterken. Heumen en Berg en Dal liggen nabij Nijmegen en kenmerken zich door unieke natuur en een gevarieerd landschap, wat bijdraagt aan de aantrekkingskracht voor toeristen en recreanten. De variatie in het aanbod van landbouwproducten is redelijk groot en de het aantal directe relaties tussen producenten en lokale afnemers is groeiende maar kent nog weinig samenhang. Het doel van het project is het oprichten van een samenwerkingsverband om samenwerking tussen producenten, afnemers, verwerkers, distributeurs en consumenten te verbeteren ten behoeve van een korte voedselketen.

Dit projectplan hebben wij ingediend bij de provincie Gelderland om € 50.000 subsidie te krijgen. Medio mei krijgen wij bericht of deze subsidie wordt toegekend. Als dit het geval is zal het project direct starten.

Stand van zaken Najaarsnota

Op 3 mei 2018 hebben wij de beschikking van de provincie ontvangen voor de subsidie van het project 'Meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen'. Daarmee kan het project van start. De eerste actie is het contracteren van een partij die de coördinatie verzorgt. Hiervoor is een aanbestedingsprocedure opgezet en die is nu in de afrondende fase. Als de partij is gecontracteerd start de verbetering van de samenwerking tussen producenten, afnemers, verwerkers, distributeurs en consumenten voor een korte voedselketen. Dit moet binnen één jaar gebeuren.

3.4.6 We onderzoeken of we langs Rijn en Waal nieuwe projecten mogelijk kunnen maken.

In 2018 zijn en gaan we in gesprek met de provincie, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer om de mogelijkheden van het gebied langs Rijn-Waal te bespreken. We hebben het dan bijvoorbeeld over terreinen zoals het De Beijer terrein in de Millingerwaard, scheepswerf Bodewes en het Reomie terrein. Dit is een eerste stap. Vervolgens willen we de mogelijkheden bespreken met ondernemers en investeerders. (relatie met ambitie 3 en 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De scheepswerf in Millingen is inmiddels weer in bedrijf. Het bedrijf Gelria heeft hier een vestiging geopend. Verder zijn er nog geen ontwikkelingen te melden.

Stand van zaken Najaarsnota

Het bedrijf Gelria heeft een eerste oriënterende overleg gehad met de provincie en de gemeente over de toekomstige ontwikkeling van het terrein Bodewes. Verder zijn er geen ontwikkelingen te melden.

3.5.1 We helpen woningzoekenden met onvoldoende inkomen om een passende woning te vinden.

We maken afspraken met de woningcorporaties over het bouwen en verkopen van huurwoningen. We verstrekken startersleningen aan starters die geen passende woning kunnen kopen. Als er van een soort woning te weinig zijn, maken we een plan om meer te gaan bouwen. (relatie met ambitie 1)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De jaarlijkse cyclus met corporaties en huurdersverenigingen over prestatieafspraken wordt in juni gestart. Het planproces voor het woningbouwproject Schoollocatie 3e fase in Millingen aan de Rijn is begonnen. Er is sprake van een gestage stroom van aanvragen voor startersleningen, zonder dat er sprake is van een stortvloed. Medio half april was er € 79.000 toegekend en liepen er twee aanvragen.

Stand van zaken Najaarsnota

De gesprekken met de corporaties en huurdersverenigingen lopen. We zetten veel van de bestaande afspraken voort, omdat hiermee goede resultaten zijn bereikt. In 2019 bespreken we de Woonvisie. Deze evaluatie kan er voor zorgen dat we bestaande afspraken herzien. Voor het project Schoollocatie 3de fase (Millingen aan de Rijn) heeft begin september in overleg met Waardwonen en Sint-Jan de Deo een buurtpicknick plaatsgevonden. Doel was om meer gevoel te krijgen bij de woonwensen voor deze locatie. De resultaten bespreken we dit najaar met de betrokken partijen, waarna we het plan verder uitwerken. Er wordt redelijk tot goed gebruik gemaakt van de Starterslening. Per 1 oktober is in totaal een bedrag van € 134.000 toegekend voor in totaal 5 leningen. 1 aanvraag loopt op dit moment. Hiermee resteert nog een uitleencapaciteit van € 366.000. Hiermee lopen we goed in lijn met de aanname vooraf dat het uitleenbudget voor enkele jaren toereikend zou zijn.

3.5.2 De woningen in Berg en Dal zijn van goede kwaliteit. Mensen kunnen goed wonen en blijven wonen.

We stimuleren het aanpassen van bestaande woningen. We gaan leningen verstrekken zodat mensen kunnen blijven wonen in hun huis door het verstrekken van blijversleningen. (relatie met ambitie 4)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is nog geen enkele aanvraag voor een blijverslening ingediend. Dit speelt niet alleen in Berg en Dal, maar in alle regiogemeenten (op dit moment is slechts 1 lening verstrekt in de hele subregio). Op subregionaal niveau willen we bekijken hoe we het gebruik ervan kunnen stimuleren.

Stand van zaken Najaarsnota

Er is nog steeds geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een blijverslening te krijgen. De analyse is dat het regelen hiervan teveel administratieve rompslomp met zich meebrengt. Zaken moeten notarieel worden vastgelegd en dit lijkt een te grote drempel te zijn. Zowel de Seniorenraad als het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (SVN) stimuleren vervanging door het systeem van de Verzilverlening. Hiervoor vormt de overwaarde van het huis het onderpand. In 2019 onderzoeken we of de gemeente deze regeling kan gaan invoeren (al dan niet ter vervanging van de Blijverslening).

3.6.1 Als opdrachtgever zijn wij duidelijk wat we van samenwerkingsverbanden verwachten.

We zijn opdrachtgever voor samenwerkingsverbanden zoals de omgevingsdienst, de modulair gemeenschappelijke regeling, het Gemeenschappelijk Orgaan, enzovoorts. We gaan de opdrachten die we aan de samenwerkingsverbanden geven, kritisch doornemen en bekijken waar we de opdracht duidelijk kunnen maken. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

We nemen onze opdrachten naar samenwerkingsverbanden door en kijken we waar we duidelijker kunnen zijn. We starten met de MGR.

Stand van zaken Najaarsnota

De Dienstverleningsovereenkomst 2018 met het MGR-Werkbedrijf zetten we in 2019 ongewijzigd voort. We gaan een nieuwe overeenkomst sluiten als het arbeidsmarktbeleid is vastgesteld.

Uit het rapport Veilig Thuis is één van de aanbevelingen om een informatieprotocol op te stellen waarin duidelijk staat waarvan de raad op de hoogte wil zijn en wanneer. Dat pakken we nu op.

3.6.2 De sturing op samenwerkingsverbanden maken we efficiënter.

We willen het planning en control proces vereenvoudigen. We willen hierin meer samen met andere gemeenten optrekken. We gaan kijken of we meer aan het college kunnen overlaten. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met andere regiogemeenten hebben we gekeken of de P&C cyclus eenvoudiger kan. Conclusie was dat we het beste kunnen sturen bij de kaderbrief in november. Het plan is om dit te agenderen in de kring van secretarissen en later bij de griffierskring.

Samen met een paar gemeenten uit de regio Rijk van Nijmegen nemen we interviews af bij GR-directeuren om te kijken hoe zij de samenwerking ervaren en waar het beter kan.

Stand van zaken Najaarsnota

De griffiers van de regiogemeenten hebben (ook door het rapport Veilig Thuis) aangegeven dat sturing bij de kaderbrief (of bij het stellen van kaders) effectiever is dan sturing achteraf. Zij willen over de rol van de raden bij GR-en een regionale raadsbijeenkomst organiseren. De secretarissen van de gemeenten vinden ook dat de kaderbrief het moment is om te sturen. De gevolgen die dit heeft voor de gemeentelijke organisaties is nog onderwerp van gesprek.

3.6.3 Wij willen onze informatievoorziening en digitale ontwikkeling op peil houden.

Om de informatievoorziening en digitale ontwikkeling op peil te houden, willen we samenwerken met de gemeentes Heumen en Beuningen. Dit doen we omdat we daardoor minder kwetsbaar zijn en een hogere kwaliteit kunnen leveren.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In april is het Regionaal Informatiebeleidsplan vastgesteld door de colleges van de samenwerkende gemeenten. Hierin staat beschreven hoe wij de samenwerking vorm willen gaan geven de komende jaren. Dit jaar worden in gezamenlijkheid de eerste stappen gezet, te beginnen met de aanstelling van de Chief Information Security Officer (CISO), de Information Security Officer (ISO) en de Functionaris Gegevensbescherming (FG).

Stand van zaken Najaarsnota

De CISO, ISO en FG (zie onder voorjaarsnota) zijn aangenomen en begonnen bij de 3 gemeenten.

3.6.4 Met partijen die voor ons taken uitvoeren, spreken we af dat de informatie en de diensten voor onze inwoners gemakkelijk verkrijgbaar zijn.

We willen de gemeenteraad beter informeren over de partijen die taken voor ons uitvoeren. We willen onze bijdrage in de regio vergroten

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is een kaart gemaakt met alle samenwerkingsverbanden van Berg en Dal:
<https://www.bergendal.nl/samenwerkingsverbanden/>.

Deze kaart willen we tijdens een themabijeenkomst aan uw raad presenteren.

RvN@: wij zijn de coördinator gemeentelijke samenwerking. Doel: gemeenten meer gezamenlijk geluid geven richting RvN@.

De griffierskring regelt voor eind september een regionale raadsbijeenkomst (Rijk van Nijmegen) over regionale samenwerking.

Deze raadsbijeenkomst proberen we samen met de andere gemeenten voor te bereiden.

We initiëren een overleg met de griffierskring en de secretarissenkring waarin we de verschillende acties in de regio op de verschillende platforms (raden, ambtelijk, bestuurlijk) bespreken. Het doel van dit overleg is: hoe kunnen we elkaar versterken?

Stand van zaken Najaarsnota

In december is er een collegebijeenkomst van de colleges in het Rijk van Nijmegen. Daar spreken de colleges met elkaar over de onderwerpen waarop de samenwerking goed gaat en waar het beter kan.

Er staat nu een regionale raadsbijeenkomst in de planning voor januari 2019 waarin we de rol van de raden in samenwerkingen met elkaar gaan verkennen: waar stuur je als raad effectief? Voorafgaand aan deze raadsbijeenkomst is er een lokale raadsbijeenkomst waar we het over onze rol in de regio gaan hebben.

3.6.5 We kunnen de regio beter vinden op thema's die wij belangrijk vinden.

Wij zitten in verschillende regionale verbanden. Bijvoorbeeld in het Rijk van Nijmegen, de regio Arnhem-Nijmegen en de Euregio. Wij zijn nadrukkelijker betrokken bij wat deze regio's belangrijk vinden en kunnen de kansen die daar voor ons liggen beter benutten. (relatie met ambitie 5)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Tijdens de coalitieonderhandelingen is een overzicht gemaakt van alle bestuurlijke posities in de regio. Dit overzicht is als basis gebruikt om te bekijken welke bestuurlijke posities in de regio mogelijk zijn.

Stand van zaken Najaarsnota

We zitten in meerdere besturen in de regio die belangrijk zijn voor de uitvoering van de speerpunten uit ons coalitieakkoord. Maar we moeten blijven zoeken naar de goede momenten waarop we in een project kunnen meedoen, wanneer we een project goed zelf kunnen lanceren of wanneer we waar moeten zijn om mee te kunnen praten over projecten. Hier moeten we aandacht voor blijven houden.

3.7.1 In de periode 2017-2020 stijgen de toeristische bestedingen met 4%.

Ook het aantal toeristische bezoeken en overnachtingen willen we laten stijgen met 4%. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Wij hebben onvoldoende informatie om iets te kunnen melden over de cijfers van 2018.

We zijn gestart met de voorbereidingen voor de jubileumjaren 2019/2020 (75 jaar Market Garden en bevrijding). Er zijn voor deze gedenkingen veel initiatieven in Berg en Dal gepland. Er is een projectleider benoemd die de initiatieven van Berg en Dal coördineert en uitvoert. Een interessante programmering trekt bezoekers aan en daardoor stijgen de overnachtingen en bestedingen.

Om het aantal bezoekers te laten stijgen, richten we ons ook op de Duitse bezoeker. Uit onderzoek blijkt namelijk dat op de Duitse markt potentieel is voor Nederland. Wat doen we nu al:

- RBT KAN (Regionaal Bureau voor Toerisme Knooppunt Arnhem-Nijmegen) heeft een module ontwikkeld voor ondernemers en frontofficemedewerkers in de toeristische sector met informatie over de Duitse gast; wat wel en niet doen.
- Op 1 maart organiseerden we de goed bezochte informatiebijeenkomst en workshop Duitse gast voor (toeristische) ondernemers.
- We bieden ondernemers de mogelijkheid aan om teksten voor de website, brochures, menukaarten of signing op locatie te vertalen.

Stand van zaken Najaarsnota

Deze vergelijking kunnen we nog niet maken, omdat de cijfers van 2018 in de loop van 2019 pas bekend zijn.

3.7.2 We ondersteunen het initiatief van het Bevrijdingsmuseum om een nieuw museum te bouwen.

Het Bevrijdingsmuseum wil een nieuw museum bouwen. Wij ondersteunen dit initiatief op verschillende manieren.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In maart 2018 is met betrekking tot de beoogde nieuwbouw € 125.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van een Definitief Ontwerp (DO) en het opstellen van de omgevingsaanvraag. Dit bedrag is een voorschot op de in 2014 voorwaardelijk door de gemeenteraad beschikbaar gestelde bijdrage van € 600.000. Daarnaast hebben we de museumdirectie ambtelijk geadviseerd over de meest gewenste procedurele aanpak en over enkele omgevingsaspecten.

Stand van zaken Najaarsnota

De bouw van het nieuwe Bevrijdingsmuseum is in oktober 2018 gestart. We hebben het Bevrijdingsmuseum een Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties toegewezen. Het SVn (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting) heeft negatief geadviseerd. Het college is van mening dat het een te dragen risico is. In december stellen we de raad voor om het SVn alsnog een Stimuleringslening aan te laten bieden aan het Bevrijdingsmuseum.

3.7.3 Toeristen die zorg nodig hebben, kunnen op vakantie in onze gemeente.

Toeristen die zorg nodig hebben, hebben de keuze uit verschillende vakantie arrangementen in Berg en Dal ("Zorgeloos op vakantie in het Rijk van Nijmegen"). (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er zijn verschillende stappen gezet die bijdragen aan het gewenste eindresultaat:

- De arrangementen met dagattracties en verblijfsaccommodaties zijn bijna klaar en binnenkort te vinden en te boeken op de nieuwe website van RBT KAN.
- Er is een “zorgmakelaar” geregeld die bemiddelt tussen de zorggast en de verblijfsaccommodatie en/of dagattractie.
- Op 24 april organiseerden we een kennisevent voor de Regio Rijk van Nijmegen; ondernemers en zorgpartijen uit de hele regio waren hier aanwezig en willen aan de slag met deze nieuwe doelgroep.
- De fietstrein (draisine) is in mei aangepast zodat ook rolstoelen kunnen worden vervoerd.

Bij de uitvoering van het wandelproject is er aandacht voor routes die ook geschikt zijn voor minder validen. Mooi voorbeeld daarvan is het dorpsommetje Heilig Landstichting dat bijna af is.

Stand van zaken Najaarsnota

- Er is beeldmateriaal (foto en film) ontwikkeld ter promotie van het project.
- Het RBT KAN heeft het marketingplan gereed en ze kijken met de regiogemeenten hoe de website gelanceerd kan worden.
- Er is een samenwerking gestart met de Gelderse Sportfederatie om de wandelpaden in rondom de Duivelsberg beter toegankelijk te maken.
- De gemeente Berg en Dal heeft op 3 oktober deelgenomen aan de landelijke week van de toegankelijkheid om aandacht te vestigen op toegankelijkheid. Hierbij was ook het No Limits Network van KRO-NCRV te gast.
- De gemeente is in overleg met de regiogemeenten over de betrokkenheid en de samenwerking regionaal en met de provincie Gelderland voor een subsidieaanvraag. Ook met de Duitse buurgemeenten en de Euregio is contact gelegd over mogelijke samenwerking.

3.7.4 Wandelaars weten onze gemeente te vinden.

We voeren het plan om wandelroutes te verbeteren uit. Dit levert een netwerk van wandelpaden op dat goed onderhouden is. Daarmee maken we kans maken op de titel “wandelgemeente van het jaar”. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Voor verbetering van de kwaliteit van wandelroutes –en paden is het belangrijk dat we zicht hebben op het netwerk en de grondeigenaren. We zijn bijna klaar met het digitaal vastleggen van deze info. Daarnaast hebben we een meldpunt voor klachten zodat we de wandelkwaliteit kunnen vasthouden.
- We hebben 10 bijzondere wandelroutes geselecteerd waarmee we wandelaars inspiratie bieden om op pad te gaan. De routes staan in een minimap die te vinden bij de VVV's en verblijfsaccommodaties.
- De website wandeleninbergendal.nl is in ontwikkeling. Hier is veel informatie te vinden over wandelen.
- Een aantal knelpunten in het wandelnetwerk is opgelost.
- In het najaar hebben we meegedaan aan een radiocampagne (landelijke en regionale zenders) om wandelen in Berg en Dal onder de aandacht te brengen.
- We werken met Staatsbosbeheer samen aan een nieuwe wandelkaart. Daarop staan de wandelmogelijkheden in het Rijk van Nijmegen. Deze kaart is landelijk te verkrijgen en ook online.

Stand van zaken Najaarsnota

- Wandelkaart Rijk van Nijmegen met aanvullende info van onze gemeente is klaar. Deze is landelijk en online te verkrijgen.
- Twee dorpsommetjes in Heilig Landstichting zijn af en geopend tijdens Burendag. Een van deze wandelingen is ook toegankelijk voor minder validen. Met de volgende dorpsommetjes in Berg en Dal is al een start gemaakt.
- De kabouterroute in Beek-Ubbergen is netjes gemaakt (geverfd, gesnoeid) en er is een eigentijds speurboekje gemaakt.
- Een presentatie van Berg en Dal is opgenomen in het digitale magazine van route.nl.
- Berg en Dal is gepromoot via diverse weblogs en journalisten.
- We werken aan de website "wandeleninbergendal.nl". Wij verwachten dat deze eind 2018 gebruiksklaar is.

3.7.5 Toeristen weten waarom ze Berg en Dal moeten bezoeken.

We ronden de huidige reclamecampagne over het toeristisch aanbod van Berg en Dal af. Deze campagne levert een duidelijke boodschap op voor toeristen waarom ze Berg en Dal moeten bezoeken. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

De eerste resultaten van deze campagne zullen in de eerste helft van 2018 zichtbaar worden.

Stand van zaken Najaarsnota

- Drie korte promotiefilms zijn gemaakt over onze gemeente. Thema's zijn natuur, cultuur en wijn. Een promotiefilm met algemene informatie is in ontwikkeling. Deze films verspreiden we via ondernemers, RBT KAN en STER. De films informeren toeristen over ons aanbod.
- Diverse bloggers en journalisten (Nederlandse en Duitse) hebben geschreven over het toeristisch aanbod in onze gemeente.
- Er is een special gemaakt over de musea in Berg en Dal in het Museumtijdschrift.
- Er is een toolkit voor ondernemers gerealiseerd. Ondernemers kunnen het logo, beeldmateriaal en een informatieve tekst downloaden die zij zelf kunnen gebruiken om Berg en Dal te promoten.
- Eind september/ begin oktober hebben we meegedaan aan een radiocampagne op NPO 1, NPO 2 en Skyradio met het thema cultuur.
- Wij bieden in samenwerking met RBT KAN ondernemers aan om hun teksten (website, menukaarten) te vertalen voor de Duitse gast. Aan 20 ondernemers is het aanbod gedaan. Voor 7 ondernemers is dit inmiddels gerealiseerd.

In de voormalige gemeenten Millingen aan de Rijn en Ubbergen konden toeristen per auto de weg naar hun bestemming vinden aan de hand van verouderde blauw-witte borden. In Groesbeek stonden al de Europese bruin-witte borden. Net voor de zomervakantie hebben we de borden in de voormalige gemeenten Ubbergen en Millingen aan de Rijn vervangen door de bruin-witte. Niet alle borden zijn vervangen; er is kritisch gekeken naar welk aantal minimaal noodzakelijk was.

Berg en Dal doet mee aan het Green Destinations Programma. Doel van dit programma is datgene te doen dat bijdraagt aan een duurzame toeristische bestemming. Tijdens Global Green Destinations Day op 27 september hebben wij als eerste gemeente (samen met Nijmegen) een gouden award in ontvangst genomen. Dit is geen eindstation; wij gaan de komende 2 jaren aan de slag met de aanbevelingen en gaan in 2020 voor "platina" of "gecertificeerd".

3.7.6 Fietzers weten onze gemeente te vinden.

Wij blijven jaarlijks ons fietsroutenetwerk verbeteren en uitbreiden. Dit ten behoeve van toerisme, maar ook voor verbetering van woon- werkverkeer. We gaan de fietsverbinding Dennenkamp – Driestenenpad/Gellelloan aanleggen in 2020. (relatie met ambitie 3)

Stand van zaken Voorjaarsnota

In samenwerking met diverse partijen en gemeenten in Nederland en Duitsland zijn er 2 recreatieve fietsroutes ontwikkeld met als thema “water als wapen”. In juni worden deze routes (met als aanvulling luisterkeien en panelen) onthuld.

Stand van zaken Najaarsnota

- We hebben samen met RBT KAN een aanvraag bij de provincie ingediend voor een update voor het fietsknooppuntensysteem in onze gemeente.
- Wij ondersteunen evenementen zoals de Fiets4Daagse en de Omloop Der Zevenheuvelen die bijdragen aan het fietsimago van onze gemeente.
- Begin oktober bezocht het internationale fietstoerismecongres (de Cycle Summit) onder andere onze gemeente. De Cycle Summit is het grootste event ter wereld voor fietstouroperators. Het is voor de eerste keer dat dit evenement in Nederland is georganiseerd.

Wat mag het kosten?

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Raming 2018 na VJN	Mutaties t/m NJN	Raming 2018 na NJN
Lasten	-11.008	-6.380	-6.631	-630	-7.261
Baten	6.998	1.688	1.753	-549	1.205
Totaal programma	-4.010	-4.692	-4.877	-1.179	-6.056

Bedragen x € 1.000

Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties uit de Najaarsnota toegelicht. Voor een toelichting op de mutaties uit de Voorjaarsnota verwijzen wij u naar de [Voorjaarsnota](#).

Omschrijving	Datum	2018	Invest.
Mutaties Voorjaarsnota			
Besluitvorming tot en met Voorjaarsnota			
Voorjaarsnota 2018	5-jul-18	-186	-
Totaal mutaties t/m Voorjaarsnota		-186	0

Bedragen x € 1.000

Mutaties Najaarsnota

1. Besluitvorming tot Najaarsnota:

1.1. Actualisatie grondexploitaties 2018	5-jul-18	-	-
--	----------	---	---

1.2. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling	5-jul-18	-822	-
<i>2. Overige wijzigingen</i>			
2.1. Energie-aansluiting markt		-	-95
2.2. Bijdrage GOAN, deelonderwerp Economie en Wonen		-13	-
2.3. Meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen			
- projectkosten		-50	-
- subsidie provincie		50	-
2.4. Rechtspositieregeling politieke ambtsdragers		-12	-
2.5. Dotatie voorziening wachtgeldverplichtingen vm wethouders		-365	-
2.6. Opbrengst Toeristenbelasting		37	-
2.7. Maatschappelijke begeleiding vluchtelingen		-40	-
2.8. Reintegratietrajecten MGR		50	-
Administratieve overboeking		-15	
Afrondingsverschillen		1	-
Totaal mutaties Najaarsnota		-1.179	-95
Totaal mutaties programma 3		-1.365	-95

1.1. Actualisatie grondexploitaties 2018

In juli 2018 heeft de gemeenteraad de geactualiseerde grondexploitaties vastgesteld. Dit besluit is verwerkt in de begroting 2018. De mutaties in de voorziening exploitatietekort grondexploitaties zijn verwerkt bij de jaarrekening 2017 in het boekjaar 2017.

1.2. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2017 heeft de gemeenteraad besloten om de budgetten voor toeristische bebording (€ 40.000), wandelpadennetwerk (€ 10.000), communicatiecampagne toerisme (€ 65.000), subsidie Nationaal Bevrijdingsmuseum (€ 518.000), verhoogde asielinstroom (€ 175.000) en het Lustrum Vrijheid en Herinnering (€ 15.000) over te hevelen naar 2018. Deze budgetoverheveling is deels gedekt uit het voordelige saldo van de jaarrekening 2017 (€ 15.000) en deels uit de reserve lopende projecten (€ 808.000). Zie ook programma Ons geld (1.7).

2.1. Energie-aansluiting Markt Groesbeek

Het college heeft besloten om een vaste energieaansluiting te realiseren op het marktterrein in Groesbeek. De aanlegkosten van € 95.000 dekken we uit de reserve lopende projecten (SEV-fonds). Volgens de boekhoudregels moeten we deze investering activeren. Daarom storten we het bedrag van € 95.000 in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering gedekt. Zie ook programma Ons geld (2.1).

2.2. Bijdrage GOAN, deelonderwerp Economie en Wonen

De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling GOAN (Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem-Nijmegen) voor de deelonderwerpen Economie en Wonen is € 13.000. Voor het deelonderwerp Economie wordt hiervoor in 2018 en 2019 het project uitvoering van het

regionaal programma werklocaties uitgevoerd. Voor het deelonderwerp Wonen gaat het om het project uitvoering woonagenda. De bijdrage voor 2019 is al verwerkt in de begroting 2019.

2.3. Meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen

Samen met de gemeente Heumen, Harm's Hoeven en ZLTO Rijk van Nijmegen voeren we het project 'Meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen' uit. Meer streekproducten is goed voor de lokale economie, omdat het geld in de regio blijft en agrariërs een betere prijs krijgen voor hun producten. Daarnaast is het duurzamer door minder transport. Kosten van het project zijn € 50.000. We hebben hiervoor ook € 50.000 subsidie gekregen van de provincie Gelderland. Daardoor is project per saldo budgettair neutraal.

2.4. Rechtspositieregeling politieke ambtsdragers

Per 1 juli 2018 is de rechtspositie van de politieke ambtsdragers aangepast. Onder deze regeling vallen raadsleden, burgemeester en wethouders. De salarisverhoging leidt in 2018 tot extra kosten van € 11.500.

2.5. Dotatie voorziening wachtgeldverplichtingen voormalige wethouders

Volgens de geldende regelgeving zijn wij verplicht om aan de voormalige wethouders (tijdelijk) wachtgeld te betalen. Hiervoor hebben wij een voorziening gevormd. Om de voorziening op peil te brengen is het noodzakelijk om een bedrag van € 365.000 in de voorziening te storten.

2.6. Opbrengst Toeristenbelasting

Op basis van de aangiftes toeristenbelasting over het jaar 2017 verhogen we de raming van de opbrengst toeristenbelasting met € 36.500.

2.7. Maatschappelijke begeleiding vluchtelingen

De rijksuitkering voor vluchtelingen is vanaf 2018 overgeheveld naar de algemene uitkering. Daarom verlagen we de rijksuitkering op dit programma met € 40.000. Hier staat een hogere algemene uitkering tegenover op programma Ons Geld. Per saldo heeft deze mutatie dus geen invloed op het begrotingssaldo.

Daarnaast hebben we over 2017 een nabetaling van € 19.000 ontvangen. Dit bedrag verantwoorden we op dit programma. Tegelijk verhogen we het uitgavenbudget met hetzelfde bedrag. Dit bedrag zetten we in voor lopende projecten voor integratie van vluchtelingen. Het geld dat we in 2018 niet besteden hevelen we over naar 2019.

2.8. Re-integratietrajecten MGR

De algemene uitkering Participatiewet, onderdeel re-integratie is verhoogd met € 22.000. Dit bedrag sluizen wij door naar het werkbedrijf. Op dit programma ramen we nu de hogere bijdrage aan het werkbedrijf (MGR).

Volgens de bijgestelde prognose van de MGR is onze bijdrage in het project "Berg en Dal Werkt!" voor dit jaar € 85.000. Begroot was € 157.000. Omdat de MGR voor 2018 een groter beroep doet op de maatwerkgelden van het onderdeel basisdienstverlening, verlagen we de raming met € 72.000.

Per saldo levert dit een voordeel op van € 50.000 op deze begrotingspost.

Beleidskaders

Wet gemeenschappelijke regelingen

De re-integratieverordening MGR

Re-integratieverordening-rijk-van-nijmegen

Nadere-regels-en-beleidsregels-re-integratieverordening-participatiewet-mgr-rijk-van-nijmegen

De financiële verordening MGR

Inkoopbeleid MGR

Het Werkbedrijf

Inrichtingsplan-module-werkbedrijf

Werkzoekende

Sociaal Maatschappelijke Visie 2015

Sterke werkwoorden

Werk is de uitkomst

Visie document Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek

Structuurvisie Berg en Dal

Economische Visie Hier wordt gewerkt

Kadernota Toerisme Van trots naar topbestemming

Integraal toezicht en handhavingsbeleid

Notitie grondexploitatie van de commissie BBV

Strategische agenda 2020 Euregio

Verbonden partijen

- Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
- Euregio (Rhein-Waal)
- Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem Nijmegen
- Grenzland Draisine GMBH
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling
- Omgevingsdienst Rijk van Nijmegen
- Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen

Ons geld

In dit programma staat:

- waar ons geld vandaan komt: overzicht van de algemene dekkingsmiddelen (inclusief treasury en reserves);
- hoeveel vennootschapsbelasting we moeten betalen;
- hoe we het bedrag voor dingen hebben besteed, die we niet hadden kunnen voorzien.

Stand van zaken najaarsnota

Er zijn geen nieuwe beleidsontwikkelingen binnen het programma Ons geld. Onderstaande link leidt naar de tekst van de begroting 2018.

Onder het kopje 'Financiën' zijn wel mutaties opgenomen en toegelicht.

[Programma Ons Geld Programmabegroting 2018](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Raming 2018 na VJN	Mutaties t/m NJN	Raming 2018 na NJN
Lasten	-11.705	-7.157	-7.676	-1.810	-9.487
Baten	65.290	64.519	66.060	3.166	69.226
Totaal programma	53.585	57.362	58.384	1.355	59.740

Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties uit de Najaarsnota toegelicht. Voor een toelichting op de mutaties uit de Voorjaarsnota verwijzen wij u naar de [Voorjaarsnota](#).

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Datum	2018	Invest.
--------------	-------	------	---------

Mutaties Voorjaarsnota

Besluitvorming tot en met Voorjaarsnota:

1e begrotingswijziging	2-nov-17	-300	
Aangenomen moties tijdens begrotingsbehandeling:	2-nov-17		
- Aanpak extreme wateroverlast (reserve ingesteld)		-500	
- Bijdrage uit vaste algemene reserve		410	
Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties	8-feb-18	-200	
Gemeentebrede uitrol project Passende Kinderopvang	8-feb-18	36	
Voorjaarsnota 2018	5-jul-18	1.576	-
Totaal mutaties t/m Voorjaarsnota		1.022	-

Mutaties Najaarsnota

1. Besluitvorming tot Najaarsnota:

1.1. Verzelfstandiging en aanleg kunstgrasveld BVC'12	17-mei-18	7	-
1.2. Extra budget Stimuleringslening	14-jun-18	2	-
1.3. Bijdrage algemene reserve voor Erfgoednet Berg en Dal	14-jun-18	15	-
1.4. Extra budget Duurzaamheidslening	14-jun-18	2	-
1.5. Ondersteuning dorps huis De Sprong Ooij	5-jul-18	60	-
1.6. Investeringsbijdrage dorps huis De Vriendenkring Leuth	5-jul-18	-	-115
1.7. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling	5-jul-18	1.136	-
1.8. Overdracht vm dorps huis de Ubburch aan Havo Notre Dame	5-jul-18	-140	-140
1.9. Extra budget energiebesparende maatregelen woningen	27-sep-18	250	-

2. Overige wijzigingen

2.1. Energie-aansluiting markt Groesbeek	-	-
2.2. Inzet post onvoorzien voor invalidelift zwembad de Lubert	7	-
2.3. Treasury	-89	-
2.4. Opbrengst ozb	48	-
2.5. Algemene uitkering	-99	-
2.6. Bijdrage algemene reserve voor harmonisatie accommodatiebeleid	31	-
2.7. Bijdrage reserve dekking kapitaallasten	111	-
Administratieve overboeking	15	-
Afrondingsverschillen	-1	-

Totaal mutaties Najaarsnota	1.355	-255
------------------------------------	--------------	-------------

Totaal mutaties programma 4	2.377	-255
------------------------------------	--------------	-------------

1.1. Verzelfstandiging en aanleg kunstgrasveld BVC'12

De raad heeft besloten om een subsidie van € 350.000 beschikbaar te stellen aan BVC'12. Voor de privatisering is een bedrag beschikbaar gesteld van € 75.000. Met de privatisering was al deels rekening gehouden in de begroting 2018. De eenmalige extra kosten van € 32.000 dekken we uit de algemene reserve.

Daarnaast is een bedrag van € 275.000 beschikbaar gesteld voor de aanleg van een kunstgrasveld met veldverlichting. De kosten voor de veldverlichting (€ 25.000) dekken we uit een bijdrage uit de reserve sportattributen. Volgens de regels moeten we deze investering activeren. Daarom hebben we het bedrag van € 25.000 gestort in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering deels gedekt. Zie ook programma Onze buurt (1.1).

1.2. Extra budget Stimuleringslening

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Daarom biedt de gemeente de Stimuleringslening aan. Hierdoor hebben verenigingen en stichtingen de mogelijkheid om tegen een lage rente een lening af te sluiten voor het treffen van

duurzaamheidsmaatregelen. Hiervoor was € 200.000 beschikbaar gesteld. In de raadsvergadering van 14 juni 2018 heeft de gemeenteraad een extra budget van € 500.000 beschikbaar gesteld voor de stimuleringslening non-profitorganisaties voor verenigingen en stichtingen. Zie ook programma Onze buurt (1.3).

1.3. Erfgoednet Berg en Dal

In juni 2018 heeft de raad besloten om het burgerinitiatief Erfgoednet Berg en Dal te realiseren. Hiervoor is eenmalig € 15.000 beschikbaar gesteld. Deze kosten dekken we door een bijdrage uit de Algemene reserve. Per saldo leidt dit dus niet tot een uitzetting van de begroting. Zie ook programma Overhead (1.1).

1.4. Extra budget Duurzaamheidslening

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Om dit te bereiken hebben we onder andere onze inwoners nodig. Daarom biedt de gemeente de Duurzaamheidslening aan. Hiermee kunnen particuliere woningeigenaren en huurders tegen een lage rente geld lenen om energiebesparende en/of duurzaamheidsmaatregelen aan hun woning te financieren. Daarnaast kunnen particuliere eigenaren of huurders tegen een verlaagd tarief geld lenen om te participeren en investeren in collectieve of coöperatieve duurzame energieopwekking. De beschikbare budget van € 500.000 is (bijna) uitgeput. Daarom heeft de gemeenteraad in de raadsvergadering van 14 juni 2018 een extra budget van € 500.000 beschikbaar gesteld voor de duurzaamheidslening voor particuliere woningeigenaren en huurders. Zie ook programma Onze buurt (1.4).

1.5. Ondersteuning dorps huis De Sprong Ooij

Op 5 juli 2018 heeft de raad besloten om aan dorps huis De Sprong in Ooij een eenmalige bijdrage van € 60.000 te verlenen. Deze kosten dekken we door een bijdrage uit de Algemene reserve. Per saldo leidt dit dus niet tot een uitzetting van de begroting. Zie ook programma Inwoner (1.1).

1.6. Investeringsbijdrage dorps huis de Vriendenkring Leuth

De gemeenteraad heeft besloten om een investeringsbijdrage van € 115.000 beschikbaar te stellen voor de renovatie van dorps huis De Vriendenkring. Deze kosten dekken we door een bijdrage uit de Algemene reserve. Volgens de boekhoudregels moeten we deze bijdrage activeren. Daarom hebben we het bedrag van € 115.000 gestort in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering gedekt. Zie ook programma Inwoner (1.2.).

1.7. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling

In juli 2018 heeft de gemeenteraad de jaarrekening 2017 vastgesteld. Het restant van het voordelige saldo van de jaarrekening 2017 van € 1.116.000 is toegevoegd aan de Algemene reserve.

Daarnaast is een bedrag van € 1.136.000 overgeheveld naar 2018. Dit bedrag is deels gedekt uit het voordelige rekeningssaldo 2017 (€ 106.000) en deels uit de reserve lopende projecten (€ 1.030.000).

1.8. Overdracht voormalig dorps huis de Ubburch aan Havo Notre Dame

In juli 2018 heeft de gemeenteraad besloten om voormalig dorps huis de Ubburch over te dragen aan Havo Notre Dame. Daarnaast is er een investeringsbijdrage van € 140.000 beschikbaar gesteld voor de herbouw. Deze kosten dekken we door de vrijval van de onderhoudsvoorziening voor dit gebouw. Volgens de boekhoudregels moeten we deze bijdrage activeren. Daarom storten we het bedrag van € 140.000 in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering gedekt. Zie ook programma Inwoner (1.4).

1.9. Extra budget subsidie energiebesparende maatregelen

In de raadsvergadering van 27 september 2018 heeft de gemeenteraad een bedrag van € 250.000 beschikbaar gesteld als aanvullend budget voor de subsidie energiebesparende maatregelen woningen voor 2018. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook programma Onze buurt (1.6).

2.1. Energie-aansluiting markt Groesbeek

Het college heeft besloten om een vaste energieaansluiting te realiseren op het marktterrein in Groesbeek. De aanlegkosten van € 95.000 dekken we uit de reserve lopende projecten (SEV-fonds). Volgens de boekhoudregels moeten we deze investering activeren. Daarom storten we het bedrag van € 95.000 in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering gedekt. De mutaties in de reserves zijn verwerkt op dit programma. Ze hebben geen invloed op het begrotingssaldo. Zie ook programma Onze gemeente (2.1).

2.2. Inzet stelpost onvoorzien voor invalidenlift zwembad de Lubert

De invalidenlift van zwembad de Lubert is afgekeurd. Om ervoor te zorgen dat minder valide gebruikers van het zwembad kunnen blijven zwemmen is een invalidenlift noodzakelijk. Het college heeft besloten een nieuwe invalidenlift aan te schaffen. De kosten zijn € 7.330 en dekken we uit de post onvoorzien (zie ook programma Onze buurt, 2.4).

2.3. Treasury

De rentelasten van de langlopende en kortlopende geldleningen zijn bijgesteld met € 54.000 voordelig. Daarnaast hebben we een hogere dividenduitkering van Vitens ontvangen over 2017 van € 7.500.

We hebben de kapitaallasten (rente en afschrijving) van de investeringen geactualiseerd volgens de werkelijke stand per 1 januari 2018. Hierdoor zijn de kapitaallasten op de diverse programma's lager. Omdat dit een 'administratieve rente' is leidt dat op dit taakveld tot een nadeel. Per saldo heeft het actualiseren van de kapitaallasten geen invloed op het begrotingssaldo.

2.4. Opbrengst ozb

De WOZ-waarde is de grondslag voor de aanslag ozb. Mutaties in de WOZ-waarden door bijvoorbeeld nieuwbouw of bezwaar en beroep hebben gevolgen voor de opbrengst. Op grond van de Najaarsrapportage van Munitax stellen we de opbrengst ozb voordelig bij met € 47.500.

2.5. Algemene uitkering

Op basis van de septembercirculaire 2018 verlagen we de algemene uitkering met € 99.000. Hiervan heeft € 114.000 betrekking op de hogere uitkering voor het sociaal domein en € 22.000 op de hogere uitkering voor re-integratietrajecten. Daarnaast ontvangen we een uitkering voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede (€ 58.000) en is de rijksuitkering voor de maatschappelijke begeleiding van vluchtelingen (€ 40.000) overgeheveld naar de algemene uitkering. Zie ook de mutaties op programma Inwoner en Onze gemeente .

2.6. Bijdrage algemene reserve voor harmonisatie accommodatiebeleid

In 2015 heeft de raad € 40.000 beschikbaar gesteld voor de harmonisatie van het accommodatiebeleid. Toen is besloten om de kosten van dit project te dekken uit de algemene reserve.

Bij de jaarrekening 2017 was nog € 31.000 van dit budget over. In het raadsvoorstel over de vaststelling van de jaarrekening 2017 is per abuis vergeten om dit bedrag op te nemen in het overzicht van de over te hevelen bedragen. Dit corrigeren we nu. De kosten komen ten laste van de algemene reserve. Dit betekent dat deze mutatie geen invloed heeft op het begrotingssaldo. Zie ook programma Onze buurt (2.14).

2.7. Bijdrage reserve dekking kapitaallasten

Voor de aanleg van het fietspad Biesseltsebaan is in 2017 € 950.000 beschikbaar gesteld. Voor 50% van de gemaakte kosten ontvangen we een subsidie van de provincie. De andere helft dekken we uit de voorziening onderhoud wegen en hebben we gestort in de reserve dekking kapitaallasten. Nu blijkt dat het project veel goedkoper is uitgevallen. We hebben dus teveel uit de voorziening onderhoud wegen gehaald. Daarom halen we dit bedrag (€ 111.000) nu weer uit de reserve dekking kapitaallasten en storten het weer terug in de voorziening onderhoud wegen. Per saldo heeft deze mutatie geen invloed op het begrotingssaldo. Zie ook programma Onze buurt (2.16).

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Notitie rente van de commissie BBV

Notitie overhead van de commissie BBV

Notitie riolering van de commissie BBV

Notitie waardering vastgoed van de commissie BBV

Financiële verordening Berg en Dal 2017 (art. 212 GW)

Controleverordening Groesbeek 2015 (art. 213 GW)

Belastingverordeningen gemeente Berg en Dal

Budgethoudersregeling Groesbeek 2015

Nota inkoopbeleid Berg en Dal 2016

Financieringsstatuut

Nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing Groesbeek 2015

Financiële verhoudingswet

Verbonden partijen

- Bank Nederlandse gemeenten
- Munitax Gemeentelijk belastingkantoor

Overhead

We moeten de overheadkosten apart in de begroting en jaarrekening verwerken. Het gaat hier om kosten die te maken hebben met de ondersteuning van de organisatie.

Stand van zaken Najaarsnota

Er zijn geen nieuwe beleidsontwikkelingen binnen het programma Overhead. Onderstaande link leidt naar de tekst van de begroting 2018.

Onder het kopje 'Financiën' zijn de mutaties opgenomen en toegelicht.

Programma Overhead Programmabegroting 2018

Hieronder vindt u het actuele overzicht van overhead in cijfers.

Bedragen x € 1.000			
Overhead	Begroting primair 2018	Begroting na VJN 2018	Begroting na NJN 2018
1. Loonkosten overhead	-4.721	-5.135	-4.981
2. ICT-kosten	-1.919	-1.947	-1.962
3. Huisvestingskosten	-552	-622	-622
4. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	-1.670	-1.864	-1.706
Totaal	-8.862	-9.568	-9.271
Toerekening aan projecten/grondexploitatie	668	286	286
Overhead ten laste van exploitatie	-8.194	-9.282	-8.985

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000					
	Rekening 2017	Begroting 2018 Primair	Raming 2018 na VJN	Mutaties t/m NJN	Raming 2018 na NJN
Lasten	-8.128	-8.194	-9.282	297	-8.985
Baten	217	0	0	0	0
Totaal programma	-7.911	-8.194	-9.282	297	-8.985

Toelichting verschillen Voorjaarsnota - Najaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties uit de Najaarsnota toegelicht. Voor een toelichting op de mutaties uit de Voorjaarsnota verwijzen wij u naar de [Voorjaarsnota](#).

Bedragen x € 1.000			
Omschrijving	Datum	2018	Invest.

Mutaties Voorjaarsnota

Besluitvorming tot en met Voorjaarsnota:

Voorjaarsnota 2018	5-jul-18	-1.088	-
--------------------	----------	--------	---

Totaal mutaties t/m Voorjaarsnota		-1.088	-
--	--	---------------	----------

Mutaties Najaarsnota

1. Besluitvorming tot Najaarsnota:

1.1 Erfgoednet Berg en Dal	14-jun-18	-15	-
1.2 Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling	5-jul-18	-8	-

2. Overige wijzigingen

2.1. Juridische advieskosten		-40	-
2.2. Verduurzaming gemeentehuis (zonnepanelen)		-	-54
2.3. Kosten bedrijfsvoering		344	-
Administratieve overboeking		15	-
Afrondingsverschillen		1	-

Totaal mutaties Najaarsnota		297	-54
------------------------------------	--	------------	------------

Totaal mutaties Programma Overhead		-791	-54
---	--	-------------	------------

1.1. Erfgoednet Berg en Dal

In juni 2018 heeft de raad besloten om het burgerinitiatief Erfgoednet Berg en Dal te realiseren. Hiervoor is eenmalig € 15.000 beschikbaar gesteld. Deze kosten dekken we door een bijdrage uit de Algemene reserve. Per saldo leidt dit dus niet tot een uitzetting van de begroting. Zie ook programma Ons geld (1.3).

1.2. Vaststellen Jaarrekening 2017, budgetoverheveling

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2017 heeft de raad besloten om het budget voor het dashboard dienstverlening (€ 7.500) door te schuiven naar 2018. Deze budgetoverheveling is gedekt uit de voordelige saldo van de jaarrekening 2017. Zie ook programma Ons geld (1.7).

2.1. Juridische advieskosten

Er lopen twee omvangrijke juridische procedures. Voor een procedure is hoger beroep ingesteld. Hierdoor hebben we extra kosten voor juridisch advies gemaakt. We verhogen het budget daarom met € 40.000. We verwachten de afwikkeling van deze procedures in 2019.

2.2. Verduurzaming gemeentehuis fase 2

We zijn onze gemeentelijke gebouwen aan het verduurzamen. De kosten voor de aanleg van de 2e fase zonnepanelen op het gemeentehuis zijn € 53.500. We krijgen hiervoor een duurzaamheidssubsidie (SDE subsidie) van de provincie. Daarnaast levert dit een aanzienlijke besparing op de energiekosten op. Per saldo heeft deze investering jaarlijks een positief effect op de begroting van € 1.000.

2.3. Kosten bedrijfsvoering

Actualisatie van de kosten van de bedrijfsvoering levert in totaal een voordeel op van € 344.000. Dit bedrag is met name veroorzaakt door:

- salaris- en inhuurkosten personeel; onderuitputting en aframes stelposten
- opbrengst verkoop materieel van de buitendienst

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Notitie overhead van de commissie BBV

Paragrafen

In de najaarsnota rapporteren we niet over de paragrafen. De meest recente informatie over de inhoud van de paragrafen vindt u in de Programmabegroting 2018, de Voorjaarsnota 2018 en de Programmabegroting 2019. Bij de jaarrekening 2018 actualiseren we de paragrafen weer.

Wij kennen de volgende paragrafen:

Paragraaf Lokale heffingen

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Paragraaf Financiering

Paragraaf Bedrijfsvoering

Paragraaf Verbonden partijen

Paragraaf Grondbeleid

Financiële begroting

Inleiding

In dit financiële deel van de begroting vindt u naast een overzicht van de baten en lasten per programma ook een overzicht met de incidentele baten en lasten en het verloop van het financieel meerjarenperspectief (FMP). Daarnaast geven we ook aan welke budgetten we doorschuiven naar 2019.

Overzicht baten en lasten

In onderstaande tabel vindt u een overzicht van de baten en lasten per programma. Dit levert een raming op van het saldo van de rekening van baten en lasten. Vervolgens is een aantal toevoegingen en onttrekkingen uit de reserves geraamd. Dit resulteert in het resultaat van de rekening van baten en lasten.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2018 Primair Saldo	Begroting 2018 na VJN Saldo	Mutaties 2018 tot VJN Saldo	Mutaties 2018 NJN Saldo	Begroting 2018 na NJN Saldo
Inwoner	-31.511	-33.461	-36	170	-33.327
Onze buurt	-11.673	-12.422	-460	-203	-13.085
Onze gemeente	-4.692	-4.877	-837	-342	-6.056
Ons geld	56.695	57.324	4	-133	57.195
Overhead	-8.194	-9.282	-8	304	-8.985
Saldo rekening baten en lasten	626	-2.718	-1.337	-204	-4.259
Toevoeging aan reserves	-2.078	-2.778	-1.382	-95	-4.255
Onttrekking aan reserves	2.745	3.838	2.725	237	6.800
Resultaat rekening baten en lasten	1.293	-1.658	6	-62	-1.714

Incidentele baten en lasten

Een goed beeld van de financiële positie van de gemeente vereist ook inzicht in de incidentele baten en lasten die in de begroting zijn verwerkt.

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten.

	Bedragen x € 1.000				
	2018	2019	2020	2021	2022
Programma Inwoner					
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota 2018</i>					
Bijdrage reorganisatiekosten Breed	-15	-	-	-	-
Toetsing/scholing pedagogisch medewerkers VVE taalniveau 3F	-24	-	-	-	-
Rijksbijdrage toetsing/scholing pedag.medew. VVE taalniveau 3F	24	-	-	-	-
Inhuur projectleider transformatie van dure naar goedkopere zorg	-100	-	-	-	-
Subsidie Toek Toek	-6	-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Najaarsnota 2018</i>					
Ondersteuning dorps huis De Sprong Ooij	-60	-	-	-	-
Subsidie Impulsplan wonen	67	-	-	-	-
Doorbetaling subsidie Impulsplan wonen	-67	-	-	-	-
Extra gelden voorkomen schulden	-58	-50	-50	-	-
<i>Incidentele baten en lasten uit Programmabegroting 2019</i>					
Professionaliseren beheer jongerencentrum Maddogs	-	-30	-30	-	-
Bij preventie is aanpak middelengebruik (alcohol en drugs) van groot belang	-	-	-5	-	-
Totaal programma Inwoner	-239	-80	-85	-	-
Programma Onze Buurt					
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota 2018</i>					
Afkoopsom en bijdrage veldverlichting BVC'12	-68	-	-	-	-
Eenmalige extra bijdrage frictiekosten lokale omroep	-12	-	-	-	-
Bijdrage GGD	-32	-	-	-	-
Vervanging AED's	-	-	-24	-	-
Subsidie energiebesparende maatregelen woningen	-550	-500	-	-	-
Stimulering duurzaamheid	-200	-	-	-	-
Herstel trappen Koeklek	-15	-	-	-	-
Onderzoek vrijliggend fietspad Leuth	-50	-	-	-	-
Kosten ontvangplicht bagger A-watgangen	-100	-	-	-	-

Onderhoud Groenestraat Millingen aan de Rijn	-4	-	-	-5	-
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Najaarsnota 2018</i>					
Bijdrage GOAN, deelonderwerp Duurzaamheid	-7	-7	-	-	-
Harmonisatie accommodatiebeleid	-31	-	-	-	-
Invalidelift zwembad de Lubert	-7	-	-	-	-
Draaihek zwembad de Lubert	-10	-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten uit Programmabegroting 2019</i>					
Samen met raad vragen bedenken voor nader mobiliteitsonderzoek	-	-15	-	-	-
Kosten aanleg glasvezel buitengebied	-	-55	-	-	-
Leges aanleg glasvezel buitengebied	-	55	-	-	-
Fiets-/ voetveer Bemmel- Ooij	-	-40	-	-	-
Investeringsbijdrage Tennisvereniging Berg en Dal	-	-10	-	-	-
Horeca sporthal De Duffelt	-	19	-	-	-
Verbeteringen wijk Nonnenkamp Millingen aan de Rijn*	-	-50	-	-	-
* voorstel hiervoor komt in januari 2019 in de raad					
Totaal programma Onze Buurt	-1.086	-603	-24	-5	-

Programma Onze Gemeente

<i>Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota 2018</i>					
Kadernota Toerisme: van trots naar topbestemming	-	-15	-	-	-
Uitvoering APPA regeling 2018	-52	-	-	-	-
Implementatie Omgevingswet	-100	-	-	-	-
Aanschaf nieuw kassasysteem Burgerzaken	-20	-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Najaarsnota 2018</i>					
Toeristische bebording	-40	-	-	-	-
Wandelpadennetwerk	-10	-	-	-	-
Communicatiecampagne toerisme	-65	-	-	-	-
Subsidie Nationaal Bevrijdingsmuseum	-518	-	-	-	-
Dotatie voorziening wachtgeldverplichtingen vm wethouders	-365	-	-	-	-
Bijdrage GOAN deelonderwerp Economie en Wonen	-13	-10	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten uit Programmabegroting 2019</i>					
Uitvoering geven aan vastgestelde Woonagenda en woonvisie	-	-15	-	-	-
Totaal programma Onze Gemeente	-1.183	-40	-	-	-

Programma Ons geld

Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota 2018

Extra geld rijk herindeling (gestort in algemene reserve)	1.571	-	-	-	-
Lastenverlichting 2018	-300	-	-	-	-
Inzet stelpost nieuw beleid voor subsidie Toek Toek	6	-	-	-	-
Inzet post onvoorzien voor aanpak ondermijningscriminaliteit	9	-	-	-	-

Incidentele baten en lasten tot en met Najaarsnota 2018

Inzet post onvoorzien voor invalidelift zwembad de Lubert	7	-	-	-	-
Projectkosten 'meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen'	-50	-	-	-	-
Subsidie project 'meer streekproducten in Berg en Dal en Heumen'	50	-	-	-	-
Algemene uitkering; extra gelden voorkomen schulden	58	50	50	-	-

Totaal programma Ons geld	1.351	50	50	-	-
----------------------------------	--------------	-----------	-----------	----------	----------

Programma Overhead

Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota 2018

Interne verzelfstandiging LTP	-140	-	-	-	-
Digitalisering bouw- en milieuvergunningen	-50	-	-	-	-
Veranderingen Wet BAG	-15	-15	-	-	-

Incidentele baten en lasten tot en met Najaarsnota 2018

Erfgoednet Berg en Dal	-15	-	-	-	-
Verkoop materieel buitendienst	25	-	-	-	-

Totaal programma Overhead	-195	-15	-	-	-
----------------------------------	-------------	------------	----------	----------	----------

Totaal exploitatie	-1.352	-688	-59	-5	-
---------------------------	---------------	-------------	------------	-----------	----------

Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota 2018

Storting in algemene reserve	-1.571	-	-	-	-
Bijdrage reserve attributen sportcomplexen	25	37	-	-	-
Bijdrage risicoreserve Jeugd & Wmo	1.320	-	-	-	-
Bijdrage egaliseringsreserve ODRN	101	40	-	-	-
Storting in reserve aanpak extreme wateroverlast	-500	-	-	-	-
Bijdrage reserve lopende projecten implementatie Omgevingswet	100	-	-	-	-
Bijdrage algemene reserve beklemd	409	-	-	-	-

Bijdrage algemene reserve kosten ontvangplicht A-watergangen	100	-	-	-	-
Bijdrage algemene reserve voor onderhoud openbaar groen	10	-	-	-	-
Bijdrage algemene reserve voor interne verzelfstandiging LTP	140	-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Najaarsnota 2018</i>					
Bijdrage algemene reserve voor Erfgoednet Berg en Dal	15	-	-	-	-
Bijdrage algemene reserve ondersteuning dorpshuis De Sprong Ooij	60	-	-	-	-
Bijdrage algemene reserve extra subsidie energiebesparende maatregelen	250	500	-	-	-
Bijdrage algemene reserve harmonisatie accommodatiebeleid	31	-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten uit Programmabegroting 2019</i>					
Bijdrage algemene reserve beheer Maddogs	-	30	30	-	-
Bijdrage algemene reserve niet 100% kostendekkend zijn afvalstoffenheffing	-	191	-	-	-
Totaal reserves	490	798	30	-	-
Totaal	-862	110	-29	-5	-

Financieel MeerjarenPerspectief

Hieronder is het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP) voor de komende jaren weergegeven. Het FMP voor de jaren 2019 tot en met 2022 is het FMP zoals dat is opgenomen in de Programmabegroting 2019.

	bedragen x € 1.000				
	2018	2019	2020	2021	2022
FMP na vastgestelde Kadernota 2018	158	-211	-930	-1.157	0
Ontwikkeling saldo	1.135	148	767	1.277	0
FMP in primaire begroting 2018	1.293	-63	-163	120	0
<i>waarvan incidenteel</i>	956	28	-24	0	0
<i>structureel</i>	337	-91	-139	120	0
Totaal 1e begrotingswijziging	-300	53	107	106	0
Totaal besluitvorming tot Voorjaarsnota	-655	0	27	26	0
Totaal mutaties Voorjaarsnota	-1.996	-1.786	-962	-454	0
FMP na Voorjaarsnota 2018	-1.658	-1.796	-991	-202	0
<i>waarvan incidenteel</i>	-139	-30	-24	-5	0
<i>structureel</i>	-1.519	-1.766	-967	-197	0
Totaal besluitvorming tot Najaarsnota	6	2	-4	-4	0
Totaal mutaties Najaarsnota	-62	0	0	0	0
FMP na Najaarsnota 2018	-1.714	-1.794	-995	-206	0
Ontwikkeling saldo begroting 2019	0	2.268	1.559	1.149	1.071
Actueel FMP (inclusief 1e begrotingswijziging 2019)	-1.714	474	564	943	1.071
<i>waarvan incidenteel</i>	-862	110	-29	-5	0
<i>structureel</i>	-852	364	593	948	1.071

Overhevelen budgetten

Hieronder staan een aantal budgetten die we waarschijnlijk doorschuiven naar 2019. Als de werkzaamheden nog niet zijn uitgevoerd, voegen we het restant van deze budgetten toe aan de reserve lopende projecten. In 2019 zijn deze bedragen dan beschikbaar om de werkzaamheden uit te kunnen voeren. Zo heeft de onderuitputting van deze budgetten geen effect op het rekeningresultaat van 2018 en kunnen we in 2019 verder met de uitvoering van deze werkzaamheden.

De budgetten die we mogelijk doorschuiven naar 2019 zijn:

1. Maatschappelijke begeleiding vluchtelingen

We hebben over 2017 een nabetaling ontvangen van € 19.000. Dit bedrag zetten we in voor lopende projecten voor integratie van vluchtelingen. Het restant bedrag willen we doorschuiven naar 2019.

2. Schuldhulpverlening

We ontvangen drie jaar lang extra gelden van het rijken voorkomen van schulden en bestrijding van armoede. In 2018 ontvangen we hiervoor € 58.000. Voor het eind van het jaar komt er een concreet voorstel hoe we de extra middelen in gaan zetten. Het restant bedrag willen we doorschuiven naar 2019.

3. Ontwikkelingen sociale zaken/ interne verzelfstandiging LTP

Voor ontwikkelingen binnen de afdeling sociale zaken en de interne verzelfstandiging van de LTP (Lokale Toegangspoort) is € 330.000 beschikbaar gesteld. Als blijkt dat dit project niet in 2018 is afgerond dan stellen we voor om het restant budget door te schuiven naar 2019.

4. Privacy en informatiebeveiliging

In 2018 zijn we gestart met de nieuwe taken op het gebied van privacy en informatiebeveiliging. Het lukt niet om alle werkzaamheden hiervoor in 2018 af te ronden. Omdat het belangrijk is dat we deze zaken goed regelen willen we een bedrag van € 40.000 doorschuiven naar 2019.

5. Ontvangplicht bagger A-watergangen

Vanaf het najaar 2018 tot in het voorjaar 2019 gaat waterschap Rivierenland een aantal A-watergangen in onze gemeente baggeren. Wij zijn verplicht de bagger af te voeren. Hiervoor is een bedrag van € 100.000 beschikbaar. Omdat dit project niet in 2018 wordt afgerond, willen we het restant budget doorschuiven naar 2019.

6. Economische visie

We zijn bezig met de ontwikkeling van een broedplaats voor startende ondernemers. We hebben gesprekken met de eigenaar van een mogelijke locatie. De kosten maken we waarschijnlijk niet helemaal in 2018. We willen het budget economische zaken van 2018 beschikbaar houden voor deze ontwikkeling.

Bijlagen

Raadsvoorstel

Raadsvoorstel

Griffiersnummer:	
Onderwerp:	Najaarsnota 2018
Datum B&W-vergadering	30 oktober 2018
Datum raadsvergadering	13 december 2018
Datum carrousel:	
Portefeuillehouder:	S.G.P. Fleuren
Ambtenaar:	J.G.C. Arts- Broens
Telefoonnummer:	14024
E-mailadres:	r.arts@bergendal.nl
Zaaknummer:	Z-18-70246
Documentnummer:	VB/Raad/18/00713

Aan de gemeenteraad,

Voorstel

1. De Najaarsnota 2018 vast te stellen, inclusief de mutaties op de reserves.
2. Het tekort voor 2018 te dekken door aanwending van de algemene reserve. Als dit tekort zich bij het opstellen van de jaarrekening 2018 niet voordoet dan vindt de aanwending niet plaats.
3. De begroting 2018 overeenkomstig de voorgaande beslispunten te wijzigen.
4. Een zestal budgetten door te schuiven naar 2019 als de werkzaamheden niet volledig zijn uitgevoerd in 2018.

1. Inleiding

In de programmabegroting 2018 zijn de ambities, doelen en resultaten beschreven. Na de Voorjaarsnota is deze Najaarsnota de tweede rapportage over het begrotingsjaar 2018. In de Najaarsnota rapporteren we over financiële afwijkingen en de inhoudelijke voortgang. Hoe ver zijn we met het behalen van de afgesproken resultaten en komen we hiermee dichterbij onze doelen (en ambities).

Wij bieden de Najaarsnota digitaal aan via een webversie op ons portal

<https://programmavan.bergendal.nl/>.

2. Beoogd effect

Volgens de Financiële Verordening Berg en Dal 2017 informeren wij de gemeenteraad over de inhoudelijke en financiële afwijkingen die zich voordoen in de uitvoering van de lopende begroting 2018. Na de Voorjaarsnota is deze Najaarsnota de tweede rapportage over het begrotingsjaar 2018.

3. Argumenten

N.v.t.

4. Kanttekening

We rapporteren naar de stand van eind september

De informatie in de Najaarsnota is gebaseerd op de informatie per eind september. Mutaties die we nu niet konden voorzien, verklaren we bij de jaarrekening.

5. Financiële onderbouwing

In de Najaarsnota zijn per programma de mutaties aangegeven en toegelicht. De algemene uitkering, dotatie aan de voorziening wachtgeldverplichtingen voormalig wethouders, het sociaal domein, huishoudelijke hulp en afval veroorzaken de grootste nadelen. De bijstand en de bedrijfsvoeringskosten veroorzaken de grootste voordelen.

In de Najaarsnota 2018 is ook een lijst met budgetten opgenomen die we door willen schuiven naar 2019. Als de werkzaamheden in 2018 niet of niet helemaal zijn uitgevoerd, voegen we het restant van deze budgetten toe aan de reserve lopende projecten. In 2019 zijn deze bedragen dan beschikbaar om de werkzaamheden uit te kunnen voeren. Zo heeft de onderuitputting van deze budgetten geen effect op het rekeningresultaat van 2018 en kunnen we in 2019 verder met de uitvoering van deze werkzaamheden.

We stellen voor de volgende budgetten door te schuiven naar 2019:

1. Maatschappelijke begeleiding vluchtelingen
We hebben over 2017 een nabetaling ontvangen van € 19.000. Dit bedrag zetten we in voor lopende projecten voor integratie van vluchtelingen. Een aantal projecten loopt door in 2019.
2. Schuldhulpverlening
We ontvangen drie jaar lang extra gelden van het rijk voor het voorkomen van schulden en bestrijding van armoede. In 2018 ontvangen we hiervoor € 58.000. Voor het eind van het jaar komt er een concreet voorstel hoe we de extra middelen in gaan zetten.
3. Ontwikkelingen sociale zaken/ interne verzelfstandiging LTP
Voor ontwikkelingen binnen de afdeling sociale zaken en de interne verzelfstandiging van de LTP (Lokale Toegangspoort) is € 330.000 beschikbaar gesteld. Het project is gestart in 2018, maar de werkzaamheden lopen mogelijk door in 2019.
4. Privacy en informatiebeveiliging
In 2018 zijn we gestart met de nieuwe taken op het gebied van privacy en informatiebeveiliging. Het is belangrijk dat we deze zaken goed regelen, maar het lukt niet om alle werkzaamheden hiervoor in 2018 af te ronden. Het restant budget van ongeveer € 40.000 is in 2019 nodig om deze werkzaamheden af te ronden.
5. Ontvangplicht bagger A-watervan
Vanaf het najaar 2018 tot in het voorjaar 2019 gaat waterschap Rivierenland een aantal A-watervan in onze gemeente baggeren. Wij zijn verplicht de bagger af te voeren. Hiervoor is een bedrag van € 100.000 beschikbaar. Dit project loopt door in 2019.
6. Economische visie
We zijn bezig met de ontwikkeling van een broedplaats voor startende ondernemers. We hebben gesprekken met de eigenaar van een mogelijke locatie. De kosten maken we waarschijnlijk niet helemaal in 2018. We willen het budget economische zaken van 2018 beschikbaar houden voor deze ontwikkeling.

Welk financieel beeld laat de Najaarsnota zien?

U heeft op 5 juli 2018 de Voorjaarsnota 2018 vastgesteld. De mutaties tot en met de Voorjaarsnota waren € 2.951.000 nadelig. Daarmee kwam het saldo van de begroting 2018 na de Voorjaarsnota uit op € 1.658.000 negatief.

Ten opzichte van de Voorjaarsnota stellen we de begroting 2018 op basis van deze Najaarsnota bij met een nadeel van € 56.000. Daarmee komt het verwachte begrotingsresultaat 2018 uit op € 1.714.000 nadelig.

Ons voorstel is om het tekort voor 2018 te dekken door aanwending van de algemene reserve. Als dit tekort zich bij het opstellen van de jaarrekening niet voordoet, dan vindt de aanwending niet plaats.

De Najaarsnota laat het volgende Financieel Meerjarenperspectief (FMP) zien. Zie onderstaande tabel. Vanaf 2019 is aansluiting gezocht bij de programmabegroting 2019.

Tabel: Financieel MeerjarenPerspectief

bedragen x € 1.000

	2018	2019	2020	2021	2022
FMP na vastgestelde Kadernota 2018	158	-211	-930	-1.157	0
Ontwikkeling saldo	1.135	148	767	1.277	0
FMP in primaire begroting 2018	1.293	-63	-163	120	0
<i>waarvan incidenteel</i>	956	28	-24	0	0
<i>structureel</i>	337	-91	-139	120	0
Totaal 1e begrotingswijziging	-300	53	107	106	0
Totaal besluitvorming tot Voorjaarsnota	-655	0	27	26	0
Totaal mutaties Voorjaarsnota	-1.996	-1.786	-962	-454	0
FMP na Voorjaarsnota 2018	-1.658	-1.796	-991	-202	0
<i>waarvan incidenteel</i>	-139	-30	-24	-5	0
<i>structureel</i>	-1.519	-1.766	-967	-197	0
Totaal besluitvorming tot Najaarsnota	6	2	-4	-4	0
Totaal mutaties Najaarsnota	-62	0	0	0	0
FMP na Najaarsnota 2018	-1.714	-1.794	-995	-206	0
Ontwikkeling saldo begroting 2019	0	2.268	1.559	1.149	1.071
Actueel FMP (inclusief 1e begrotingswijziging 2019)	-1.714	474	564	943	1.071
<i>waarvan incidenteel</i>	-862	110	-29	-5	0
<i>structureel</i>	-852	364	593	948	1.071

Het structurele deel van het begrotingssaldo 2018 is na de Najaarsnota € 852.000 negatief. Omdat de begroting na het vaststellen van de Voorjaarsnota 2018 niet structureel sluitend was, zijn hiervoor bij het opstellen van de begroting 2019 - 2022 al maatregelen genomen. Daardoor hebben we vanaf 2019 weer een structureel sluitende begroting.

7. Communicatie

De webversie van de Najaarsnota 2018 is te lezen via: <http://programmavan.bergendal.nl/>.

8. Aanpak/uitvoering

Na vaststelling van de Najaarsnota 2018 zenden wij deze naar de provincie, zodat zij op de hoogte is van de (financiële) ontwikkeling van onze gemeente. In de Najaarsnota lichten we de voortgang van de uitvoering per onderwerp toe.

Burgemeester en wethouders van gemeente Berg en Dal

De secretaris,

E.W.J. van der Velde

De burgemeester,

mr. M. Slinkman

Bijlagen digitaal ter inzage

1. Najaarsnota

Bijlage ter inzage griffier

1. Najaarsnota (op papier)

De raad van de gemeente Berg en Dal;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 30 oktober 2018.

b e s l u i t :

1. De Najaarsnota 2018 vast te stellen, inclusief de mutaties op de reserves.
2. Het tekort voor 2018 te dekken door aanwending van de algemene reserve. Als het tekort zich bij het opstellen van de jaarrekening 2018 niet voordoet dan vindt de aanwending niet plaats.
3. De begroting 2018 volgens de voorgaande beslispunten te wijzigen. Dit betekent dat het bijgestelde begrotingsresultaat 2018 uitkomt op € 1.714.000 nadelig.
4. De volgende budgetten door te schuiven naar 2019 op het moment dat de werkzaamheden niet volledig zijn uitgevoerd in 2018:
 - a. Maatschappelijke begeleiding van vluchtelingen
 - b. Schuldhulpverlening
 - c. Ontwikkelingen sociale zaken/ interne verzelfstandiging LTP
 - d. Privacy en informatiebeveiliging
 - e. Ontvangplicht bagger A-watergangen
 - f. Economische visie

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Berg en Dal op 13 december 2018.

De raadsgriffier,

De voorzitter,

J.A.M. van Workum

mr. M. Slinkman

Overzicht lopende kredieten

Een aantal projecten is gereed. We sluiten deze kredieten administratief af bij de Jaarrekening 2018.

Beschrijving project	Jaar	Afdeling	Totaal Krediet	Besteed tot 2018	Besteed in 2018	Restant krediet	Stavaza
Stekkenberg-West	2010	OpR	4.013	-3.563	-84	366	De laatste wo wordt de bouw inrichting defini hiervan is ges
Stekkenberg-West, bijdrage Oosterpoort	2010	OpR	-644	1.568	-	925	
Stekkenberg-West	2010	OpR	3.370	-1.995	-84	1.291	
Herinrichting Hamersveld	2008	OpR	1.664	-1.684	10	-10	In uitvoering parkeerplaat het project a
Fietspad Heumensebaan/Rijlaan	2014	OpR	640	-224	-18	398	Voorbereidin compensatie
Fietspad Heumensebaan/Rijlaan, bijdrage Provincie	2014	OpR	-200	-	-	-200	
Fietspad Heumensebaan/Rijlaan			440	-224	-18	198	
				-			
Herinrichting winkelcentrum Beek	2015-2018	OpR	1.032	-161	-	871	Uitvoering w
Herinrichting winkelcentrum Beek: bijdrage uit voorziening	2015-2018	OpR	-445	21	-	-424	
Winkelcentrum Beek	2015-2018	OpR	587	-140	-	447	
				-			
Fietspad Biesseltsebaan	2017	OpR	475	-282	-59	134	Afgerond op breedte van 2,0 m. Hierd minder subs

Herinrichting Stekkenberg	2016-2017	OpR	1.280	-116	-705	459	Project is in u
Reconstructie Houtlaan	2015	OpR	605	-481	-	124	Gereed en co Evaluatienota
Reconstructie-vervanging riolering Hoflaan/Kasteelweg	2015	OpR	817	-786	-8	23	Afgerond. W incl. onderho is in concept
Reconstructie riool Parallelweg	2018	OpR	70	-	-	70	Beleidsafste gemeente N Gelderland. voorbereidin
Herinrichting en rioolvervanging Dries	2014-2016	OpR	724	-489	-138	97	Project is in
Reconstructie Bernhardlaan/Beatrixlaan	2016	OpR	425	-38	-87	300	Project is in
Aanpak school-thuis routes	2016	OpR	75	-	-7	68	Project is ge met "Mobilit
Reconstructie De Pals	2017	OpR	870	-33	-102	736	Project is in
Reconstructie De Pals: bijdrage uit voorziening	2017	OpR	-205	-	-	-205	
Reconstructie De Pals			665	-33	-102	531	
Reconstructie Ravelstraat	2018	OpR	35	-	-8	27	Project is in

Reconstructie Herwendaalseweg	2017	OpR	1.100	-98	-56	946	Project is in
Ontsluiting Nielingen	2017	OpR	50	-	-	50	Onderdeel v Nielingen/Ti
Kruising Heerbaan-Koenenstraat	2018	OpR	200	-6	-13	181	Project is in uitvoering st
Reconstructie wegen/riolering Kwakkenberglaan	2015-2018	OpR	1.200	-59	-44	1.097	Project is in
Schoolroute Marktplaats Groesbeek- Nijmeegsebaan	2018	OpR	50	-	-	50	Project is in
Reconstructie Nassaustraat-Alexanderstraat Ooij	2018	OpR	1.074	-	-	1.074	
Reconstructie Nassaustraat-Alexanderstraat Ooij bijdr.voorz.	2018	OpR	-227	-	-	-227	
Reconstructie Nassaustraat-Alexanderstraat Ooij			847	-	-	847	Project is in
Vervangen asfaltrijbaan binnen bebouwde kom	2018	OpR	600	-	-176	424	Project is in
Reconstructie Hendrikstraat-Wilhelminastraat			67	-	-	67	Project is in
Vermindering wateroverlast v.d.Veldeweg	2019	OpR	55	-	-51	4	Project is afge de Jaarrekeni
Vermindering wateroverlast kern Beek	2018	OpR	96	-	-15	81	Project is in

Vermindering wateroverlast kern Ubbergen	2018	OpR	24	-	-	24	Project is in
Vermindering wateroverlast kern Breedeweg	2018	OpR	455	-	-3	452	
Subsidie Waterschap tbv wateroverlast kern Breedeweg	2018	OpR	-188	-	-	-188	
Vermindering wateroverlast kern Breedeweg			268	-	-3	264	Project is in
Toeristisch Opstap Punt (TOP)	2018	OpR	150	-	-	150	Project is in
Vermindering wateroverlast diverse locaties	2018	OpR	100	-4	-1	95	Project is in
Mobiliteitsvisie 2018	2018	OpR	1.450	-20	-35	1.394	Project is in
Aanpassen Salon-/pakwagenterrein Heuvelland	2018	OpR	45	-	-25	20	Project is in
Herinrichting Filosofenbeek	2015	OpR	86	-79	-	7	Project is afg
				-			af bij de Jaar
Aanleg Groesbeek retentievoorziening Mies	2016	OpR	75	-2	-1	73	In 2018 wor
							deze moet w
							kosten druk
							Daarna kan
							gesloten. De
							gaat niet doe

Energie aansluiting markt Groesbeek	2018	OpR	95	-	-	95	Project is in
Adaptieve school leerpakket/meubilair	2018	Beleid	200	-	-	200	Project is in
Investeringsbijdrage herbouw De Ubburch tbv Havo	2018	Beleid	140	-	-	140	Project is in
Kulturhus Leuth	2013	Beleid	2.801	-2.688	-8	105	Er moet nog aan het gebe Krediet sluite Jaarrekening
Aanschaf materieel 2017	2018	OpR	194	-118	-50	26	Begin 2018
Aanschaf materieel 2018	2018	OpR	202	-	-134	68	Aanschaf ga
Verduurzaming gemeentehuis fase 2	2018	Beleid	54	-	-	54	Project is in
Kunstgrasveld BVC '12	2018	Beleid	275	-	-	275	Project is in eind 2018 be
De Lubert totaalkrediet	2016	OpR	625	-242	-416	-34	Na het plaat de uitvoering kwartaal 201
DVSG nieuwbouw kleedkamers + renovatie hoofdveld			551	-	-	551	Project is in v 2019.

Kunstgrasveld Klimop	2018	Beleid	119	-	-95	24	De werkzaamheden zijn afgerond. Evaluatienota is in aanbesteding.
Herinrichting dorpsweide Groesbeek	2017	OpR	55	-60	-1	-6	Krediet sluiting is afgerond. Jaarrekening is in aanbesteding.
Upgraden watergang Hulsbeek (uitvoering)	2018	OpR	13	-	-	13	Project is in aanbesteding.
Bijdrage aanpassing 't Zaaftje Heilig Landstichting	2017	Beleid	256	-	-11	245	Omgevingsvergunning is afgegeven. 2018-2019 zal de aanbesteding voor de bouw plaatsvinden.
Bijdrage aanpassing Vriendekring Leuth	2018	Beleid	115	-	-	115	Project is in aanbesteding.
Voorzieningenhart Op de Heuvel: inrichting	2014	Beleid	185	-145	-5	36	Restant krediet is beschikbaar voor aanvulling van de voorzieningen.
Rioolrenovatie (relining) Groesbeek Zuid	2017/2018	OpR	150	-	-	150	Project is in aanbesteding.
Afkoppelen terrein woonwagenkamp Nw.Drulseweg	2017	OpR	83	-	-	83	Project is in aanbesteding. Vervolg woonwagenkamp project rioleringsplan.
Persleiding gemaal Andreaslaan			90	-	-0	89	Project is in aanbesteding.
Vervanging riool Pr.Mauritsstraat	2017	OpR	290	-	-	290	Project is in aanbesteding.

Vervanging persleiding Morgenstraat	2017	OpR	45	-13	-	32	Gereed en co sluiten we af l
Reconstructie Vissenbuurt Ooij: voorbereiding	2017	OpR	60	-	-	60	Nog op te sta
Reconstructie Merelstraat Beek	2018	OpR	182	-15	-13	155	Project is in
Reconstructie Merelstraat Beek: bijdrage uit voorziening	2018	OpR	-60	-	-	-60	
Reconstructie Merelstraat Beek	2018	OpR	122	-15	-13	95	
Reconstructie Nassaustraat, Pr.W.Alexanderstraat Ooij	2018	OpR	645	-	-	645	Nog op te sta
Vervanging riool Esdoornstraat	2017	OpR	185	-13	-7	165	Voorbereidin waarschijnlijk
Verbetermaatregelen Groesbeek Noord (voorb.)	2018	OpR	16	-	-	16	Project is in
Vervanging riool Hobbemaweg	2018	OpR	55	-	-1	54	Project is in
Vervanging riool Mooksestraat	2018	OpR	350	-	-29	321	Project is in
Vervanging riool Binnenveld	2018	OpR	35	-	-9	26	Project is in
Vervanging riool Hezelstraat	2018	OpR	20	-	-0	20	Project is in

Vervanging riool Bosweg	2018	OpR	45	-	-	45	Project is in
Vervangen M+E gemalen diverse locaties 2017	2017	OpR	50	-47	-11	-8	Project is in
Aanpassing rioolgemaal Holthurnsche Hof: uitvoering	2017	OpR	25	-20	-16	-11	Project is in
Vervangen M+E gemalen diverse locaties 2018	2018	OpR	65	-	-49	16	Project is in
Aanleg helofytenfilters/Groene berging Nielingen-Tichelhoven	2010	OpR	535	-55	-23	457	In het 1e kwartaal 2018 is de maatregel uitgevoerd, het budget zal...
Bijdrage Waterschap t.b.v. aanleg helofytenfilters	2010	OpR	-9	-	-	-9	
Aanleg helofytenfilters/Groene berging Nielingen-Tichelhoven	2010	OpR	526	-55	-23	448	
Waterplan Groesbeek	2010-2013	OpR	1.012	-1.110	-46	-144	Project is in u
Waterplan Groesbeek, ontvangen subsidie	2010-2013	OpR	-206	311	60	165	
Project: Waterplan Groesbeek	2010-2013	OpR	805	-798	14	21	
Aanpassing riool Lage Horst	2013	OpR	186	-193	-16	-24	Afgerond en g project "Afkop Nw.Drulsewey

Rioolrenovatie(relinen) div.locaties	2015	OpR	1.015	-755	-41	218	Project is in
Aanleg riolering Vlietberg	2015	OpR	502	-693	-2	-193	Project is in u gemeld door p
Verbetermaatreg.Mies, Groesbeek-Zuid	2015	OpR	116	-121	-	-5	Project is ge bij Jaarreken
Verbetering riolering Werkenrode	2015	OpR	125	-20	-	105	Project is in v
Riolering Werkenrode; bijdrage van derden	2015	OpR	-63	-	-	-63	
Verbetering riolering Werkenrode	2015	OpR	63	-20	-	42	
Rioolverv. Dennenstraat (De Pals)	2015-2018	OpR	130	-	-168	-38	Project is in u
Relinen riool Groesbeek Zuid	2016	OpR	8	-	-	8	Start in 2018.
Vervanging riolering (deel) Molenweg	2016	OpR	61	-75	-	-14	Gereed en co Budgetoversc hergebruiken sluiten we af l
Vervanging riolering Ravensberg	2017	OpR	340	-40	-298	2	Project is in

Toelichting financiële begrippen

Begrip	Omschrijving
Activeren	Als iets langere tijd mee gaat en een bepaalde waarde heeft wordt het gezien als een langlopende bezitting op de balans (langer dan 1 jaar). We moeten het dan activeren. We activeren volgens de verwachte levensduur (afschrijvingstermijn.)
Afschrijvingen	Omdat bedrijfsmiddelen meerdere jaren mee gaan moeten de aanschafkosten over meerdere jaren verspreid worden. Dit noemen we afschrijven. Van te voren zijn voor deze middelen afschrijvingstermijnen vastgelegd. Dit geeft aan in hoeveel jaar we een bedrijfsmiddel afschrijven.
Algemene uitkering	Iedere gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk uit het Gemeentefonds. Dit is de algemene uitkering. De gemeente mag zelf bepalen waar ze het geld aan uitgeeft.
Algemene reserve	Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.
Baten en lasten	Baten zijn inkomsten. Lasten zijn uitgaven. Het gaat hier om de inkomsten en uitgaven van het jaar waarin het product gebruikt wordt. Als het geld in een ander jaar ontvangen of betaald wordt, dan wordt het bedrag bij het jaar van gebruik gerekend.
BCF	Afkorting voor BTW-Compensatiefonds. Gemeenten kunnen een deel van de BTW die zij betaald hebben terugvragen. Het Rijk betaalt dit geld aan de gemeente uit het BTW-Compensatiefonds.
Bedrijfsvoering	De wijze waarop de gemeente is georganiseerd en wordt aangestuurd.
Begroting	Een overzicht van alle verwachte inkomsten en uitgaven van een (toekomstig) jaar.
Begrotingswijziging	Een besluit van de Raad om de vastgestelde begroting te veranderen.
Beleidsindicatoren	Niet-financiële informatie om makkelijk een inschatting te maken van de resultaten van de beleidskeuzes.
Bestemmingsreserve	Wanneer al bekend is waarvoor een reserve wordt gebruikt, spreken we van een bestemmingsreserve.
Boekwaarde	De daadwerkelijke waarde van de bedragen die op de balans zijn opgenomen.
Dividend	Winstuitkering van een onderneming aan haar aandeelhouders.
Doeluitkering	De gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk. De gemeente moet dit geld gebruiken voor taken die bepaald zijn door het Rijk.
Dotatie	Ander woord voor toevoeging. Gebruiken we meestal als we het hebben over de toevoeging aan een voorziening.
Eigen vermogen	Alle bezittingen zonder de schulden.

EMU-saldo	Het verschil tussen inkomsten en uitgaven.
Exploitatie	Overzicht van lasten en baten van een project of een gemeentelijke dienst.
Financiering	Het beleid van de gemeente over geld en de risico's die hierbij horen.
Gemeentebrede aspecten	Sommige onderwerpen staan in een aparte paragraaf. Deze onderwerpen horen niet specifiek bij één programma. De onderwerpen zijn: Risico's en weerstandsvermogen, financiering, lokale heffingen, verbonden partijen, onderhoud van kapitaalgoederen, grondbeleid.
Gemeentefonds	Iedere gemeente krijgt geld van het Rijk. Dit geld wordt betaald uit een spaarpot die het gemeentefonds genoemd wordt.
Grondbeleid	Een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van volkshuisvesting, lokale economie, natuur en groen, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen uit te voeren.
Incidenteel geld	Geld dat bestemd is voor één jaar.
Index	Het aanpassen van de geldbedrag aan de inflatie zodat het reële bedrag gelijk blijft.
Inflatie	Stijging van het algemene prijspeil in de economie
Investeringsplan	Een overzicht van de geplande investeringen. Investeringsplan zijn uitgaven om kapitaalgoederen aan te schaffen.
ISV	Afkorting voor Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. Gemeenten kunnen één keer in de vijf jaar geld vragen om de plaatselijke omgeving te verbeteren. Zoals verbeteringen voor wonen, ruimte en milieu.
Kapitaalgoederen	Wegen, bruggen, kades/steigers, riolering, water, groen, gebouwen, materieel, verkeersregelininstallaties, openbare verlichting, machines en apparaten in eigendom van de gemeente.
Leges	Een betaling aan de gemeente voor het afnemen van een gemeentelijke dienst of product
Liquiditeit	Geeft aan of een bedrijf aan zijn lopende betalingsverplichting kan voldoen.
Lokale heffingen	Belastingen die aan de gemeente betaald moeten worden. Bijvoorbeeld: afvalstoffenheffing, rioolheffing, toeristenbelasting.
Prognose	Voorspelling van een te verwachten resultaat of vermoedelijke uitkomst.
Programma	Verzameling van beleidsterreinen waarbinnen te bereiken doelen, resultaten en te verrichten activiteiten in samenhang met de kosten en opbrengsten zijn geformuleerd.
Reserve	Reserves zijn een onderdeel van het eigen vermogen. Reserves zijn vrij te besteden. Dit wil zeggen dat tot het moment van besteding er voor gekozen kan worden om de reserve op te heffen en in te zetten voor een ander doel.
Resultaat	Het verschil tussen baten en lasten

Retributie	Een belasting betalen aan de gemeente voor een dienst die zij voor inwoners uitvoeren. Bijvoorbeeld het aanvragen van een paspoort.
Risico register	Lijst met alle bekende risico's. Ook staat daar in wat de kans is dat deze risico's optreden, de oorzaak, de gevolgen en de beheersmaatregel.
Risico's en weerstandsvermogen	Risico: de kans op een financiële tegenslag. Weerstandsvermogen: de mate waarin de gemeente onverwachte kosten op kan vangen, zonder dat dit gevolgen heeft voor de taken van de gemeente.
Schuldquote	Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen.
Structureel geld	Geld dat bestemd is voor meerdere jaren.
Subsidieplafond	Overzicht van het maximale aan subsidies die het College wil verstrekken na akkoord van de Gemeenteraad.
Overhead	Indirecte kosten gericht op sturing en ondersteuning van de gemeentelijke organisatie.
Treasury	Beheren van het geld van de gemeente.
Vaste activa	Bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor langer dan een jaar is vastgelegd (bijv. gebouwen).
Verordening	Een document met vastgelegde regels.
Vlottende activa	Bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor korter dan een jaar is vastgelegd.
Voorzieningen	Een boekhoudkundige rekening waar periodiek geld op wordt gezet om dit in de toekomst te gebruiken voor het doel waarvoor de voorziening is opgezet. Bijvoorbeeld voor groot onderhoud aan gebouwen.
Vordering	Iets opeisen van iets of iemand.
Vreemd Vermogen	Alle verplichtingen en schulden.
Weerstandscapaciteit	De middelen en mogelijkheden waarover we beschikken om niet begrote kosten op te vangen.
Weerstandsvermogen	Een cijfer wat aangeeft in hoeverre een organisatie eventuele risico's financieel op kan vangen.

Toelichting afkortingen

Afkorting	Omschrijving
3 O's	Onvoorzien, Onvermijdelijk (of Onontkoombaar), Onuitstelbaar
3 D's	3 decentralisaties: van AWBZ naar Wmo, jeugdzorg en Participatiewet
Abw	Algemene bijstandswet
AED	Automatische Externe Defibrillator
AH	Afvalstoffenheffing
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur

AOW	Algemene OuderdomsWet
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARN	Afvalverwerking Regio Nijmegen
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BCF	BTW CompensatieFonds
BGO	Bijzonder Georganiseerd Overleg
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BHBD	Samenwerkingsverband Beuningen, Heumen, Berg en Dal
BIBOB	Wet Bevordering Integriteits Beoordelingen door Openbaar Bestuur
BIZ	Bedrijven Investerings Zone
BL	(afdeling) Beleid
BMO	(afdeling) Bestuur en Management Ondersteuning
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BNP	Bruto Nationaal Product
BOA	Buitengewoon OpsporingsAmbtenaar
BOR	Bijzondere OndernemingsRaad
BOR	Bestuurlijk Overleg Regiogemeenten
BOV	Bestuurlijke Overeenkomsten Verstedelijking
BRN	Begrotingsrichtlijnen Regio Nijmegen
BRK	Basisregistratie Karakter
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	(afdeling) Bedrijfsvoering
BVO DRAN	Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen
CAO	Collectieve ArbeidsOvereenkomst
CAZ	Collectieve Aanvullende Ziektekostenregeling
CCB	Contact Centrum Berg en Dal
CER	(Regeling) Compensatie eigen risico
CISO	Chief Information Security Officer
CJG	Centrum Jeugd en Gezin
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheid
CPB	Centraal PlanBureau
CWI	Centrum voor Werk en Inkomen
Daeb	Diensten van algemeen economisch belang

DAR	Dienst Afvalstoffen en Reiniging
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DNB	De Nederlandse Bank
DV	(afdeling) Dienstverlening
DVO	DienstVerleningsOvereenkomst
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESF	Europees Sociaal Fonds
EZ	Economische Zaken
FG	Functionaris Gegevensbeheer
FLO	Functioneel Leeftijds Ontslag
FMP	Financieel MeerjarenPerspectief
FPU	Flexibele Pensioen Uitkering
Fte	Fulltime equivalent
GBA	Gemeentelijke Basis Administratie
GBS	Gebouw Beheers Systeem
GGD	Gemeentelijke GezondheidsDienst
GNN	Gelders NatuurNetwerk
GO	Georganiseerd Overleg
GO	Gemeenschappelijk Orgaan
GOA	Gemeentelijk Onderwijs Achterstandsbeleid
GR	Gemeenschappelijk Regeling
GREX	Grondexploitatie
GRP	Gemeentelijk RioleringsPlan
GS	Gedeputeerde Staten
GW	Gemeentewet
HALT	Het ALternatief : Preventie en bestrijding van jeugdcriminaliteit
HRM	Human Resource Management
HR21	functiewaarderingssysteem voor gemeenten
I&A	Informatisering & Automatisering
I/D-baan	Instroom-/Doorstroombaan
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
IBO	Instituut Bijzonder Onderzoek
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatie technologie
IEGG	In Exploitatie Genomen Gronden
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOAW	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen
IRvN	ICT Rijk van Nijmegen

ISO	Information Security Officer
IV3	Informatie Voor Derden
IZA	Instituut Zorgverzekering Ambtenaren
JGZ	Jeugd Gezondheidszorg
KAB	KABinet
KAN	Knooppunt Arnhem Nijmegen
KCA	Klein Chemisch Afval
KCS	Klant Contact Systeem
KI	KapitaalLasten
KRW	Kader Richtlijn Water
KTO	Klant Tevredenheid Onderzoek
KvK	Kamer van Koophandel
KVO	Keurmerk Veilig Ondernemen
LOGA	Landelijk Overleg Gemeentelijke Arbeidsvoorwaarden
LOP	Landschaps Ontwikkelings Plan
M+E gemalen	Mechanische en elektrische gemalen
MARN	Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen
MIP	Meerjaren InvesteringsPlan
MGR	Modulaire Gemeenschappelijke Regeling
MJR	Meerjarig
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MPG	Meerjaren Prognose Grondexploitaties
MUG	Millingen – Ubbergen – Groesbeek
N	Nadelig
NCW	Netto Centrale Waarde
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
NIM	Nijmeegs Instituut voor Maatschappelijk werk
NUP-bouwstenen	Nationaal UitvoeringsProgramma dienstverlening en e-overheid
OBGZ	Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid
ODRN	OmgevingsDienst Regio Nijmegen
OGGZ	Openbare Geestelijke GezondheidsZorg
OM	Openbaar Ministerie
OPR	(afdeling) Openbare ruimte
OR	Ondernemingsraad
OZB	Onroerend Zaak Belasting
P&C	Planning & Control
P&O	Personeel & Organisatie
Pfo	Portefeuillehouderoverleg
PGB	Persoonsgebonden Budget
PM	Pro Memorie
PW	Participatiewet
RBT-KAN	Regionaal Bureau voor Toerisme – Knooppunt Arnhem Nijmegen

RDW	RijksDienst voor Wegverkeer
RGV	RecreatieGebieden op de Veluwe
RH	Rioolheffing
RIE	Risico Inventarisatie en Evaluatie
RIO	Regionaal Indicatie Orgaan
RO	(wet) Ruimtelijke Ordening
ROA	Regeling Opvang Asielzoekers
ROB	Regionaal OndersteuningsBureau
RPB	Regionaal Programma Bedrijventerrein
RUD	Regionale uitvoeringsdiensten
SAN	Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer
SEV	Sociaal Economische Versterking
Sisa	Single information single audit
SMV	Sociaal Maatschappelijke Visie
STER	Stichting Toerisme En Recreatie
SVB	Sociale Verzekerings Bank
SZ	(afdeling) Sociale Zaken
SW	Sociale Werkvoorziening
SWG	Stichting Welzijn Groesbeek
TOP	Toeristisch Opstap Punt
TOD	Tijdelijke Opslag Depot
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
V	Voordelig
VBT	Veluws Bureau voor Toerisme
VCP	VerkeersCirculatiePlan
VJN	VoorJaarsNota
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VRGZ	VeiligheidsRegio Gelderland-Zuid
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VTU	Vorbereiding Toezicht en Uitvoering
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
WABO	Wet Algemene Bepaling omgevingsrecht
WEB	Wet Educatie en Beroepsonderwijs
Wet Arhi	Wet Algemene regels herindeling
Wet BUIG	Wet Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten
Wet FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
WI	Wet Inburgering
WIJ	Wet Investeren in Jongeren
WIW	Wet Inschakeling Werkzoekenden
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WNO	Werkvoorzieningsschap Nijmegen en Omstreken

WNV	Werk naar Vermogen
WOR	Wet op de Ondernemingsraden
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WRS	WABO Registratie Systeem
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
Wtcg	Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten
WTW	Water Terug Winning
WVG	Wet Voorzieningen Gehandicapten
WWB	Wet Werk en Bijstand
WWNV	Wet Werk Naar Vermogen
ZLTO	Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie
ZZP	Zelfstandigen Zonder Personeel